



# OOSTVLAAMSE ZANTEN

TWEEMAANDELIJKS ALGEMEEN TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSKUNDE

ORGAAN VAN DE KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

van de dienst voor volkskundige enquêtes in Vlaanderen

en van het internationaal studiekomitee voor ommevangsreuzen

Redactie : Renaat van der Linden, Godveerdegemstraat 15, B 9620 Zottegem  
Maurits Broeckhove, Marcel Daem, Arnold Eloy, René Haeserijn, A.G. Homblé

Ruil en Recensiedienst : A.G. Homblé, Bibliotheek, Kraanlei 65, B-9000 Gent.

Alle stortingen op postrek. nr. 000-0096946-43, Bond Oostvlaamse Volkskundigen, Gent

Prijs : 200 F

## INHOUD

|   |     |
|---|-----|
| <b>BEATRIX BAILLIEUL. De oude Koninglyke Gilde St.-Rochus te Gent.</b>                |     |
| Ter inleiding. Woord vooraf. Enkele bedenkingen                                       | 122 |
| <b>I. Historisch overzicht</b>  | 127 |
| A. Gent in 1820   |     |
| B. Dat broër voor broeder schiet<br>als broeders kracht ontbreekt                     | 128 |
| <b>II. Kruisboogschieten in St.-Rochus als volkskultuur</b>                           | 134 |
| A. Een nieuw begin  |     |
| B. De heilige Rochus,<br>beschermmer Gentse kruisboogschutters                        | 137 |
| C. Als schuttersbroers zijn w'in 't geweer  | 139 |
| D. Het gildelokaal, de woonkamer van de schutter<br>Lokaal. Patrimonium. Jan Anteunis | 144 |
| E. Structuur van de Gilde<br>Organisatie bestuur. Leden. Reglementen                  | 157 |
| F. Het koningschap  | 170 |
| <b>III. Kruisboogschieten. Een ondergewaardeerde sporttak</b>                         |     |
| A. Groei competitiegeest<br>Oefenstonden. Gildekampioenschap. Prijsschietingen        | 174 |
| B. Nationale en internationale wedstrijden  | 182 |
| C. Europese en wereldkampioenschappen   | 183 |
| Besluit   | 185 |
| Bijlagen  |     |
| Koningen (1863-1984). Ledenlijst 1984. Ledenaantal 1820-1984.<br>St.-Rochuslied       | 187 |
| <b>Boekbespreking</b>   |     |
| <b>Liber Memorialis. Prof. Dr. P.J. Vandenhoute (1913-1978). M. DAEM</b>              | 192 |

Oostvlaamse Zanten wordt uitgegeven met de steun van het Stadbestuur van Gent, het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, het Noordstarfonds en het Gemeentekrediet van België.

# Dienst voor volkskundige enquêtes in Vlaanderen

## De Oude Koninglyke Gilde Sint-Rochus te Gent

Bijdrage tot de geschiedenis  
van de kruisboogsport

door BEATRIX BAILLIEUL

De monografie "De Oude Koninglyke Gilde St-Rochus te Gent. Een Bijdrage tot de Geschiedenis van de Kruisboogsport" verschijnt als afzonderlijke publikatie, gekartonneerde koft, ongeveer 80 bladzijden.

De overdruk van deze studie wordt aangevuld met volgende hoofdstukken:

- Résumé en français.  
L'ancienne confrérie royale Saint-Roch à Gand. Une contribution à l'histoire du sport du tir à l'arbalète.
- Deutsche Zusammenfassung.  
Die alte königliche Gilde Sankt-Rochus in Gent. Ein Beitrag zur Geschichte des Kreuzbogensportes.
- English summary.  
The old Royal Ghent Saint-Rochus Guild. A contribution to history of the cross-bow sport.
- Bibliografie

De Oude Koninglyke Gilde Sint-Rochus te Gent (Sint-Pietersplein, 13, B-9000 Gent) geeft het boek uit in samenwerking met de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen Kraanlei, 65 B-9000 Gent

Prijs: 400fr. verzendingskosten inbegrepen, storting op 290-0391639-71  
Oude Koninglyke Gilde St.-Rochus. Gent.

Afhalen: Octaaf Peeters, Liestraat 12, B-9000 Gent.  
Tel. 091/25.05.98

## Ter inleiding

Wij hebben Mevrouw Beatrix Boon-Baillieul aangemoedigd tot de samenstelling van deze monografie omdat wij daartoe een goede reden hadden.

Archieven van een vereniging blijken wel bruikbaar; ze liggen echter buiten het bereik van de leden en van belangstellenden. Daarom beantwoordt deze monografie over onze Gilde aan een werkelijke behoefte. Wij allen zullen hierin voortaan de adequate antwoorden vinden die men ons soms stelt of die wij onszelf stellen.

Wij hopen dat iedere lezer zal kennis nemen van deze belangrijke materie en dat deze monografie een leidraad zal zijn voor de Eed en de komende generaties van Gildeleden om het voortbestaan van de Oude Koninglyke Gilde Sint-Rochus, met eerbied voor de tradities en de geplogenheden, te waarborgen.

Oprechte dank gaat hierbij aan Mevrouw Beatrix Boon-Baillieul, aan de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen en aan allen die geholpen hebben voor het samenstellen van dit, voor onze Gilde zo belangrijk, dokument.

O. Peeters  
Hoofdman Sint-Rochusgilde.

## Woord vooraf

De "Oude Koninglyke Gilde Sint-Rochus" heeft een geschiedschrijfster getroffen die talrijke slapende en onbekende dokumenten tot nieuw en stralend leven heeft omgetoverd. Licentiate Beatrix Baillieul heeft deze gilde getekend en geschilderd in glans en glorie, in last en lust, in verleden en heden. De auteur beschrijft wat schutters hebben gepresteerd en hoe gewetensvol ze aan het verleden gehecht blijven. In het heden houden ze een roemrijke traditie in stand die we terecht als een vaste constante in het verenigingsleven mogen beschouwen.

De auteur bestudeert de vereniging en haar leden op basis van de vier traditionele pijlers van de discipline volkskunde. In eerste instantie is ze geschiedkundige en ontleedt het historische kader, de periode van de romantiek, teruggrijpend naar een middeleeuwse traditie, een ruime kijk biedend op Gent in het verleden. Vervolgens wordt zij psychologe en sociologe. Hoe gedragen onze schutters zich in het verenigings-, het ontspannings- en het sportleven? Welke drijfveer spoort hen aan in dit luisterrijk levenskader? Een schutter leeft als "broeder" voor gildebroers en omgeving. De psychologie van de schutter treedt verrassend sterk aan bod in een wijd vertakt sociaal raam, in de competitiegeest, in de glans van het lokaal waar een benijdenswaardig patrimonium berust van historische en kunsthistorische betekenis. Terecht wijdt de auteur een bijzondere bladzijde aan de beeldhouwer Jan Anteonis die zijn rijke gaven als kunstenaar, als mens en als gildebroeder in dienst van het verenigingsleven heeft gesteld. Ten slotte heeft de auteur de aandacht gewijd aan het volkskundig aspect van de Oude Koninglijke Gilde met een speurtocht naar het levensverhaal van de patroonheilige Sint-Rochus. Bijzondere aandacht werd besteed, aan de materiële volkskunde. Zowel de kruisboog als de structuur en de spelregels van de sportbeoefening worden deskundig behandeld. Het is een aanwinst die de weg opent voor vergelijkende studie met binnen- en buitenlandse kruisboogmaatschappijen.

In haar studie wordt ook het verenigingsleven van St.-Rochusgilde onder de loep genomen op het lokale, nationale en internationale niveau. Een vereniging die dergelijke kampioenschappen organiseert, en die thans honderdvijfenzestig jaar jong is, geniet algemene waardering op het niveau van de sportbeoefening.

Bea Baillieul heeft in haar monografie over de St.-Rochusgilde bewezen vertrouwd te zijn met wetenschappelijk studiewerk. Als wetenschappelijke medewerkster bij de Dienst Culturele Zaken, Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie, heeft ze reeds heel wat publicaties op haar actief, o.a. in verband met de St.-Pietersabdij en de St.-Pieterskerk, het Belfort, het Toreken, het stadhuis, Hotel D'Hane-Steenhuysse, het Gentse Groen, de Gentse pottenbakkers, etc.

De Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen heeft vorig jaar de bekroonde studie van Jozef Dauwe in zijn uitgaven gepubliceerd onder de titel "Kruisboogschutters van St.-Joris te Lebbeke (1377-1796)". De Bond is fier deze bijdrage tot de studie van de schuttersgilden in Oost-Vlaanderen te mogen aanvullen met de monografie over de "Oude Koninglyke Gilde St.-Rochus te Gent". We zijn de St.-Rochusgilde dankbaar voor het vertrouwen dat ze ons schonk om gezamenlijk het boek uit te geven. Het jaar 1985 is voor deze vereniging een jubileumjaar voor de viering van het vijfentwintigjarig bestaan van haar lokaal op het Sint-Pietersplein. Moge de luister van deze viering gepaard gaan met een goede verkoop van het boek en waardering van de inhoud. Ook de verdienstelijke auteur betrekken we in ons dankwoord voor de manier waarop ze medegewerkt heeft de publicaties van de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen te verrijken met een waardevolle studie.

Renaat van der Linden  
Lid Koninklijke Kommissie voor Volkskunde  
Voorzitter Koninkl. Bond der Oostvlaamse Volkskundigen

# Enkele bedenkingen

Omwille van hun belangrijkheid in het politieke en sociale leven tijdens het Oude Regime (-1789), werden de toenmalige schuttersgilden reeds meermaals bestudeerd.

De in de negentiende eeuw ontstane Gentse kruisboogmaatschappijen daarentegen waren echter niet roemrijk genoeg om een historicus of volkskundige tot een onderzoek aan te moedigen.

Ook het privé-karakter van dergelijke verenigingen, met als gevolg de moeilijke toegankelijkheid van het archief, schrok vrijwilligers af. Daarenboven werd, door het uitsterven van de meeste maatschappijen, het archief her en der verspreid, wat het opzoekingswerk zeker niet vereenvoudigt.

Nochtans hebben een twintigtal maatschappijen, vooral in de tweede helft van de eeuw, onmiskenbaar hun stempel gedrukt op het maatschappelijk ontspanningsleven van die tijd.

Mijn betrachting is, om door de studie omtrent de uitbouw en de activiteiten van de "Oude Koninglyke Sint-Rochusgilde", voor anderen nieuwe horizons te openen om de studie van meerdere gelijkaardige maatschappijen, aan te durven.

Door grote hiaten in het archief van Sint-Rochus - vooral wat de eerste decennia van haar geschiedenis betreft - was zoekwerk in andere archiefdepots (Stadsarchief, Rijksuniversiteit) een noodzaak. Het gesloten karakter van de vereniging, kwam ook hier tot uiting: enkel iconografische bronnen en krantenmateriaal - soms beperkt tot enkele zinnetsjes - legden ons sporadisch brokjes klaar voor een mooie puzzel.

Drie afzonderlijke delen werden uitgewerkt.

In een eerste deel werd een sfeerbeeld rond 1820 geweven en gaven we een globaal overzicht van de geschiedenis van het gild tot op heden. Het tweede deel is volledig geconcentreerd op het traditierijke verleden, waaraan de gilde zeer veel belang hecht: de verering van een patroonheilige, het behoud en de verrijking van het gildebezit, het lokaal, de koningsschieting, de reglementen.

Het derde deel omvat de sportieve prestaties van Sint-Rochus bij de wekelijkse oefenstonden, het gildekampioenschap en haar betekenis in Nationale, Internationale en Wereldkampioenschappen. Deze totaal nieuwe bijdrage zal misschien een hulpmiddel zijn om deze in België nog vrij onbekende en ondergewaardeerde sporttak, de nodige erkenning te gunnen.

Bij het voorleggen van dit werk wil ik een woord van dank richten aan allen die het tot stand brengen ervan hebben mogelijk gemaakt. In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar het Bestuur van de Sint-Rochusgilde die mij de nodige faciliteiten verleende om het archief van zijn vereniging te consulteren en te bestuderen. Ik mocht bovendien rekenen op de hulp en de raadgevingen van verscheidene gildebroeders: Dirk Vande Papeliere introduceerde mij bij verschillende oudere leden, realiseerde de prachtig geslaagde illustraties en schrok er zelfs niet voor terug "De Gazette van Gent" te doorbladeren en mij zo te sparen van een tijdrovende bezigheid; Michel Boon ben ik dankbaar voor de uiterst kritische blik, waarmee hij deze scriptie las. Verder ben ik ook mevrouw J. Moulin-Coppens dank verschuldigd omdat zij mij verrijkte met haar ervaringen nopens de studie van de Gentse "Soevereine Gilde Sint-Joris".

De heer Marcel Daem dank ik voor het vertrouwen dat hij mij schonk om dit delicate projekt tot een goed einde te brengen. Ook wil ik mevrouw I. De Rijcke-Verheugen in deze dank betrekken: zij zorgde voor een feilloze technische realisatie. Zeer erkentelijk ben ik tevens Dr. R. Haeseryn, die bereid gevonden werd de tekst taalkundig te onderzoeken.

Tenslotte wil ik dit dokument postuum opdragen aan mijn schoonvader, Jozef Boon. Als lid van de Sint-Rochusgilde was hij niet alleen een prima schutter, hij stimuleerde er ook voortdurend door zijn houding en zijn levenswijze, de principes van broederlijkheid. Gedurende het bijna honderdvijfenzestig jarig bestaan van de Gilde zijn deze principes steeds de leidraad gebleken voor de leefbaarheid van de vereniging.

B. BAILLIEUL

# I. HISTORISCH OVERZICHT

## A. Gent in 1820. De Romantiek wakkert de belangstelling voor de middeleeuwse tradities aan.

Gent stond aan de start van haar industrializatie. Na de val van Napoleon kende men tussen 1815 en 1820 echter een economisch dieptepunt. België was van Frankrijk afgescheurd en verloor hierdoor de Franse markt voor de afzet van zijn produkten. Ingevolge een nijpend tekort waren er sociale onlusten die de economie zeker niet ten goede kwamen.

Om een heropleving te doen ontstaan liet de vorst, Willem I, toe dat er in 1820 een industriële handelsfoor werd gehouden in het Gentse stadhuis. Gedurende deze belangrijke nationale tentoonstelling organiseerden de rederijerskamers en de vier hoofdgilden manifestaties om het eigen publiek en de in Gent verzamelde vreemde industriëlen te vermaken.

De kruisboogschietingen, één van deze activiteiten, startten op zes augustus en duurden verschillende dagen. De inrichtende maatschappij, de Sint-Jorisgilde, was pas sinds 1802 heropgericht onder de benaming "La Société de l'Arbalète". Invloedrijke industriëlen, advocaten, professoren ... maakten er deel van uit. Het inschrijvingsgeld lag ook uiterst hoog (zesendertig frank) (1). Het was trouwens een "must" voor elke Gentenaar, die een belangrijke positie bekleedde in het gemeentelieven, lid te worden van één der vier hoofdgilden.

Voor na 1820, toen de industriële burgerij, dank zij de expansie van de katoenindustrie welvarender werd, was zo'n lidmaatschap een prestigezaak en maakte het de gilde tot een elitekorps. In de Sint-Jorisgilde werden soms kinderen van tien à twaalf jaar ingeschreven, omdat hun vader lid was en zeer invloedrijk.

De schutterskwaliteiten van de leden zijn niet te achterhalen, maar hadden zeker een secundaire betekenis. Voor wie de kruisboog effectief als sport wenste te hanteren, moest een nieuwe maatschappij worden opgericht.

Een dergelijk initiatief paste ook wel in het algemeen cultureel kader van een tijd, waarin erg veel belangstelling bestond voor het eigen nationaal verleden en voor de middeleeuwen in het bijzonder. Het bestaan te Gent van gildekorpsen, die oorspronkelijk een belangrijke militie vormden, en vanaf de tweede helft van de veertiende eeuw, de kruisboog ook hanteerden terwille van het constighe spel vanden edelen voetboghe, vormde een extra stimulans. Men wenste dan ook een maatschappij op te richten, naar middeleeuwse structuur waarin het sportieve aspekt van het kruisboogschieten centraal stond. Dat dit geen typisch Gents verschijnsel was, bleek uit de tendens om in het hele land na 1820 nieuwe kruisboogmaatschappijen op te richten (2).

In deze sfeer van romantiek en om aan een zekere behoefte te voldoen kwamen in augustus 1820 of 1821 een aantal mannen bijeen in de herberg de Koning van Spagnien. In het hart van het Patershol stichtten ze de eerste Gentse negentiende-eeuwse kruisboogmaatschappij onder het patronaat van de heilige Rochus.

Tussen 1820 en 1850 ontstonden een tiental andere maatschappijen die de twintigste eeuw nooit bereikten, maar gedurende de tweede helft van de negentiende eeuw niet weg te denken waren uit het Gentse ontspanningsleven.

- (1) J. MOULIN-COPPENS, *De Geschiedenis van het oude Sint-Jorisgilde te Gent. Vanaf de vroegste tijden tot 1887*, Gent, 1982, 365, artikel vijf van de conventie.
- (2) J. COPIN, *Le 125<sup>ème</sup> anniversaire de la société Royale. La Renaissance des Arbalétriers de Bruxelles (1841-1966)*, In: *Les Arbalétriers bruxellois*, dl. 4.  
M. DE SCHRIJVER en J. COPIN, *Historiek der Koninklijke Kruisboogmaatschappij "De Kruisvinken" te Borgerhout, 1888-1963*, Borgerhout, s.d., 1.

## **B. Dat broêr voor broeder schiet als broeders kracht ontbreekt. 1820-1984.**

Over de stichting en de eerste levensjaren van de Gemeentelyke Maatschappij van den stalen bout Kruysboogen worden we ingelicht door een brief uit 1838, waarin hoofdman J. Peeters, een brouwer uit de Sint-Salvatorstraat, aan het stadsbestuur recht op erkenning voor zijn maatschappij vraagt (1).

Uit deze oudste archivalische bron blijkt dat de maatschappij reeds in 1821 opgericht was en bekend stond onder den naem van den H. Rochus. Haar vestigingsplaats was gelegen in de Rodekoningstraat nr. 12.

In 1838 telde de vereniging achtentwintig schutters. Hun schietwijze was op dat ogenblik uniek: ze schoten horizontaal op houten blokken met houten bouwten (2) of pijlen met een afgestompte punt. De schietbaan was ongeveer twaalf meter lang en de blokken werden op twee en een halve meter hoogte geplaatst.

Uit de aanvraagbrief blijkt, dat de leden reeds in 1823 deelnamen aan grote beschryven of tornooien in eigen stad en dat ze maandelijke prijsschietingen organiseerden die talrijke nieuwsgierigen naar hun afspanning lokten. Uit dezelfde brief vernemen we ook dat de leden de kruisboogsport beoefenden louter als amusement en dat zij een belangrijke rol speelden in het gemeentelijk feestgebeuren. Vanaf het ontstaan van de Gentse Feesten in 1843, namen zij en andere schuttersgilden er deel aan.

Wij volgden het volledig feestprogramma vanaf 1843 tot 1863 in de plaatselijke kranten (3). Hieruit blijkt dat Sint-Rochus bekend stond onder de benaming *Société du Tir Tyrolien*, dite de *St. Roch* of nog *Société du Tir Tyrolien à l'arbalète à maquet* of *maetschappij der Tyrolsche schieting*. De juiste betekenis van deze laatste term is ons niet duidelijk.

Met zekerheid kan echter wel gekonkludeerd worden dat toen, zoals in 1838, op een houten schijf moest gemikt worden met een kruisboog, voorzien van een stalen lat en gebruik makend van een pijl.

In 1864 ontstond een scheuring onder de leden, wegens het veranderen van de wijze van schieten. Dit gegeven komt uit een krant dertig jaar na de feiten (4) maar kon niet door andere bronnen bevestigd of ontkend worden.

In de vóór 1864 bewaarde zittingsverslagen is alleen sprake van een onenigheid met de uitbater van het lokaal naar aanleiding van veranderingswerken aan de schietbaan, in casu het verplaatsen van het doel, zodat de maatschappij verplicht was naar een ander lokaal te verhuizen.



Daarenboven kunnen we uit toenmalige kranten afleiden dat er iets mis was met de maatschappij: sinds 1857 organiseerde ze zelf geen wedstrijden meer tijdens de Gentse Feesten; in 1861 was ze zelfs niet meer aanwezig op de in dezelfde periode door andere maatschappijen gehouden tornooien. De oorzaken en de gevolgen van voormelde feiten op dat ogenblik zijn ons niet duidelijk. Mogelijkerwijze veroorzaakten de moeilijkheden een scheuring, niet in 1864, maar wel enkele jaren vroeger en werd er zelfs overgegaan tot verdeling van het gildebezit, aangezien in 1865 een heraankoop van de ouden drapeau moest worden verricht (5). Dit was enkel mogelijk bij gehele of gedeeltelijke ontbinding van de maatschappij. Indien dit zo was, moeten de feiten te situeren zijn vóór 1862, want in augustus 1862 werd de zetel van de vereniging naar het Motje overgebracht (6). Deze herberg was toen gelegen buiten de Brugsepoort langsheen de Drongensesteenweg.



1. Oudst gekend gildevaandel, vóór 1865.

Vanaf 1863 beschikken we opnieuw over verslagboeken om de verdere geschiedenis van de maatschappij te kunnen volgen. Wij weten dat vanaf datzelfde jaar Sint-Rochus opnieuw aan manifestaties deelnam door haar aanwezigheid in de stoet ter gelegenheid van de inhuldiging van het standbeeld van Jacob van Artevelde.

Uit onze bronnen blijkt dat het de Gilde na 1863 niet altijd voor de wind ging. Menigmaal is er vermelding van schulden, massaal ontslag, moeizame invordering van lidgelden, flauwe opkomst der schutters.

De grootste kosten waren de jaarlijkse algemene prijschiëting, het banket, het onderhoud van de schietstand, drukkosten en het loon van de bode.

Deze moesten door de inleggelden en toetredingsbedragen gedekt worden. Daar het ledenaantal sterk varieerde (38 leden in 1881, 45 in 1883 en 65 in 1887) was het voor de maatschappij soms moeilijk om haar budget in evenwicht te houden. Zo moest in 1882 de jaarlijkse eredienst voor de overleden schutters afgeschaft worden door gebrek aan kapitaal; in 1887 was de jaarlijkse prijschiëting slechts mogelijk met financiële steun van een lid. Om de schietoefeningen aan te moedigen beslist de algemene vergadering van vijftien maart 1896 kleine maandelijkse prijschiëtingen te houden op de eerste en tweede zondag van de maand. In de bestuurszitting van eenendertig mei vreest men dat die maandelijkse schiëtingen niet meer zouden kunnen doorgaan. Bovendien werd een speciale kas voor het onderhoud van de bogen ingesteld. Wie niet met zijn eigen wapen schoot, betaalde hiervoor vijf centiemen!

Hoewel de activiteiten binnen de maatschappij tot een strikt minimum beperkt bleven, nam Sint-Rochus deel aan de jaarlijkse stadsbeschrijven of tornooien waarbij ook maatschappijen uit andere steden zoals Brussel, Antwerpen, Tienen, Dendermonde, Zele, Lokeren en Ieper aantraden. In 1868 bedroeg de inleg van een dergelijke wedstrijd 1,50 fr (7).

Ook liet Sint-Rochus zich vertegenwoordigen op wedstrijden georganiseerd door andere Gentse kruisboogmaatschappijen. Deze werden in de loop van de negentiende eeuw opgericht (zie verder) en vergaderden, zoals St.-Rochus in herbergen. Tot hiertoe nog weinig bestudeerd, werd hun bestaan bevestigd door opschriften in diverse verzamelingen (8). Zo konden we constateren dat Sint-Rochus in 1863 een bezoek bracht aan de maatschappijen Gemmy en Amor et Concordia.

1867 was een druk jaar: de maatschappij kampte in de lokalen van Concordia, 't Ijzeren Kruis, Les Vrais Amis, Eendragt en Broedermin, Gemmy en Amor et Concordia.

De medailles die bij die gelegenheden behaald werden, zijn nog in het bezit van de maatschappij. Als konklusie mogen we stellen dat Sint-Rochus in de negentiende eeuw een bescheiden vereniging was. Ze vergaderde en hield haar oefenstunden in herbergen waar ze van de goodwill van de uitbater afhankelijk was.

Ze nam deel aan wedstrijden met andere stedelijke maatschappijen maar had uitzonderlijk contact met kruisboogmaatschappijen van de Gentse hogere kringen zoals Sint-Joris, Nemrod, Willem Tell, la Renaissance en Jeanne d'Arc.

Deze maatschappijen waren zeer gesloten kringen. Ze selekteerden met zorg hun leden die veelal van adel waren of tot de hogere burgerij behoorden. De toetredingsvoorwaarden waren streng; ze hadden een eigen lokaal en meestal ook een feestzaal.

In eigen kring bleven de activiteiten tot een minimum beperkt of werden zo goedkoop mogelijk gehouden. Dat ze het jaar 1900 bereikte, was te danken aan de wilskracht en de persoonlijke inzet, ook financieel, van sommige leden.

In het begin van de twintigste eeuw waren de financiële problemen nog steeds niet overwonnen. Om die te verhelpen werd een strengere controle op de uitgaven ingevoerd door tweemaal per jaar de rekeningen op te maken. Hierdoor was een beter overzicht op de inkomsten mogelijk en kon een gezondere aankooppolitiek gevoerd worden. Geleidelijk aan kwam men de moeilijkheden te boven. Dit bleek uit een aantal nieuwe initiatieven die werden goedgekeurd: uitbreiding van de schietbanen (1907), vriendenwedstrijden met de pas opnieuw opgerichte Sint-Jorisgilde (1906), aanpassing van het gildereglement (1908), toename der leden (b.v. 113 leden in 1908) en een reorganisatie van de wekelijkse oefenstonden.

De schutters werden in verschillende afdelingen ondergebracht: maandagschutters (1906), zaterdagschutters (1923) en zondagschutters (omstreeks 1930). 's Zaterdags en 's zondags werd op blazoen geschoten, op maandag schoot men op vogels of gaaien (9). De maandagschietingen kenden het meeste succes en leverden de gildekas de grootste winst. Aan de andere afdelingen werd gesleuteld: men groepeerde ze in 1940 tenslotte in één afdeling blazoenschutters genoemd.

Andere bekende en regelmatig onderhouden schietingen uit die tijd waren de doorgangschietingen die over een bepaalde periode liepen, de jaarlijkse konings-, carnaval- en Sint-Niklaasschieting en de liefdadigheidsschietingen b.v. voor noodlijdende groeperingen. Tenslotte was het gebruikelijk dat voor een ziek of een afwezig lid geschoten werd, een traditie die de broederlijkheid onder de leden moest onderstrepen.

Tijdens deze periode, die we voorlopig aan de tweede wereldoorlog afbakenen, zien we dat een aantal opmerkelijke figuren als voorzitter actief werkzaam waren om de gebruikelijke schietstonden te kunnen handhaven en uitbreiden: W. De Smet (1913-1920), G. Verhegge (1910-1913, 1920-1930) en K. 't Kindt (1930-1935).



2. Borstbeeld van Karel 't Kindt, 1922.

3. Overlijdensbericht van voorzitter Karel 't Kindt (1865-1936)



Vooraf deze laatste trad op de voorgrond. Hij vervulde eerst de functie van griffier, vanaf 1906, en daarna van voorzitter. Zijn ijver spitste zich vooral toe op de verbetering van de wekelijkse schietingen. De kostelijke bals, die het budget al te zwaar belastten, wist hij te annuleren. Tijdens zijn voorzitterschap werd het patrionium tevens met een nieuw vaandel verrijkt.

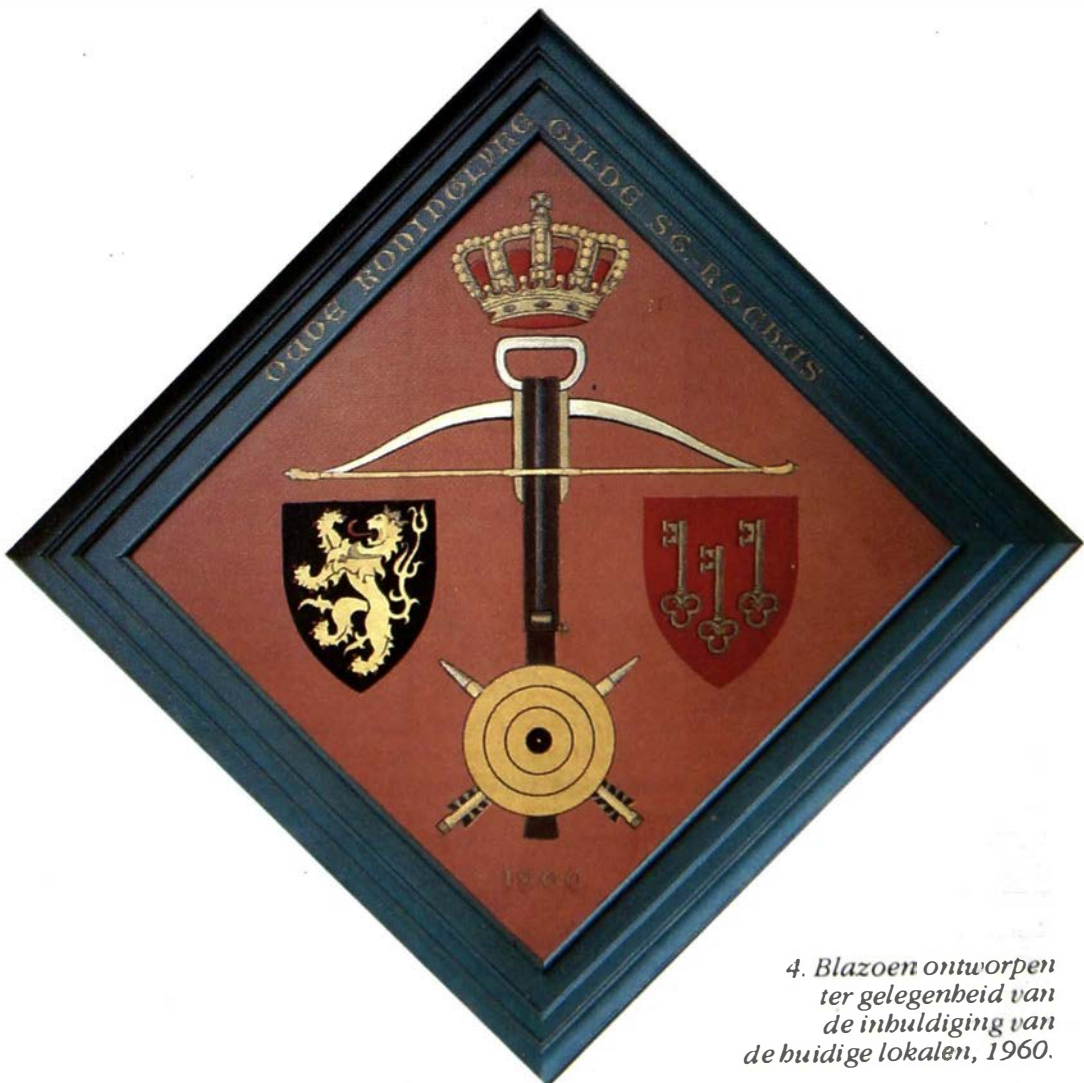
Nochtans is het pas sinds wereldoorlog II dat kruisboogschieten als sport een nationale en later ook een internationale belangstelling kreeg. De oprichting in 1950 van de Nationale Unie der Kruisboogschutters (NUKB) was hieraan niet vreemd. Zij organiseerde sindsdien Belgische kampioenschappen, Interlands en Europese ontmoetingen, waarop Sint-Rochus niet ontbrak.

De officiële afstand met de grote of balanskruisboog was er van in het begin en is nog steeds twintig meter (de kleinere wapens gebruikt men op zes en tien meter), wat op de banen in het voormalige lokaal niet kon bekampt worden, daar was de maximale afstand zeventien meter. Pas in 1960, nadat de ontmoetingsplaats van de maatschappij naar de gerestaureerde kelders van de voormalige Sint-Pietersabdij overgebracht was, konden de eerste prijskampen niet alleen op twintig meter, maar ook op zes en tien meter gehouden worden.

De overgang naar hun nieuwe lokalen had belangrijke consequenties: de capaciteit van de diverse banen maakte de schutters competitiever. De zekerheid van een eigen lokaal met een privé-verbruikzaal in eigen beheer, gaf hen gelegenheid met een zekere distinktiefte andere maatschappijen en hogere bestuursfunktionarissen zoals burgemeester en schepenen, te kunnen ontvangen.

Het was op vier mei 1958 dat de euverdeken van de Souvereine Gilde van Sint-Joris, de nieuwe zilveren collier op de schouders van deken Henau hing en Sint-Rochus de toelating gaf om Oude Gilde genoemd te worden (10).

Jan Anteunis ontwierp een nieuw blazoen met de definitieve benaming **Oude Koninglyke Gilde Sint-Rochus**, ter gelegenheid van de inhuldiging der huidige lokalen in 1960.



4. Blazoen ontworpen ter gelegenheid van de inhuldiging van de huidige lokalen, 1960.

Dit blazoen werd als motief gebruikt voor de kentekens op de jas van het ingevoerde uniform dat elk lid kon dragen. Ook de creatie van het Sint-Rochuslied droeg ertoe bij de band tussen de gildebreders te versterken. (cf. Bijlage IV).

In de jaren daarna werd het patrimonium aanzienlijk uitgebreid. Jan Anteunis ontwierp waardigheidstekens voor de bestuursleden; een deel van het gildebezit van de gewezen Willen Tell maatschappij werd aangeworven. De koningstroon en het baldakijn werden gekocht; de koningen ontvingen een eigen ereteken.

Het door Karel 't Kindt in 1929 geschonken guldenboek werd opnieuw ingebonden en gedekoreerd met het wapen van de gilde. Intussen bleven de sportprestaties toenemen en werd Sint-Rochus verscheidene malen belast met de organisatie van Belgische en Europese kampioenschappen.

Onder impuls van de Internationale Armbrust Union (I.A.U.) werd een nieuw wapen en meteen ook een nieuwe discipline eerst in Europese en later ook in nationale wedstrijden aangewend nl. het matchwapen bestemd voor schietafstanden van dertig meter. Oefenstonden in deze nieuwe discipline waren niet mogelijk op de schietbanen zodat ze na aanpassing, op de twintig-meterbanen moesten worden gehouden.

Vermelden we tenslotte dat ook de recentste telg van de moderne sportwapens, het tien meter-Trophy-wapen door verscheidene leden in hun trainingsprogramma is opgenomen.

In 1985 bestaat Sint-Rochus honderdvijfenzestig jaar. Wanneer wij bedenken hoeveel maatschappijen zelfs de negentiende eeuw niet hebben overleefd, dan kunnen wij dat op zijn minst merkwaardig noemen. Zij is er bijna als enige in geslaagd op te tornen tegen elke moeilijkheid die zij op haar lange levensweg heeft ontmoet. Het heeft de broeders blijkbaar nooit "aan kracht ontbroken".

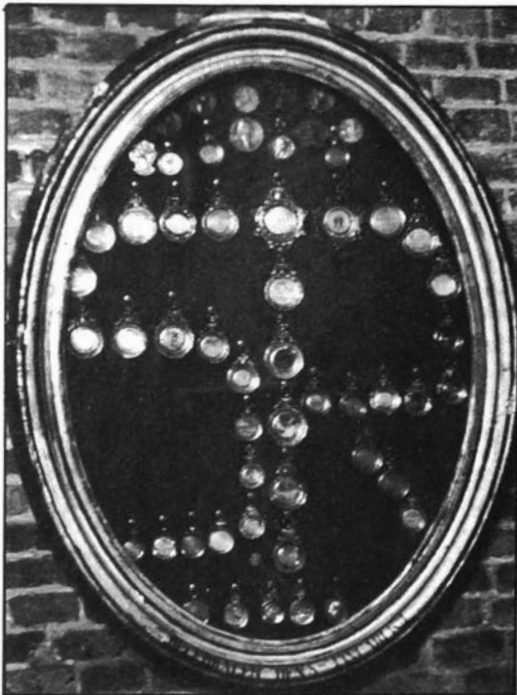
- (1) Stadsarchief (SAG), modern Archief, reeks W3 nr. 36: 23 juli 1838.
- (2) Stemt overeen met het Engelse bolt in de betekenis van een korte stompe pijl.
- (3) RUG, Handschriftenzaal, fonds Vliegende Bladen, I.R. 21, 1845, 1846, 1847, 1848, 1851, 1855
- (4) Dit gegeven komt uit een vrij goed geïnformeerd artikel uit de Gazette van Gent, 16 september 1908.  
RUG, Handschriftenzaal, fonds Vliegende Bladen, I.A. 92 1.
- (5) Sint-Rochus (SR), Verslagboek 1863-1893, 23.
- (6) SAG, Gazette van Gent, 30 juli 1862.
- (7) SR, Verslagboek 1863-1893, 71
- (8) Verzameling S.R. en P. CLaey's, Les médailles gantoises modernes 1792-1892, Gent, 1909.
- (9) Een gaai in Sint-Rochus is een houten blokje dat op een metalen pin gestoken werd. Wie deze "vogel" afschoot, ontving een zekere waarde in porselein. In 1952 werden de houten blokjes door knalkurken vervangen en laten gevarieerd met gipsen figurines e.d.
- (10) Uit een toespraak van hoofdmans R. Dekoning ter gelegenheid van het vijftigjarig schuttersjubileum van P. Blanckaert in 1973, en vergadering van de Eed 30 april 1958.

## II. KRUISBOOGSCHIETEN IN SINT-ROCHUS ALS VOLKSKULTUUR.

### A. Een nieuw begin...

Alhoewel de Sint-Rochusgilde in 1820 werd gesticht, was haar oprichting geïnspireerd door de vroegere lokale geschiedenis. Haar benaming **gilde**, zij het pas in 1959 verkregen, haar activiteiten en haar structuur zijn ontleend aan de typisch middeleeuwse beroeps- en andere korporaties, die vooral in de steden een zeer belangrijke rol hebben gespeeld.

Elke korporatie of gilde had reglementen, privileges, een patrimonium, een patroonheilige, die ze vroom vereerde in een eigen kapel; ten gepaste tijd kwamen ze in vergadering bijeen en vierden ze feest. Pas nadat de ambachtslieden hun onderscheiden gilden hadden opgericht, verenigden zich ook schutters.



5. Medailles behaald  
tijdens negentiende eeuwse  
schutterswedstrijden,  
1860-1880.

De oudste en belangrijkste schuttersgilden waren die van de kruisboogschutters. Oorspronkelijk waren zij militaire korpsen, die na 1400 hun karakter van krijgsgilden geleidelijk verloren, doch een sociale rol bleven spelen als ontspanningsvereniging. Zij stonden meestal, zoals ook te Gent, onder de bescherming van Sint-Joris. De structuur en de werkwijze van deze gilden waren geïnspireerd op die der ambachten en neringen: reglementering, patroonheilige, vergaderingen... Deze gilden bleven tot aan de Franse Revolutie bestaan (1). De moeilijke tijd, die daarop volgde, kwamen zij nooit helemaal te boven; temeer daar, merkwaardig genoeg, in de negentiende eeuw nieuwe maatschappijen werden opgericht, waarvan sommige door hun buigzame toegangsvoorwaarden voor een bredere bevolkingslaag aantrekkelijk werden.



Paleis van Brussel.  
Le 18 juni 1920.

Weldele Heer Voorzitter,

In antwoord op het verzoek, dat  
U tot den Koning hebt gericht, heb ik  
de eer U te melden, dat Zijne Majesteit  
de Kanisboogmaatschappij  
"S<sup>t</sup> Roch"  
te Gent.

veroorlooft den titel van  
Koninklijke Maatschappij  
te voeren.

Aanvaard, Weldele Heer Voorzitter,  
de verzekering mijner hoogachting.

S<sup>t</sup> Konings Kabinetsoverste,

C. de J'arschaert

Zo zagen, sinds 1820 een twintigtal kruisboogmaatschappijen in het Gentse het levenslicht: Sint-Rochus (1820), La Renaissance (1823), Willem Tell (1825), Een-dragt (1838), Concordia (1843), Gemmy (1843), Nemrod (1843-1887), Les Vrais Amis (1847), Jeanne d'Arc (1850), 't Ijzeren Kruis (ca. 1850), Amor et Concordia (ca. 1850), Jean Ir (ca. 1850), Saint-André (ca. 1850), Société Bourgeoise (ca. 1850), De Verenigde Vrienden (1853), Sint-Salvator (1857), De Standvastigheid (1861), Borluut (1868-1900), De Vrije Kruisboogschutters (vóór 1874) (2).

Deze verenigingen vormden een stedelijke schuttersbond die soms wedstrijden organiseerde.

De leden van Concordia, Willem Tell, Nemrod en la Renaissance behoorden tot de gegoede bourgeoisie. Dit bleek uit de schitterende nachtfeesten die ze in hun prachtige lokalen gaven en waarvoor men vooraf toegangskaarten moest reserveren; zij lieten ook op eigen naam reclamekaartjes drukken die als post- en nieuwjaarskaarten konden worden verspreid; zij alleen werden, juist omdat ze een groepering van nieuwe rijken vormden, op dat ogenblik als dusdanig door Sint-Joris uitgenodigd voor schutterswedstrijden in haar lokaal (3). Sint-Rochus, Borluut, 't Ijzeren Kruis en de meeste andere maatschappijen spraken veeleer de kleine burgerij aan en organiseerden eveneens onderling wedstrijden.

De meeste verenigingen droegen nog de titel van maatschappij, zoals **Stedelijke Kruisboogmaatschappij Sint-Roch.**

Bij haar honderdjarig bestaan in 1920 ontving ze van de koning de titel **Koninklijke**, wat vol trots op het vaandel werd genaaid. Tenslotte werd in 1959 de eretitel van "Gilde" aangenomen. Vanaf toen luidde de nieuwe benaming **Oude Koninklijke Gilde Sint-Rochus**. In 1984 zijn Sint-Joris en Sint-Rochus de enige nog bestaande Gentse kruisbooggilden.

De eerste trots op zijn middeleeuwse herkomst, zijn tradities en zijn prachtig patrimonium, jammer genoeg erg geteisterd ten gevolge van de opheffing van het gild tijdens de Franse Revolutie, waardoor het in erg ongunstige omstandigheden moest worden bewaard.

De tweede, jong en dynamisch, een te duchten tegenstander in kruisboogwedstrijden, maar even traditioneel als de vrienden van Sint-Joris.

- (1) Het decreet Le Chapelier, uitgevaardigd in 1791, stelde een einde aan het verenigingsleven.
- (2) **Rijksuniversiteit Gent (RUG), Handschriftenzaal, fonds Vliegende Bladen, I.A. 921:** artikel uit "La Flandre liberale" van 3 augustus 1908.  
SAG, modern archief, reeks W3 nrs. 32 tot 41.  
"Wegwyser van Gent", 1888, 1900, 1910.  
Sint-Rochus (S.R.), verzameling 19de eeuwse medailles.  
P. CLAEYS, Médailles Gantoises Modernes 1792-1892, Gent, 1909.
- (3) o.m. tijdens de gemeentefeesten van 1853.  
SAG, Sint-Jorisgilde, nr. G 12.896, 37-38.



## B. De heilige Rochus, een beschermer van de Gentse kruisboogschutters.

Weinigen stellen zich wellicht de vraag: maar wie was de heilige Rochus, en waarom koos de Sint-Rochusgilde juist deze heilige als patroon?

Rochus werd geboren te Montpellier omstreeks het jaar 1295. Hij verloor zeer vroeg zijn ouders. Later verkocht hij zijn bezittingen, trok de pelgrimspij aan en verliet zijn vaderstad.

Op zijn reizen in Italië genas hij, volgens de legende, vele pestlijders door het kruisteken en het gebed. Na een bezoek aan Rome, waar de plaag eveneens woedde, trok hij huiswaarts, maar midden in de bossen werd hij door een hevige koorts overvallen. Weer volgens de legende, had de pestpijl hem getroffen in de rechterdij en hem neergeveld. Geen enkel mens was in zijn nabijheid. De legende zegt dat hij in de rustige stilte van het woud door een engel verpleegd werd. Op een morgen kwam bij de zieke een hond aangesneld met een stukje brood in de bek. Elke dag keerde het dier terug en bracht telkens brood mee, zolang de zieke er behoefte aan had.

Na zijn genezing keerde Rochus naar Montpellier terug. Hij werd er als spion gevangen genomen en stierf in de gevangenis.

Soldaten vonden naast zijn lijk de tekst: diegenen die geslagen zullen zijn van de pestilentie ende aanroepen den bijstand van Rochus, zullen gezondheid vererven. Toen pas beseften de mensen, wie ze gedurende vijf jaar in de gevangenis hadden opgesloten. Over Rochus' graf werd dan ook een kerk gebouwd en de devotie tot de pestheilige verspreidde zich over de grenzen (1). Zo kwam het dat o.m. in vele Vlaamse steden, waar de pest en later de cholera veel slachtoffers eisten, Rochus een ware vriend werd: **In peste, sieckten ende pyn, wilt Rochus uwen toevlucht syn** las men vroeger op een wand van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Deinze (2). Overal ontstonden bedevaartplaatsen, gasthuizen en broederschappen te zijner ere.

Dergelijke broederschappen of Sint-Rochusgilden waren veelal aan een kerk verbonden en werden opgericht om de verering van de pestheilige te bestendigen. Zoals menige andere gilde leefden ze volgens vastgelegde statuten. De giften die ze kregen, werden in de aan de heilige toegewijde kapel geplaatst en vormen tot op heden een onderdeel van het kunstpatrimonium van de kerken.

Rochus wordt meestal afgebeeld in pelgrimsgewaad. Hij heft zijn kleed op om een pestbuil op zijn been te tonen. Gewoonlijk staat een hond met een stukje brood in de bek bij hem, soms ook een engel (3).

Zo beitelde Artus Quellin in 1660 het barokke beeldwerk van de Sint-Rochuskapel in de Sint-Jacobskerk van Antwerpen. De albasten Sint-Rochus, hoog in de top, is één der mooiste skulpturen van de kerk. Erasmus Quellin schilderde er op zijn beurt het altaarstuk **Sint-Rochus van de pest genezen** (4).

In de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Deinze hangt een Sint-Rochustableau, in 1836 geschilderd door Karel Piqué. Het stelt de heilige voor die de pestlijders bezoekt. Een houten beeld uit 1679, een koperen schotel, een glasraam behoren eveneens tot het patrimonium van de kerk (5).

In de buurt van de bidplaatsen werden vaak ook volksprenten verkocht die thuis werden opgehangen en vereerd om gezin, erf, oogst of dier tegen onheil te behoeden. Een dergelijke prent uit de achttiende eeuw, met fragmenten uit het leven van de heilige Rochus, werd enkele jaren geleden door het Gentse Museum voor Volkskunde heruitgegeven. Een eksemplaar ervan werd door de Sint-Rochusgilde verworven.

Rochus werd niet alleen aangeroepen tegen pest. Hij was ook een toeverlaat in oorlogstijd, patroon van de rokers en sinds 1820 ook de schutsheilige van de **Gemeentelijke maatschappij Sint-Rochus**. Het patronaat van een pestheilige over een schuttersmaatschappij lijkt ongewoon, doch de verklaring is nochtans naar alle waarschijnlijkheid eenvoudig. De eerste werkdag van het eerste schuttersjaar der Sint-Rochusgilde was zestien augustus, niet meer of minder de naamdag van de heilige Rochus!



*7. Gipsen St.Rochusbeeld  
in 1862 aan de maatschappij  
geschonken*

- (1) P. HEYNS, Antieke Kalenderprenten, Leuven, 1945, 147-167.
- (2) R. VAN DER LINDEN, Bedevaartvaantjes in Oost-Vlaanderen, Gent, 1958, 55-58.
- (3) E. DROULERS, Dictionnaire des attributs, allégories, emblèmes et symboles, Turnhout, s.d., 193-194.  
J.J.M. TIMMERS, Christelijke Symboliek en Iconografie, De Haan-Haarlem, 1981, 294
- (4) B. GOOVAERTS, Verkenningstocht in Sint-Jakobskerk te Antwerpen, Antwerpen, 1977, 84-86.
- (5) R. VAN DER LINDEN, o.c., 55. Charles Piqué, ° Deinze 1799, † Brussel 1869.

### C. "Als schuttersbroers zijn w'in 't geweer met pijl en boog zoals weleer"

uit: "Sint-Rochus Gildelied".

De kruisboog ontleent zijn naam aan zijn algemene vorm, die van een kruis. De ene arm van dit kruis wordt gevormd door een langwerpig houten lichaam, ook wel boog genoemd. Het wordt bij voorkeur vervaardigd in esse- en notelaarshout. De andere arm wordt gevormd door een ten opzichte van dit lichaam dwars geplaatste en in het lichaam verankerde staaf, de lat. Deze laatste was oorspronkelijk van hout, later van staal en heden ten dage bestaan er zelfs eksemplaren van kunststof. De twee uiteinden ervan worden verbonden door een strakke pees van touw en wel door middel van twee lussen, de ogen, aan die uiteinden vastgemaakt. De pees rust bovenop de boog.

Opdat er een kracht zou ontstaan die in staat is een projectiel weg te slingeren, moet het wapen worden opgespannen. Hiervoor moet de pees worden achteruit getrokken of geduwd, zodat de lat zich kromt en aldus onder spanning komt te staan (afb. 8).



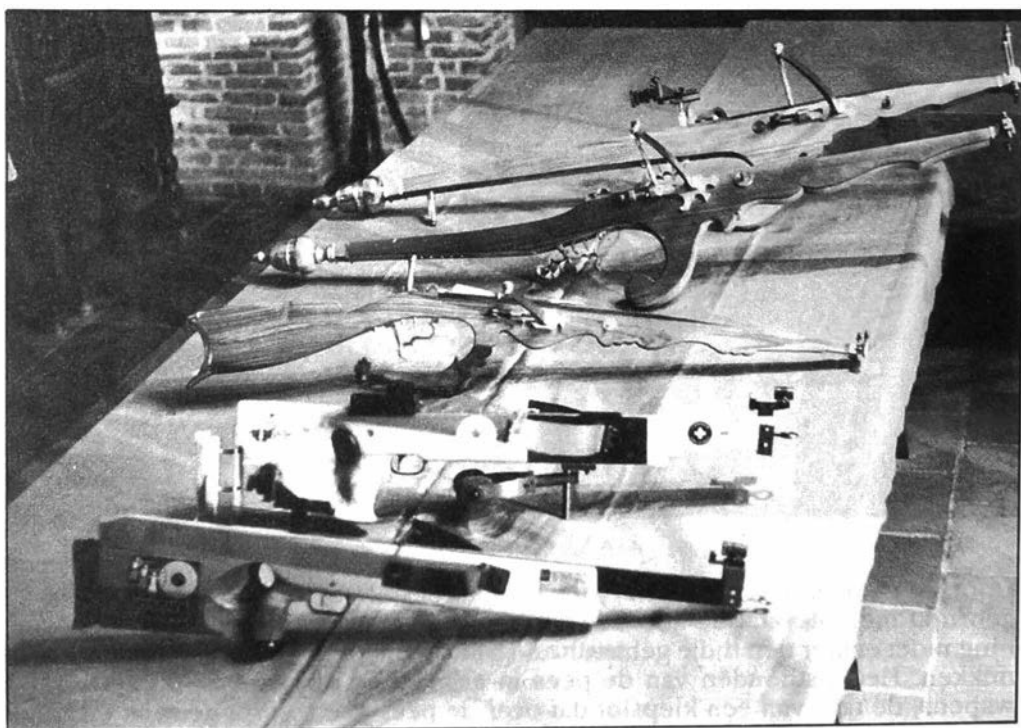
*8. Pierre Blanckaert  
(88 jaar) spant zijn  
tweintig meter boog op.*

Door de eeuwen heen zijn hiervoor tal van toestellen gebruikt (1). In onze tijd gebruikt men meestal de koevoet, een duwapparaat. Deze toestand van opspanning moet echter een tijdje gehandhaafd blijven om de schutter de tijd te geven te mikken. Het vasthouden van de pees in gespannen toestand is, bij de huidige wapens, de taak van een klepslot dat over de pees heen wordt gedrukt en ze ter plaatse vasthoudt. Dit laatste gebeurt via een ingenieus mechanisme, aangebracht in een uitsparing binnen het booglichaam. Ditzelfde mechanisme zorgt er ook voor dat de klep weer wordt losgemaakt. Hiervoor moet alleen een haan worden overgehaald onderaan het booglichaam. De pees wordt dan plots vrijgelaten en door de zich met kracht ontspannende lat terug naar haar uitgangspositie getrokken. Bij deze beweging wordt het projectiel weggeslingerd. Het wordt in een gebogen lijn naar zijn doel geleid door middel van twee hulpmiddelen: enerzijds een gleuf waarin de pijl in zijn lengterichting wordt gelegd en anderzijds de mikapparatuur.

Kruisbogen werden reeds vanaf de vroege middeleeuwen, misschien zelfs in de Romeinse tijd in West-Europa gebruikt. Naast de handboog waren zij toen echter in de eerste plaats oorlogstuigen. Met dit doel werden de specifieke stedelijke schuttersgilden er dan ook mee bewapend. Het waren zware schiettuigen die moeizaam door een knecht werden opgespannen, om daarna op de schouder van de schutter gehesen te worden of op een steun te worden geplaatst. Naarmate het gebruik van vuurwapens zich sinds de tweede helft van de vijftiende eeuw verbreidde, verloor de kruisboog als oorlogswapen geleidelijk zijn betekenis en werd hij meer voor de jacht en het vertier gebruikt.

Het wapen werd kleiner, lichter en minder log. Naargelang van de materiële welstand van zijn eigenaar werd de boog meer of minder rijkelijk versierd, dikwijls met ivoren inlegwerk. In het Gentse Bijlokemuseum bevindt zich een dergelijk kruisboog, vervaardigd in 1732 door boogmaker J.B. Liagre uit Tourcoing (2). De huidige traditionele bogen zijn minder rijk versierd, maar kunnen soms een prachtig natuurlijk lijnenspel in het hout vertonen. Stuk voor stuk zijn het ambachtelijk vervaardigde kunstwerkjes.

In Sint-Rochus zijn er vijf types te onderscheiden.



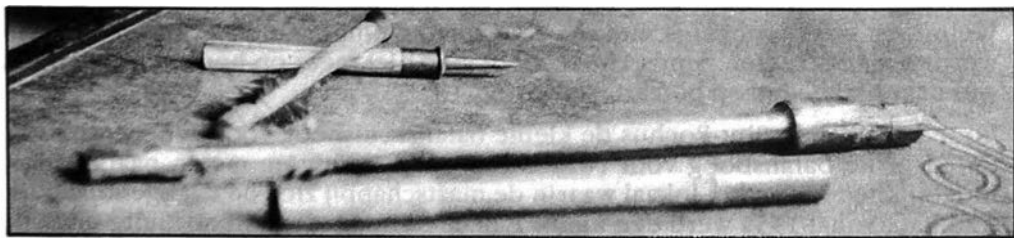
9. Vijf types kruisboog gebanteerd in de Sint-Rochusgilde. Van boven naar onder: a) 20m balans; b) 10m balans; c) 6m kolf; d) matchwapen 30m; e) trophy 10m.

1. De kleine kolfkruisboog (afb. 9c): in 1956 voor het eerst in de maatschappij gebruikt. Dit wapen heeft geen vizier, enkel een mikpunt vooraan en is dienstig op de zes en tien meter afstand.

2. De **lichte balanskruisboog** (afb. 9b) bijna identiek van structuur; er is echter geen kolf om het wapen tegen de schouder te plaatsen, maar wel een verlengstuk dat boven op de schouder rust en verzwaard is met een gewicht, waardoor het wapen in balans op de schouder kan gelegd worden. Deze boog wordt op tien meter benut. Sinds enkele jaren mag men op de kruisboog een vizier plaatsen om de vrij hoge moeilijkheidsgraad die deze afstand oplevert te overbruggen.
3. De **zware balansboog** (afb. 9a) heeft een vizier, een mikpunt of mikring en een tegengewicht. Men schiet op twintig meter.
4. Het **matchwapen** (afb. 9d) is een recent type wapen voor internationale wedstrijden op dertig meter. Het is voorzien van een waterpas, een stalen pees met wagentje en een pijl zonder veren. Het gebruik van dit wapen is sinds 1963 in Sint-Rochus toegestaan.
5. Een kleinere, ook recentere uitvoering de **Trophy** (afb. 9e), is bestemd voor de moderne, tien meter discipline en is sinds 1981 ook op het programma van het Belgisch kampioenschap gezet.

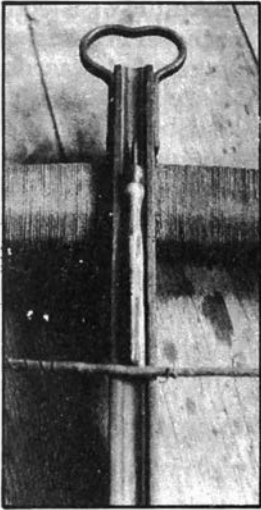
Ook de pijlen van de traditionele wapens zijn in die honderdvijfenzestig jaar qua vorm enigszins geëvolueerd. Vandaag heeft het houten lichaam van de pijl een ronde doorsnede, is het ongeveer twintig centimeter lang en voorzien van drie of vier veren, naargelang van het wapen waarvoor het dienstig is (afb. 9c).

Voor de zes en tien meter zijn vier veren noodzakelijk om de pijl te kunnen richten. Door het ontbreken van een vizier moet men immers om te mikken gebruik maken van het ronde silhouet van de pijl, te zien tussen de twee bovenste veren. Voor schietingen op twintig meter zijn drie veren voldoende, omdat men daar over een vizier beschikt dat richten mogelijk maakt. De stalen punt, op deze pijlen geplaatst, is daarentegen kegelvormig.



*10. Stompe en scherpe pijlen voor blazoen- en wipschietingen. Verzameling St.Jorisgilde Gent.*

In de negentiende eeuw werd vermoedelijk gebruik gemaakt van pijlen met een houten drielobbig lichaam en een stalen punt met kraag (afb. 11), terug te vinden op het oudste blazoen. Dergelijke pijlen konden enkel aangewend worden op een specifiek type wapen met een voor de pijl aangepaste drieledige geleigleuf. Hoewel een dergelijk wapen in de gilde aanwezig is en drielobbige pijlen in privé-bezit en in de museumkollektie van de Sint-Jorisgilde te vinden zijn, kan zelfs het oudste lid van Sint-Rochus (P. Blanckaert, lid sinds 1923) zich niet herinneren dergelijk pijlen in gebruik te hebben gezien. We weten niet zeker hoelang ze in gebruik bleven, maar vermoeden dat het lichaam van de pijl eerder tot zijn huidige vorm evolueerde dan de punt. Zolang immers op hout geschoten werd, was de kraag op verdikking aan de punt nodig om een koevoet in te haken, zodat de pijl zonder problemen uit het hout kon worden verwijderd.



*11. Pijl met houten drielobbig lichaam en stalen punt met kraag.  
Verzameling St.-Jorisgilde Gent.*

In de beginperiode schoten de leden van Sint-Rochus op houten blokken en vermoedelijk met houten pijlen voorzien van een afgestompte punt, in Wallonië "une flèche à maquet" genoemd (3).

Dat ze tegelijkertijd zeker pijlen met scherpe punten gebruikten, zien we bevestigd door een amusementsschietsing tijdens de gemeentefeesten van 1845, door Sint-Rochus georganiseerd. Om prijzen te halen moesten de schutters in drie ijzeren buisjes, op houten blokken aangebracht, mikken (4).

Welnu, dit was onmogelijk met een afgestompte pijlpunt, enkel geschikt om voorwerpen af te schieten. Sinds 1920 schoot men niet meer op houten blokken maar wel naar blazoenen op potaarde bevestigd (5).

Vóór 1954 kende Sint-Rochus de kleine balanskruisboog voor tien meter afstand en de grote balansboog voor twaalf, dertien of zeventien meter, naargelang de mogelijkheden van het lokaal waarin de maatschappij zich op dat ogenblik gevestigd had. Vanaf 1954 werd een nieuw type kruisboog, de kolfboog, uit Antwerpen ingevoerd voor schietingen op zes meter en in 1961 werd het koningschap voor de eerste maal bekampt op zes, tien en twintig meter discipline.

Kruisbogen vervaardigen is een heel aparte klus. In de vijftiende en zestiende eeuw reeds vormden de stalen boog-makers een afzonderlijke sectie in het smedenambacht. Te Gent verbleven ze in de buurt van het Sint-Jorishof en werkten er voor de Sint-Jorisgilde (6).

Heden worden nog steeds kruisbogen gemaakt. Op de moderne versies na (zie verder) blijft het handwerk dat een zeer bijzondere vakkennis vereist, veel precisie en misschien nog meer geduld. Niet zelden is de samenwerking van verscheidene personen vereist; de lat moet kundig gesmeed en getemperd zijn; verschillende onderdelen, die in brons worden uitgevoerd, moeten worden gegoten en nadien op het juiste formaat worden gebracht; de boog in één stuk uitgesneden; het slot geassembleerd enz.

Industriële vervaardiging is in ons land mede hierdoor en door het beperkte aantal schutters niet rendabel. Daarom valt men soms terug op buitenlandse produkten of doet men beroep om het vakmanschap van knutselaars in eigen land.

De huidige marktprijs varieert dan ook van vijftienduizend naar vijftwintig duizend franken, naargelang het een kleine kolfkruisboog of een zware balansboog betreft. Deze prijs is afhankelijk van de aankoop prijs van de onderdelen en zal stijgen naarmate de boogmaker een beroep moet doen op andere specialisten zoals een bronsgieter, een smid.

Om U een idee te geven van de evolutie der prijzen over zestig jaar gespreid, namen we de stalen lat als voorbeeld (7):

1927 70 fr; 1947 200 fr; 1965 400 fr (kleine lat), 600 fr (grote lat); 1984 1.000 fr (kleine lat), 1.500 fr (grote lat).

De gestandaardizeerde wapens, dertig meter en Trophy, tenslotte worden in België niet vervaardigd. Ze zijn bijna volledig machinaal gemaakt. In landen zoals Zwitserland, Duitsland en Oostenrijk, waar de kruisboogsport zeer gewaardeerd wordt, kennen ze een veel grotere afname.

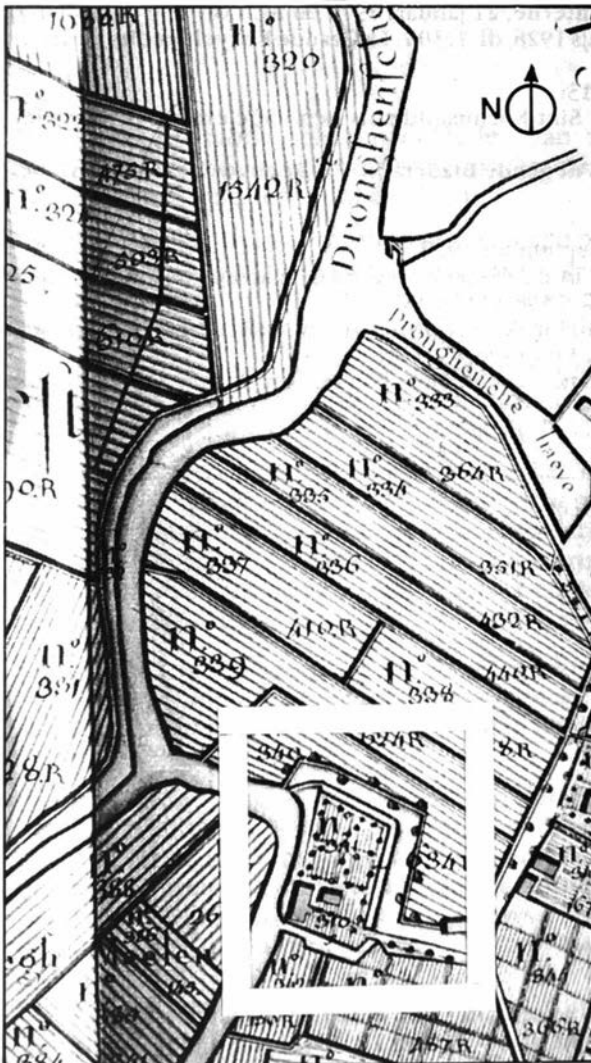
- (1) Wie meer wenst te weten over de verschillende spanners verwijzen we naar een uitstekend krantenartikel: *L'arbalète: une arme médiévale qu'on perfectionne encore de nos jours*, in: *La Meuse-La Lanterne*, 21 januari 1970 en naar diverse woordenboeken: *Larousse du XXe siècle*, Parijs 1928, dl. 1, 304; *La Grande Encyclopédie*, Parijs, s.d., dl. 3, 550-551.
- (2) J. MOULIN-COPPENS, o.c., 312-313.
- (3) Een krant uit 1847 vermeldt de Sint-Rochusgilde als een "Société du tir Tyrolien à l'arbalète à maquet".  
RUG, Handschriftenzaal, fonds Vliegende Bladen I.R. 21, 21 augustus 1847, l'arbalète: *une arme médiévale... o.c.*
- (4) RUG, ibidem, 14 juni 1845.
- (5) SR, Verslagboek. 1893-1942, 11 september 1920.
- (6) Thomas Bremault, wapenmaker in de Donkersteeg. SAG, jaarregisters van de Keure 1503, f° 11, 1509, f° 17, 1515, f° 52, 1516, f° 125.  
Adriaen van IJdeghem, stalen boogmakere, bij Sint-Jorishof. SAG, jaarregisters van de Keure 1485, f° 112, 114, 1495, f° 23 en 1496, f° 21 v°.
- (7) Deze gegevens zijn uit de bestaande verslagboeken voor die jaren en uit de huidige marktprijs afgeleid.

## D. Het gidelokaal, de woonkamer van de schutter.

Vanaf haar ontstaan tot 1960 was Sint-Rochus een rondreizende gilde. Ze verbleef in diverse herbergen waar ze voor het plaatsen van de schietstanden en het houden van oefenstonden en wedstrijden van de uitbater afhankelijk was. Omdat ze voortdurend verhuisde en vaak het lokaal met andere maatschappijen moest delen, was er van een systematische uitbouw van een gildepatrimonium nauwelijks sprake. Pas na 1960 werden de gerestaureerde lege kelderruimtes van de Sint-Pietersabdij aangekleed met diverse kunstwerken, als betrof het de opsmuk van een eigen woning.

### 1. Het lokaal

De geschiedenis begon in de **Koning van Spanjen**, een herberg in het Patershol, Rodekoningstraat nr. 12. In 1809 stond deze gelagzaal gekatalogeerd als **une maison honnête** (1). Het terrein ligt nu braak en de oppervlakte lijkt zo klein dat we ons nauwelijks kunnen voorstellen dat hier jaarlijk grote schutterstornooien van meer dan honderd man konden doorgaan.



12. Het "Motjen" van 1862 tot 1864, zomerlokaal van de schutters, naar J.F. De Deken, Atlas foncière, 1792-1793. Verzameling stadsarchief Gent.



Enigszins ruimer was het **motjen** (2) waar ze op vijftien augustus 1862 hun intrek namen (3). Deze voormalige hofstede was alsdusdanig reeds afgebeeld op zeventiende- en achttiende-eeuwse stadsplannen en perceleringskaarten en precies te situeren aan de elleboogkromming van de Leie, alvorens deze in de Dron-gense Vaart vloeyde (4) (afb. 12).

In het begin van de negentiende eeuw werd het **motje** een afspanning waar men te allen tijde smakelijk kon eten: **waterzoeyen, matelotten, paling, hesp, wildge-braed**, enz. (5).

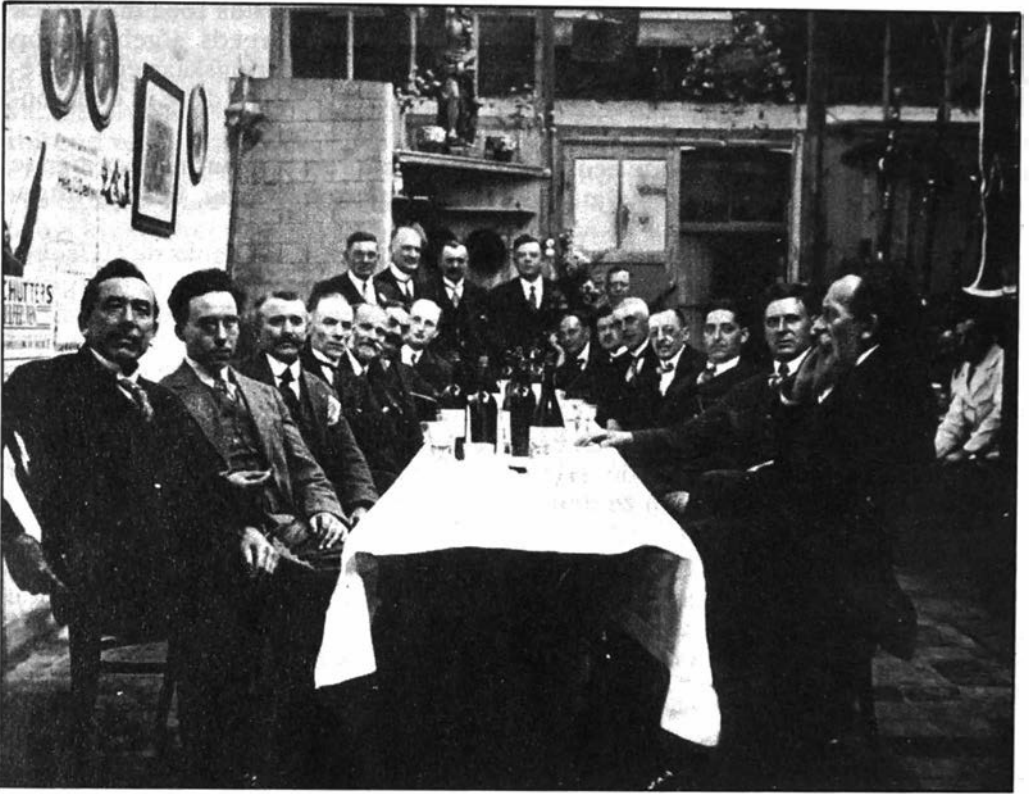
Het motjen is intussen vervangen door een fabrieksgebouw. Ondanks de gedeelte-lijke demping van de Leie op die plaats, is de precieze ligging van deze herberg nog te achterhalen wanneer men via de Drongensesteenweg het Eiland Malem be-treedt.

Reeds tijdens hun verblijf in het **motjen** hadden de schutters een winterlokaal in de **Phoenixstraat**, zodat ze tweemaal per jaar hun doelen verplaatsten. Dit bracht problemen mee met de uitbater van het **motjen** die weigerde de daaraan verbonden onkosten te dragen, en de schutters reeds in 1864 de toegang tot zijn uitbating ontzegde. Zo namen ze definitief hun intrek in café l'Union of de Een-draght, Phoenixstraat nr. 49.

Hier zou de maatschappij de meest bewogen periode uit haar geschiedenis ken-nen. Kruisbooggilden rezen als paddestoelen uit de grond en zouden gedurende tientallen jaren het Gentse uitgangsleven mede bepalen, door het organiseren van schutterstornooien, maar ook van dans- en nachtfesten die de jeugd ten zeerste aanspraken.



*13. Voorgevel Café Frascati,  
Hoogstraat 88  
Foto maart 1984*



14. Vergaderlokaal van de gildebroeders in Café Frascati, ca. 1927.

Hoewel Sint-Rochus deelnam aan dergelijke wedstrijden, had ze intern met zware moeilijkheden te kampen. Een slecht financieel beheer bracht de maatschappij verscheidene malen aan de rand van het faillissement. Onverschilligheid van de leden uitte zich in een moeizame invordering van lidgelden en massaal ontslag. Omstreeks 1904 kregen ze moeilijkheden met de uitbater van l'Union zodat ze hun bestuurszittingen regelmatig in een andere herberg moesten houden.

Pas na de oorlog vonden ze in 1921 een nieuw onderkomen in café Frascati, Hoogstraat 88. Ditmaal werd er een degelijk huurcontract opgemaakt. Voor een jaarbedrag van vijfenzeventig frank verhuurde Karel de Bosscher zijn zaaltje voor drie, zes of negen jaar. Er was een opzetermijn van zes maanden voorzien.

De voorgevel, een gecementeerde trapgevel, was vrij banaal. Enkel de inskriptie café Frascati en de winkelpui in Art Decostijl (omstreeks 1930) kon men merkwaardig noemen. Binnenin had men eerst de gelagzaal, dan de keuken en het zaaltje met de schietbaan. Eerst schoot men er op dertien en na 1953 op zeventien meter afstand.

In 1960 werd de maatschappij de gelegenheid geboden over eigen lokalen te beschikken. Het stadsbestuur had de restauratiewerken aan de voormalige Sint-Pietersabdij aangevat en stelde voor de kelders van de oude ziekenzaal als schutterslokaal in te richten.

Er zou zo weinig mogelijk aan de historische ruimten gewijzigd worden. Enkel werden drie schietbanen aangelegd: één van twintig meter met drie stands, één van tien meter met twee stands en één van zes meter eveneens met twee stands.

Na de schietbeurt van de schutters in de stands trok de pijlentrekker de pijlen uit en stuurde ze via een kabelbaantje met wagentje terug. Dank zij een elektrisch signa-  
lementsysteem had hij intussen elke schutter laten weten waar deze het blazoen  
geraakt had.

Toen in 1976 de schietbanen twintig meter volledig werden geautomatiseerd, was  
een pijlentrekker overbodig, aangezien voor de andere afstanden de schutter zelf  
zijn pijlen trok.

Verder voorzag men een gelagzaal, een vergaderzaal, een gildezaal en een wapen-  
zaal. Ook een kleedkamer en een werkplaats voor herstellingswerken aan bogen  
werden ingericht.



*15. Gezicht op de gilde- of troonzaal en op de wapenzaal ook wel zaal der  
koningen genoemd, St.-Pietersplein 13.*

De verhuis naar het Sint-Pietersplein nr. 13 ging met de nodige plechtigheden  
gepaard. De academische zitting te dier gelegenheid werd door heel wat promi-  
nenten bijgewoond: senator Dua, professor Hacquaert, dr. M. Grijpdonck, de  
gemeentesekretaris J. Verhé, deken en gemeenteraadslid V. Henau, oud-minister  
Vandendaele, burgemeester E. Claeys, schepenen Cnudde en De Decker, en de  
deken en hoofdmannen van andere gilden met hun kentekens omhangen. De  
avond werd besloten met een banket.

De maatschappij bevindt zich momenteel vijftienvintig jaar in dit gebouw. Van de  
andere lokalen is nog enkel café l'Union, nu als handelszaak, van de slopershamer  
ge vrijwaard. Onlangs (juni 1984) werd nl. ook Frascati afgebroken voor een meer  
funktionele nieuwbouw.

## 2. Het patrimonium

### a) Korte historiek

Hoewel de gildeschatten van Sint-Rochus niet de waarde vertonen van de zilveren breuken, prijsschatten, vlaggen, gildeboeken e.d. van de middeleeuwse gilden, leveren ze toch een, zij het dan bescheiden, bijdrage tot ons nationaal patrimonium.

Diverse voorwerpen ervan werden reeds als cultureel erfgoed in tentoonstellingen aan het publiek voorgesteld.

Aangezien een technische en beschrijvende inventaris van het gildebezit nog niet werd opgemaakt, hebben we het nuttig bevonden een beknopte gids van de meest relevante voorwerpen weer te geven. Opvallend is dat de negentiende eeuw, en de eerste helft van de twintigste eeuw, ons zeer weinig heeft nagelaten: een gipsen Sint-Rochusbeeld (1862), een blazoen (1874), twee vaandels (vóór 1865, 1933), een kader met prijsmédailles (1871) en de portretgalerij der koningen (1877-).

Pas sinds 1960, voornamelijk onder impuls van beeldhouwer Jan Anteunis (1896-1973) werd de toename van het gildebezit een feit, zoals blijkt uit de inventaris.

### b) Inventaris (6)

#### 1. Sint-Rochusbeeld. (afb. 7)

Gips, gekleurd, vóór 1862. h: 164.

Dit beeld werd in 1862 aan de maatschappij geschonken ter gelegenheid van haar intrede in het **Motje** (7).

Het opschrift **Koninklijke kruisboogmaatschappij St. Roch** werd na 1920 op het voetstuk geplaatst en verving de oude tekst **Kruisboogmaatschappij St. Roch**, waarvan de sporen nog zichtbaar zijn.

Hoewel kwalitatief weinig hoogstaand, heeft dit beeld zijn waarde als één der oudste voorwerpen van het patrimonium.

#### 2. Blazoen. (afb. 16)

Hout, 1874 of vroeger. h: 77 br:77.

Ruitvormig wapenschild. De gekruiste gouden pijlen, bekroond met de grafelijke kroon, de maatschappij was immers in Vlaanderen gevestigd, werden geschikt op een veld van keel (= rood). Rondom het schildveld is een zoom van sabel (= zwart) bekleed met gouden rozen. Het draagt als opschrift 1820 en St. Rochus. Dit blazoen werd in optochten meegedragen.

Tent.: Gent, 1971; Brussel, 1975, nr. 110; Gent, Stadhuis, 1983; Gent, 1983, nr. 56.

#### 3. Blazoen. (afb. 4)

Hout, Jan Anteunis, 1960. h: 89,5 br: 89,5.

Ruitvormig wapenschild ontworpen ter gelegenheid van de intrede van de gilde in haar lokaal aan het Sint-Pietersplein.

Op een zacht oranjeveld werd een kruisboog aangebracht, overtopt door een koninklijke kroon en onderaan bekleed met een blazoen en twee gekruiste pijlen met veren. Aan weerszijden is de voetboog begeleid door het Gentse stadswapen en het wapen van de voormalige Sint-Pietersabdij. Onder de boog staat het jaar 1960 en de randtekst in de zoom van sinopel (= smaragdgroen) luidt **Oude Koninglyke Gilde St.-Rochus**.

Tent.: Gent, stadhuis, 1983.



16. Oudste blazoen met gekruiste pijlen voorzien van een houten, drielobbig lichaam, vóór 1874.

4. Blazoen.

Hout, Albert Ylen, 1968. h: 72 br: 72.

Geïnspireerd op het eerste blazoen werd dit schild in detail aangepast: het woord **St. Rochus** werd door ineengestremgelde initialen **SR.** vervangen en het schild met de koninklijke kroon gedekt. Als randtekst werd vermeld **Oude Koninglyke Gilde Sint-Rochus Gent**.

5. Vaandel. (afb. 1)

Donker fluweel met gouddraad, vóór 1865. h: 85 br: 87.

Opschrift: **Société Royale de St-Roch de Gand 1820.**

Royale en 1820 werden na 1920 ingenaaid, omdat dan pas de maatschappij de titel Koninklijke mocht dragen.

Tent.: Gent, 1971; Brussel 1975, nr. 115; Gent, Stadhuis 1983; Gent, 1983, nr. 55.

6. Vaandel.

Zijde, 1933. h: 156 br: 152.

Op een veld van azuur werd een blazoen met gekruiste pijlen aangebracht. In goud was het opschrift **Koninklijke kruisboogmaatschappij St. Rochus Gent**. Dit motief is aan weerszijden begeleid door de Belgische driekleur en de Gentse kleuren. De horizontale groene banden, boven en onder, drukken de hoop uit die men in de toekomst stelt.

Tent.: Gent, 1971; Gent, Stadhuis, 1983.

7. Vaandel. (afb. 17)

Zijde, 1980. h: 150 br: 152.

Op een veld in gebroken wit staat het in 1968 ontworpen blazoen centraal. Geplaatst op twee gekruiste balansbogen is het omgeven door een lauwerenkrans. De tekst: **Oude Koninglyke Gilde St.-Rochus en de Vlaamse en Gentse leeuw** begeleiden dit thema.

Tent.: Gent, 1971; Gent, stadhuis, 1983.



17. Huidig vaandel. Tekening naar Het Guldenboek, 1980.

8. Breuk (8) van de Deken van het gild. (afb. 18)

Zilver, Jan Anteunis, 1958, aangepast in 1971. h: 42 br: 23.

De schakels hebben de vorm van twee ineengestremgelde letters SR.

Het huidige insigne is volledig geïnspireerd op het wapenschild van 1960: een kruisboog met koninklijke kroon en de wapens van Gent en de Sint-Pietersabdij.

Tent.: Brussel, 1975, nr. 129; Gent, stadhuis, 1983; Gent, 1983, nr. 54; Gent, 1971.



*18. Gildebreuk van de Deken, 1958.*

9. Breuk van de Hoofdman. (afb. 20)

Paars, fluwelen stola met zilverdraad en zilveren insignes, Jan Anteunis, 1961. br : 9 l : 90.

Dit waardigheidsteken wordt over de linkerschouder gedragen en is versierd met twee insignes :

1. een met een lauwerenkrans omhulde voetboog in een grillig gevormd schild gedekt met de koninklijke kroon. Dit insigne was oorspronkelijk aan de halsketting van de deken bevestigd ;

2. insigne van de Sint-Rochusorde (9). De ineengevlochten initialen SR zijn in een lauwerenkrans getekend en bekroond met de koningskroon.

Tent. : Gent, 1971.

10. Breuk van de Griffier. (afb. 21)

Paars, fluwelen lint in stolavorm met zilverdraad en zilveren insigne, Jan Anteunis, 1961. br : 5 l : 54.

Het insigne is een gesloten zilveren boek met bewerkte kaft en een vergulde pluim als bladwijzer.

Tent. : Gent, 1971.

11. Breuk van de Geheimschrijver.

Paars, fluwelen lint in stolavorm met zilverdraad en zilveren insigne, Jan Anteunis, 1961. br : 5 l : 55.

Insigne : een inktpot en twee gekruiste pluimen.

Tent. : Gent, 1971.

12. Breuk van de Tesaurier.

Paars, fluwelen lint in stolavorm met zilverdraad en een zilveren insigne, Jan Anteunis, 1961. br: 5 l: 56.

Het embleem is een zilveren veer en een sleutel.

Tent.: Gent, 1971.

13. Breuk van de Baljuw. (afb. 21)

Paars, fluwelen lint in stolavorm met zilverdraad en een zilveren insigne, Jan Anteunis, 1961. br: 5 l: 52,5.

Op het insigne zijn een weegschaal en een opgeheven hand afgebeeld.

Tent.: Gent, 1971; Gent, stadhuis, 1983.

14. Breuk van de Hofmeester.

Paars, fluwelen stola met zilverdraad en een zilveren insigne, Jan Anteunis, 1961. br: 5 l: 55.

Dit waardigheidsteken heeft als insigne de gestileerde initialen van de gilde.

Tent.: Gent, 1971.

15. Breuk van de Wapenmeester. (afb. 21)

Paars, fluwelen stola met zilverdraad en een zilveren insigne, Jan Anteunis, 1961. br: 5 l: 54.

Onderaan het lint werd een zilveren viziershelm passend bij een middeleeuwse wapenuitrusting gehangen.

Tent.: Gent, 1971.

16. Breuk van de Archivaris.

Paars, fluwelen stola met zilverdraad en een zilveren insigne, Jan Anteunis, 1961. br: 5,5 l: 50,5.

Het insigne symboliseert de zorg voor het archief door een opgerolde papyrus met een uithangend zegel.

Tent.: Gent, 1971; Gent, stadhuis, 1983.

17. Breuk van de Doelmeester.

Paars, fluwelen stola met zilverdraad en zilveren insigne, Jan Anteunis, 1961.

br: 5 l: 53.

Insigne: valk met doel.

Tent.: Gent, 1971.

18. Koningsbreuken 6, 10 en 20m.

Paars, fluwelen lint met gouddraad en insigne, Jan Anteunis, 1961. br: 8 l: 64,5.

Deze medaille wordt jaarlijks uitgereikt aan de koningen op de onderscheiden afstanden. Ze is onderaan de stola bevestigd en bestaat uit twee delen: een kruisboog met lauwerkrans, koningskroon en ineengestringelde initialen SR (Orde van Verdienste) (10) en een gekroonde gaai met een doelschijf in de klauwen.

Verguld: 20m; zilver: 10m en brons: 6m.

Tent.: Gent, 1971; Gent, stadhuis, 1983; Gent, 1983, nr. 51.

19. Koningsinsigne.

Verguld, vóór 1877. l: 9,8.

Voorloper van de huidige koningsbreuk, tot 1960 in gebruik. Het insigne bestaat uit een kolfkruisboog met een voetbeugel en is overtopt met de koningskroon.

20. Keizerslint. (afb. 25)

Blauw, fluweel met zilverdraad en diverse andere kleuren, 1934. br: 13,5 l: 85.

Aanvankelijk bedoeld als koningslint. Werd te luxueus bevonden en in 1976 tot keizerslint omgedoopt.

Tent.: Gent, 1971; Gent, stadhuis, 1983.

21. Sint-Joris doodt de draak.

Bas-reliëf, gips, gesigneerd Jan Anteunis, 1959. h: 98,5 br: 100.

Tent.: Gent, 1971.



22. Ovalen kader met medailles. (afb. 5)

Hout met vergulde rand, bekleed met rood fluweel, opdrachtgever H. Boeckert, voorzitter, 1871. h: 134 br: 91.

Twee gekruiste pijlen in medaillon bekronen het kader. Hierin werden de prijsmedailles, door de schutters tussen 1860 en 1880 behaald tijdens wedstrijden met andere Gentse maatschappijen, uitgehangen.

Tent.: Gent, 1971.

23. Wisselstuk St.-Joris/St.-Rochus. (afb. 28)

Brons, hout, gesigneerd Jan Anteunis, 1960. h: 39 br: 47 d: 7,5.

In dit rechthoekig plaketaf worden de blazoenen van beide gilden verbonden met een kruisboog. Naar elk blazoena is een pijl gericht en in de hoeken symboliseren lauwerkransen strijd en overwinning. Het plaketaf werd in een houten kastje gemonteerd.

Tent.: Gent, 1971; Gent, stadhuis, 1983.

24. Challenge (11) Georges Blanckaert.

Zilver-hout, Georges Blanckaert, 1953, boogje met sokkel. h: 32 br: 14 d: 11.

Zilveren balansboog, fijn uitgewerkt.

Tent.: Gent, 1971; stadhuis, 1983.

25. Wisselbeker St.-Joris/St.-Rochus. (afb. 29)

Zilver - hout 1964. h: 34 br: 32,5 (met voetstuk)

De prachtige beker met deksel en twee handvaten draagt als opschrift:

**Koninklijke en soeverein**

**Gilde van St.Joris**

2595

2555

1964

1965

1966

**Oude en Koninglyke**

**gilde St.Rochus**

2710

2600

Tent.: Gent, 1971; Gent, stadhuis, 1983.

26. Prijsschotel St. Joris/St.-Rochus. (afb. 29)

Zilver, 1967 l: 46,5 br: 29,5

De schotel met gebekte rand draagt als opschrift:

**Koninklijke soevereine gilde Sint-Joris - Oude Koninglyke gilde Sint-Rochus.**

1967 St.-Rochus 2740 St.-Joris 2610

1968 St.-Rochus 2635 St.-Joris 2550

1969 St.-Rochus 2630 St.-Joris 2540

27. Guldenboek.

Papier, met lederen kaft, schenker: Karel 't Kindt, 1929; kaft ontwerp Fabiola Hoge, ca. 1965. h: 38 br: 29 d: 3,5 (gesloten).

Bevat de hoogtepunten uit het gildeleven, rijk geïllustreerd. De tekeningen zijn vrijwillige bijdragen van leden.

Tent.: Gent, 1971; Gent, stadhuis, 1983.

28. Wedstrijdplaketten.

Brons op hout, gesigneerd Jan Anteunis, 1958, 1961, 1969.

diameter: ca. 28.

Ontworpen ter gelegenheid van Europese kampioenschappen dertig meter en andere interlands.

Tent.: Gent, 1971.

29. Portrettengalerij, koningen van de Gilde.

Foto's in ovalen kader met opschrift 1877-1983. h: 44 br: 38.

Enkel de foto's van Hippoliet De Cavel (1910), Karel De Cavele (1913) en Johan Faveere (1961) ontbreken. Tijdens de oorlogsjaren (1915-1918) werden er geen wedstrijden gehouden en bij de foto's van A. De Rijcke (1947) en Julien Cornelis (1948) werd het koningsjaar niet bijgevoegd.

30. Sierborden. (afb. 26).

Porselein, gekleurd motief op wit bord, 1968-, diameter: ca 25.

Schuttersmaatschappijen beschikken over een aantal borden die ze ten geschenke bieden aan andere verenigingen of aan hun eigen schutters voor een speciale schieting. Deze borden worden in Sint-Rochus niet tot het eigenlijke schuttersporselein gerekend, vermits ze momenteel enkel bij het bepalen van de rangorde in het gildekampioenschap, als tegenwaarde voor de geleverde prestaties kunnen in aanmerking komen. Naast borden verkregen van andere maatschappijen, beschikt Sint-Rochus zelf over drie differente sierborden. De eerste met centraal het in 1968 goedgekeurde gildewapen en de twee andere met de heilige Rochus als thema, voorzien van zijn attributen (wonde, staf, hond en engel) en geflankeerd door twee pijlen over een boog gekruist. Hiervan bestaat er een groen gekleurde en een rood gekleurde reeks motieven. Als opschrift vermelden we: **Oude Koninglyke Gilde St. Rochus 1820 Gent.**

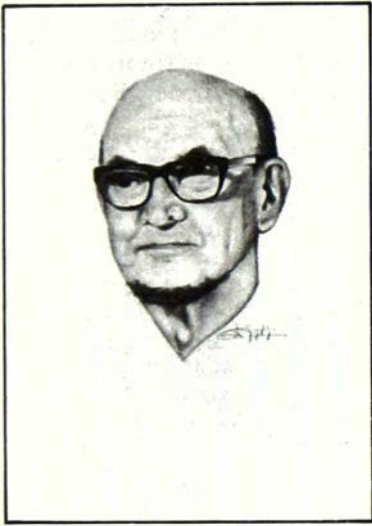
Tot zover enige beknopte katalogusnotities bij enkele interessante en waardevolle voorwerpen.

Al deze voorwerpen vinden we terug in het gidelokaal. Zij symboliseren enerzijds de schutterskwaliteiten van de leden maar vertegenwoordigen tevens een zekere decoratieve rijkdom die de gilde zich, vooral de laatste vijfentwintig jaar veroorloofd heeft.

De keuze van deze voorwerpen was totaal subjectief, derhalve was het ook niet de bedoeling volledigheid na te streven. Bepaalde stukken zoals challenges, beelden, tekeningen... werden in andere hoofdstukken aangehaald, om toch een zo volledig mogelijk beeld van het gildepatrimonium te geven.

- (1) SAG, reeks R, nr. 362: listes des hotels, cafés, auberges et des maisons publiques, 1807-1812, 30 juni 1809.
- (2) Een "mote" is een Middelnederlands woord voor een kunstmatig aangelegd heuveltje, waarop kastelen en hofsteden werden gebouwd. Het geheel werd omringd door grachten of wallen, waarvan de uitgegraven aarde voor de ophoging werd gebruikt. N. KERCKHAERT, Oude Oostvlaamse Herbergen, Gent, 1976, 143.
- (3) SAG, Gazette van Gent, 30 juli 1862.
- (4) Op diverse stadsgezichten en een achttiende eeuwse Atlas bij een landboek werd het motje gelokaliseerd: kaart van Horenbault (1619) en van Goethals (1776).  
RUG, reeks 98 nr. 19 Atlas foncière goederen Royghem door landmeter Jan Franciscus De Deken 1792-1793, dl. 6, N. 341.
- (5) SAG, Wegwyser van Gent, 1840, 58.
- (6) De afmetingen worden in centimeters vermeld. Onderaan elk voorwerp worden de tentoonstellingen opgesomd waarvoor ze ooit ontleend geweest zijn. Wij geven hierbij de gebruikte afkortingen: Gent, 1971: Jan Anteunis, Gent, 1971 (met catalogus); Brussel, 1975: De Kruisboog door de eeuwen heen, Brussel, 1975 (met catalogus); Gent, stadhuis, 1983: De Sint-Rochusgilde, Gent, 1983 (zonder catalogus); Gent, 1983: Schatzen van Oostvlaamse Schuttersgilden. Gent, 1983 (met catalogus).  
Tent.: tentoonstelling; l: lengte; br: breedte; d: dikte; h: hoogte.
- (7) SAG, Gazette van Gent, 8 augustus 1862.
- (8) Breuk = waardigheidsteken toebehorend aan de leden van het bestuur, aan de deken, de keizer en de koningen. De specifieke functies van de bestuursleden worden in hoofdstuk E uitgewerkt.
- (9) Ereteken verleend aan schutters die vijfentwintig jaar lid zijn. De Sint-Rochusorde werd op koningsdag 1962 ingesteld.
- (10) De Orde van Verdienste wordt toegekend aan de leden die bijzondere prestaties hebben geleverd.
- (11) Een prijsstuk dat aangekocht of geschonken wordt en elk jaar volgens een bepaald reglement verschoten. Deze prijsschietingen kunnen tussen de leden van eenzelfde maatschappij, tussen twee of meer verenigingen gebeuren. Ofwel krijgt de winnaar een herdenkingsmedaille of voorwerp en blijft het wisselstuk in de gilde, ofwel mag de maatschappij die het wisselstuk gewonnen heeft, haar patrimonium ermee verrijken.

## JAN ANTEUNIS (1896-1973)



19. Jan Anteunis.  
Tekening C. De Geyter,  
naar het Guldenboek, 1960.

Gents beeldhouwer en lid van de Sint-Rochusgilde (1953-1973). "Ik heb altijd het Schone gezocht en ik ben altijd eerlijk geweest. Mijn werk is altijd bepaald geweest door muziek en door de muzikaliteit der beweging, door de liefde voor alles wat bestaat". Deze woorden sprak de kunstenaar uit ter gelegenheid van een retrospectieve tentoonstelling, die in 1971 aan zijn oeuvre was gewijd. Hij had op dat ogenblik reeds een rijkge vulde carrière achter de rug. Deze was gestart in Liverpool, waar Anteunis tijdens de eerste wereldoorlog van de kunstenaar Richard Allen zijn eerste artistieke opleiding als beeldhouwer ontving aan de "University School of Arts". Terug in Gent liet hij zich inschrijven aan de Academie voor Beeldende Kunsten en verwerf er als leerling van Geo Verbanck en Felix Metdepenningen, verscheidene prijzen in tekenen, beeldhouwen en steenhouwen. Vanaf 1926 kreeg zijn kunst een eigen karakter. Zijn zoeken naar vormelijke verfijning en schoonheid, zijn streven naar de weergave van stille, ingetogen schoonmenselijkheid, diep emotioneel en vaak religieus geladen, brengt zijn kunst dichtbij de kunstvisie van A. Rodin en G. Minne. De talloze werken van zijn hand opnoemen past niet in dit kader, wij vermelden er slechts enkele:

een bronzen Beethovenkop, danseresjes, portretten van Vina Bovy, Toussaint de Sutter, Karel van de Woestijne, gedenktekens en monumenten op Gentse kerkhoven, een Kristuskop, Franciscus van Assisi, moeder en kind...

Anteunis was ook een zeer sociaal mens: bij leverde zijn kunst als bijdrage in diverse dekenijakties: als inwoner van de Sleepstraat boetseerde hij in 1947 voor de plaatselijke Koninklijke Dekening de koppen van twee historische reuzen: Albrecht en Isabella (1). Hij was ook de maker van de kleine Klokke Roeland die in menig interieur prijkt en in 1948 werd verkocht om de aankoop van de nieuwe klok te financieren. Geen opdracht kon Gentser zijn dan het herkapen van de mammelokker waarvoor hij twaalfduizend kilogram anteorsteen bewerkte tot het huidige kunstwerk. Een fysisch te zware opdracht voor de toen al vijfenzestigjarige kunstenaar (1962).

Jan Anteunis was tenslotte ook een zeer verdienstelijk gildebroeder in Sint-Rochus.

Hij werd er in 1953 lid. Samen met J. Hoste en F. Janssens ijverde hij voor het invoeren van de zes meter discipline in Frascati.

In 1959 en 1960 werd hij zelfs koning op deze afstand. Vanaf 1956 nam hij in het bestuur ook de functie van baljuw waar. Deze positie bekleedde hij tot in 1967 en in die periode zou hij met vaardige hand het patrimonium van de Gilde doen aangroeien: hij ontwierp de zilveren breuk van de deken (1958), de waardigheids-tekens van de bestuursleden en van de koningen (1961), verschillende plaketten en trofeeën (1958, 1961, 1969). Het vermaarde Roelandklokje werd als "challenge" Sint-Rochus ingezet (1960). Het wisselstuk Sint-Joris/Sint-Rochus (1960) de gipsen Sint-Joris met de draak (1959) en één blazoën (1960) worden hem eveneens toegeschreven. (afbeeldingen nrs. 18, 20, 21, 4)

Hij leefde intens mee met het gildeleven en werd, toen hij zich uit het bestuur terugtrok, als ere-baljuw gehuldigd.

Op dat ogenblik stond Anteunis aan de top van zijn carrière nadat het geslaagde vernieuwen van de mammelokker hem een grote faam had bezorgd. Hoewel hij van het beeldhouwen zijn leven had gemaakt, kwam hij tijdens de laatste jaren van zijn leven terug naar de schilderkunst, zijn eerste liefde.

Hij zocht in zijn tweede thuishaven, Spanje, dagelijkse tafereeltjes op en bracht ze op doek. Ruikers bloemen, in een kleurig palet samengesteld, zorgden voor exotische charme.

Zijn afsterven in 1973 was niet alleen een verlies voor de kunstwereld, ook Sint-Rochus verloor met hem een voortreffelijk wapenmakker die door zijn sociale beweging en zijn artistieke vaardigheid het gildebezit gevoelig had verrijkt. (2).

(1) Bewaard in het Museum voor Volkskunde, Gent.

(2) Met dank aan mevrouw J. Anteunis-Tydgat voor de dokumentatie die ze ons bereidwillig ter hand stelde.

## E. Structuur van de Gilde.

### 1. Organisatie van het Bestuur.

Aan de hand van de gedrukte Statuten en Reglementen en de sinds 1863 bewaarde verslagboeken kunnen we ons een goed beeld vormen van de evolutie die het bestuur tot op heden doormaakte.

In 1863 was dit beleidsorgaan uit acht leden samengesteld (1). Hoewel hun taak nooit precies omschreven werd, kunnen we met de verdere geschiedenis als achtergrond, de functies zelf verdelen. Voorzitter P. Waeyenberghe leidde de vergaderingen. Geheimschrijver Henri Westendorp nam het sekretariaat waar. Lokaalhouder en ontvanger Albert Verkercke beheerde de gelden. Blokdeken Alexander Bekaert was waarschijnlijk verantwoordelijk voor de doelblokken waarop geschoten werd en de vier kommissarissen, J.B. Charlier, Ch. Boeckeaert, Jooris en Ferd. Verstegen, waakten over de orde en het goede verloop van feesten, schietingen en vergaderingen.

Op de maandelijks openbare zitting van 14 augustus 1864 (2) werd het bestuur tot twaalf leden uitgebreid en opnieuw samengesteld (3).

- |                                       |                                 |
|---------------------------------------|---------------------------------|
| 1. Voorzitter: P. Van Waeyenberghe    | 7. Kommissaris: Aug. Spaens     |
| 2. Ondervoorzitter: J. Santy (koning) | 8. Kommissaris: F. Vanackere    |
| 3. Sekretaris: Henri Westendorp       | 9. Kommissaris: F. Demey        |
| 4. Ontvanger: F. Lammens              | 10. Kommissaris: M. d'Hont      |
| 5. Kommissaris: K. Boukaert           | 11. Kommissaris: Lieven Hardy   |
| 6. Kommissaris: Eug. Boukaert         | 12. Kommissaris: C. Vandeweghe. |

De helft van dit bestuur moest jaarlijks herkozen worden en de koning maakte er met volle stemrecht deel van uit.

Elk bestuurslid was verplicht de maandelijks vergaderingen bij te wonen (4).

Diezelfde samenstelling van de **bestieringsraad** vinden we terug in het oudst bewaarde reglement van 1875 (5). Ditmaal werden de diverse functies en opdrachten wel omschreven. De voorzitter opende en leidde de zittingen; de sekretaris was gelast met het bijhouden van de boeken en het archief, maakte elke zes maanden een rekeningstaat op en nam tenslotte het patrimonium onder zijn hoede. De ontvanger beheerde de gelden en de kommissarissen waren gelast met de handhaving van de orde. Het bestuur had het recht een erevoorzitter te kiezen. In 1890 bij de wijziging der statuten kreeg de ontvanger de naam van schatbewaarder. De voorzitter werd van dan af rechtstreeks door de algemene vergadering verkozen. Het bestuur bepaalde daarentegen zelf de functie van zijn leden (art. 21). De bestuursleden vergaderden nog altijd maandelijks in een openbare zitting. Ze konden in buitengewone vergadering bijeenkomen op bevel van de voorzitter of op verzoek van drie bestuursleden. Buitengewone algemene vergaderingen waren mogelijk, telkens het bestuur dit nodig achtte of op aanvraag van tien werkende leden. Om beslissingen te nemen moest de meerderheid van het bestuur aanwezig zijn (6).

In 1925 werd door de enorme toename van het aantal leden (zie bijlage III) het aantal kommissarissen van acht op tien gebracht en in 1930 nog met twee vermeerderd. Waarschijnlijk werd ook rond die tijd een tweede sekretaris aan het bestuur toegevoegd. De maandelijks zittingen waren echter niet meer openbaar zodat de invloed van de gewone leden op het dagelijks beheer fel werd beknot (7). In 1952 kwam er een totale reorganisatie van het bestuur, na

een grondige studie van gebruiken en gewoonten in middeleeuwse kruisboogmaatschappijen (8). Het werd voortaan Eed genoemd. De voorzitter werd opperhoofdman, de ondervoorzitter hoofdman, de eerste sekretaris geheimschrijver, de tweede sekretaris griffier, de schatbewaarder tesaurier. Hieraan werden nog twee kamprechters en vier kommissarissen toegevoegd. Er verscheen verder een gilde raad o.l.v. een deken, d.i. de vroegere ere-voorzitter en samengesteld uit een griffier, de keizer en de koningen. De koningen maakten ook deel uit van de Eed maar hadden in tegenstelling met vroeger geen stemrecht meer.

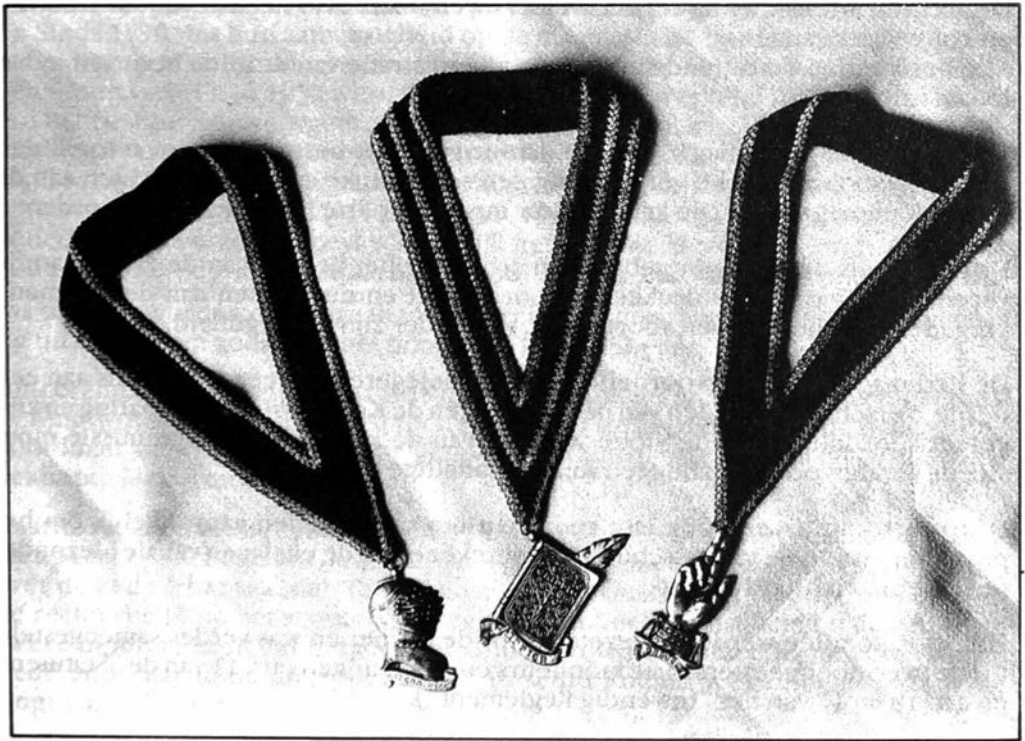


20. Robert Dekoning, hoofdman 1962-1977 met zijn waardigheidsteken.

Zowel de opperhoofdman als de hoofdman werden nu in algemene vergadering rechtstreeks verkozen en stelden dan op hun beurt het bureau of dagelijks bestuur samen. De opperhoofdman presideerde de vergaderingen. Hij verleende en ontnam het woord en bij gelijkheid van stemmen was zijn stem beslissend (art. 36). In geval van afwezigheid nam de hoofman zijn functie waar. De

geheimschrijver berekende om de drie maanden het tegoed aan waarden, dat aan de werkende leden diende te worden uitgekeerd. Hij stelde de agenda van de vergaderingen samen en ontving de kandidaturen voor bestuursfuncties. Hij beheerde het patrimonium van de maatschappij en maakte er jaarlijks een inventaris van op. Tenslotte hield hij de lijsten van het jaarlijks kampioenschap bij (art. 37).

De griffier beheerde het archief, bekommerde zich om de briefwisseling waarmee hij o.m. optrad als kontaktpersoon tussen de Eed en de leden. Ook nam hij de functie van ceremoniemeester waar, bij alle feestelijkheden door de maatschappij georganiseerd (art. 38). De tesaurier ontving en boekte de gelden en waarden in het bezit van de maatschappij. Hij hield de kas en maakte jaarlijks een financieel verslag op. Tijdens de maandelijkse zittingen gaf hij een overzicht van inkomsten en uitgaven van de afgelopen maand (art. 41). De kommissarissen behielden hun vroegere functie, maar bij feestelijkheden schikten zij zich naar de richtlijnen van de griffier (art. 43). De kamprechtters alleen beslisten over de betwiste gevallen bij de schietingen.



21. Breuken van bestuursleden.  
V.l.n.r. Wapenmeester, Griffier, Baljuw.

Elk bestuurslid droeg een eigen herkenningslint. Naargelang van de functie wijzigde de kleur van het lint (9).

Het vele werk verplichtte de Eed tussen 1956 en 1962 sommige functies op te splitsen en het bestuur te herstructureren (10). De hoofdman (de vroegere opperhoofdman), de griffier, de geheimschrijver en de tesaurier bleven; nieuwe leden werden nu toegevoegd: de baljuw, de hofmeester, de wapenmeester en twee doelmeesters. Tevens werd de functie van archivaris gecreëerd. Samen met de koning zetelde hij zonder stemrecht in de Eed.

De functie van de hoofdman als voorzitter van de gilde bleef identiek. De griffier doet het algemeen beheer van de gilde en verdeelt de werkzaamheden. Hij stelt de agenda van de vergaderingen op en ontvangt de kandidaturen voor bestuursfuncties. Op de algemene vergaderingen brengt hij verslag uit over de werkzaamheden van de gilde. Hij verzorgt alle briefwisseling (art. 5 en 7). De geheimschrijver berekent om de drie maanden het tegoed aan waarden en inventarizeert het patrimonium. Hij maakt van iedere vergadering van de Eed en van de algemene vergaderingen een verslag op (art. 8). De tesaurier behoudt zijn bevoegdheden (art. 9).

De baljuw handhaaft de tucht en de orde in het lokaal (art. 10), terwijl de hofmeester tot taak heeft de verscheidene plechtigheden voor te bereiden en te leiden (art. 11).

De wapenmeester staat in voor de vervaardiging, het onderhoud en de herstelling van de wapens en bijhorend materiaal in het lokaal aanwezig (art. 12).

De doelmeesters beslissen over betwiste gevallen bij de schietingen en vervangen als dusdanig de vroegere kamprechters (art. 13).

De archivaris tenslotte houdt het archief bij en waakt over het naleven van tradities en conventies (art. 14).

Alle bescheiden betreffende archief en administratie van de gilde berusten in het lokaal (art. 6).

Elk lid van de gilde mag zijn kandidatuur voor het bestuur stellen, mits vijftien dagen voor de algemene vergadering een schriftelijke aanvraag te richten aan de dienstdoende griffier. Zijn kandidatuur moet door drie leden gesteund worden.

De Eed heeft de meest uitgebreide macht voor het beheer van de zaken van de vereniging. Wat niet uitdrukkelijk door de wet en de statuten aan de algemene vergadering moet worden voorgelegd, valt onder zijn bevoegdheid.

De Eed mag zijn verantwoordelijkheid ook delegeren aan een lid of zelfs aan een derde. Verschillende leden van de Eed vormen de **Kommissie van Uitbating** en zijn verantwoordelijk voor de vlotte werking van de kantine. Deze kommissie moet steeds verantwoording afleggen aan het voltallige bestuur.

Daarnaast kon de eed ook een **sportkomitee** samenstellen aanvankelijk om het puntengemiddelde van de schutters te berekenen en de uitslagen van de bijzondere schietingen bij te houden.

Het sportkomitee werd voorgezeten door de griffier en was verder samengesteld uit de twee doelmeesters, drie moniteurs en de koningen (art. 11 van de "Statuten" en art. 16 en 17 van het "Inwendig Reglement").

Bij de statuutwijziging van 1981 kreeg de archivaris als elfde lid van de Eed het stemrecht (art. 11). In het "Huishoudelijk reglement" werden enkele bevoegdheden herschikt: de baljuw zou van dan af waken over het naleven van tradities en conventies (art. 9) terwijl de archivaris de zorg kreeg over het guldenboek en belast werd met de inventarisatie van het patrimonium (art. 13).

Wegens de toenemende belangstelling voor de sportactiviteiten in de loop der jaren werden de functies van het sportkomitee steeds complexer, zodat de bezetting ervan door toevoeging van de wapenmeester werd uitgebreid. Dit comité heeft momenteel als taak de Eed te adviseren over sportaangelegenheden. Dit kunnen vernieuwingen zijn betreffende het gildekampioenschap of de koningschieting. Ze ontwerpt ook reglementen voor schietingen met andere maatschappijen, selekteert ploegen voor nationale ontmoetingen enz...



Naast de Kommissie van Uitbating, waarin tesaurier, hoofdman, hofmeester en één doelmeester zetelen, wordt een tweede kommissie lokaal en patrimonium samengesteld. De baljuw, de geheimschrijver, de archivaris, de hofmeester en de andere doelmeester hebben er als taak de Eed te assisteren bij de inrichting en het verzorgen van het lokaal (10).

## 2. De leden: toetredingsvoorwaarden, rechten en plichten.

Aanvankelijk was er enkel sprake van werkende leden en ereleden. Steunende leden waren wel bekend sinds 1923 (11) maar werden pas in de statuten van 1952 vermeld.

Statutair waren de werkende leden in 1875 verplicht maandelijks zittingen van het bestuur en de Buitengewone algemene vergaderingen bij te wonen. Zij alleen mochten deelnemen aan alle van de maatschappij georganiseerde prijs-schietingen, hadden stemrecht in de zittingen en konden aanspraak maken op effecten en andere eigendommen van de maatschappij. Onder geen enkel voorwendsel mochten ze deel uitmaken van een tweede kruisboogmaatschappij (art. 3). Sinds 1890 was hun aanwezigheid op de maandelijks buitengewone algemene vergaderingen overbodig, hoewel ze hun stemrecht in de algemene zittingen behielden (art. 3). In 1952 werd gestipuleerd dat elk werkend lid, als funktionaris van het bestuur kon voorgedragen worden. Momenteel kan elkeen die belangstelling heeft voor het kruisboogschieten en werkelijk deze sport beoefent, als werkend lid worden toegelaten. De aanvraag tot lidmaatschap geschiedde aanvankelijk door toedoen van één lid (1875, 1890, 1908) en later (1952-) van twee werkende leden. Het verzoek moest schriftelijk geformuleerd worden. Sinds 1952 is er ook een proeftijd voorzien waarbij de kandidatuur ad valvas aangekondigd wordt.

Pas dan kon worden overgegaan tot de plechtige aanvaarding, in 1956-1962 uitvoerig uit de doeken gedaan in het hoofdstuk **Plechtigheden**.

Dit ceremonieel gebeurt in aanwezigheid van alle leden. Vóór de eigenlijke aanstelling worden de postulanten tot de gildezaal toegelaten. Nadat de deken of de hoofdman de vergadering voor geopend verklaard heeft, doet de griffier een beknopte lezing uit de statuten.

Daarna verlaten de kandidaat-leden de zaal en worden om beurt door de hofmeester opgeroepen. Begeleid door zijn twee peters neemt elke kandidaat plaats tegenover de Eed bij het vaandel. Terwijl hij met de linkerhand dit vaandel vasthoudt en de rechterhand op het statuten- en reglementenboek plaatst, legt hij de eed af: **Ik swere bi miere eren dat ic tgoet der Gilden wille bescermen jeghen die valsche liede ende dat ic na die broederscap in sente Rochus met reinem herte wille ringhen.**

Vervolgens wordt hem het doopdoek omgedaan en de doopbeker aangeboden, welke hij ad fundum leegdrinkt op het eeuwige leven van de gilde. Begeleid door zijn twee peters wordt hij hierna naar de koningstroon gebracht waar hij door één van de koningen plechtig tot lid geslagen wordt. Vanaf dat ogenblik moet hij handelen naar de doelstellingen van de maatschappij die **het onderhouden van de middeleeuwse kunst van het kruisboogschieten en de bevordering ervan** beoogt.

Heden betaalt een nieuw lid alleen lidgeld (12). Vroeger was er naast dit lidgeld ook nog eens eenmalig inkomrecht verschuldigd.

Via de algemene vergadering heeft elk lid inspraak in het beleid van de Eed en kan hij de bestuursleden kiezen. Uitsluiting is mogelijk wanneer een lid zijn lidgeld niet betaald of door een ernstig vergrijp het gildeleven verstoort. Deze

regel was reeds in 1875 van toepassing. Wie ontslag wil nemen, kan dit per aangetekend schrijven aan de Eed.

Elkeen kan erelid worden die de kruisboogsport of de gilde uitstekende diensten heeft bewezen. Aanvankelijk moesten ereleden geen lidgeld betalen en waren ze niet gebonden aan enige vergadering, terwijl ze wel te allen tijde mochten worden geraadpleegd.

In 1890 werd benadrukt dat ze geen enkel stemrecht hadden en in 1952 werd hen een jaarlijkse bijdrage, dubbel zo hoog als die van de werkende leden opgelegd. Belangrijk is dat ze na 1956-1962 ook stemrecht kregen op alle vergaderingen behalve in de zittingen van de Eed. Daarenboven kunnen ze aan de gewone, speciale jaarlijkse schietingen deelnemen.

Steunende leden stellen belang in de kruisboogsport en betalen momenteel jaarlijks en som die minstens even groot is als de voor de werkende leden verplichte bijdrage.

In 1952 was deze belangstelling echter kosteloos (13). Ze hadden en hebben nog steeds geen stemrecht.

### 3. Reglementen beheren het Gildeleven.

Reeds in de middeleeuwen was de "modus vivendi" van de gilden gebonden aan bepaalde stelregels die op schrift waren gesteld. Dan sprak men niet van reglementen, maar van "caerte" of "kaart", een term die bijvoorbeeld de Kempense gilden nog steeds gebruiken (14). Bij de oprichting van de Sint-Rochusgilde werden er ongetwijfeld ook reglementen opgemaakt, die echter niet bewaard bleven. Een krantenartikel uit 1908 vermeldt dat er aanpassingen waren in 1822, 1837 en 1865 (15). We weten ook dat in 1838, bij de aanvraag om erkenning, een exemplaar van de reglementen aan het stadsbestuur werd overgemaakt (16). De aanpassing van 1865 wordt door de verslagboeken bevestigd (17). Over de inhoud tasten wij tot dan toe echter in het duister.

Het oudst bewaarde en gedrukte reglement dateert pas van negen mei 1875 (18). Het betreft een gewijzigd reglement van de Stedelijke Maatschappij St.-Rochus, gesticht onder de kenspreuk "dat broër voor broeder schiet als broeders kracht ontbreekt". Er waren vijf rubrieken:

- I. Het doel en het bestuur
- II. Feesten en schietingen
- III. Het lidmaatschap
- IV. Boeten en lidgelden
- V. Algemene bepalingen.

Een eerste punt vermeldt dat de maatschappij zich bij haar oprichting als doel stelde **de uitoefening en de uitbreiding der schietkunst met stalen bout en voetboog.**

Er waren werkende leden die lidgeld betaalden en ereleden (art. 2). De werkende leden moesten de maandelijkse vergaderingen bijwonen (art. 3).

Het bestuur bestond uit twaalf leden die jaarlijks voor de helft herkiesbaar waren (art. 6). Naast een aantal gemeenschappelijke opdrachten had elk bestuurslid er een vast omschreven taak (art. 9-17). Telkens na zes maanden, op de tweede zondag van februari en de tweede zondag van augustus, werden de rekeningen afgesloten (art. 20).

Bij de feesten was de koningsschieting van primordiaal belang (art. 21). De koning maakte trouwens bij voorrecht deel uit van het bestuur (art. 22). Jaarlijks werd er bovendien een grote prijschieting gehouden waaraan alle erkende Gentse maatschappijen mochten deelnemen (art. 23). Het houden van andere feesten en prijschietingen was afhankelijk van de financiële toestand van de maatschappij (art. 24). Wie echter drie maanden lidgeld verschuldigd was, mocht aan geen enkele activiteit meer deelnemen (art. 25).

De kenspreuk van de maatschappij indachtig, moest geschoten worden voor leden die onmogelijk aan de schietingen konden deelnemen (art. 26). Elke schutter die voor de eerste maal zes opeenvolgende rozen schoot, ontving een zilveren medaille ter waarde van vijf frank (art. 27) (19). Alle medailles door de leden gezamenlijk behaald, bleven eigendom van de maatschappij (art. 28). Het tuchtreglement hing uit in de schietstand. Overtredingen werden beboet (art. 29).



22. Gedrukt Reglement van 1875.

Het lidmaatschap van de werkende leden bedroeg zes frank per jaar en als inkomgeld werd één frank gevraagd (art. 33). Verzuim van deelname aan de koningsschieting of onbehoorlijk gedrag kostte de overtreders een boete (art. 34, 35 en 36). De rubriek "Algemene Bepalingen" leert ons o.m. dat jaarlijks voor de overleden leden een mis werd opgedragen (art. 41) en dat, wanneer de maatschappij slechts drie leden telde, ze kon ontbonden worden en haar eigendommen onder de laatstblijvenden mochten worden verdeeld (art. 44).

Dit reglement dd. 1875 of artikels ervan werden achteraf nog verscheidene malen aangepast, in 1890, 1908, 1925, 1952, 1956-1962, 1977 en 1981. Behalve de twee laatste wijzigingen, werden de overige gedrukt en bleven ze in het archief bewaard.

Wij beperken ons tot het weergeven van de markantste veranderingen die er sinds 1875 werden aangebracht.

In 1890 bleef de rubricering van het reglement dezelfde (20). In het eerste punt werd de term **stalen bout en voetboog** nu door **kruisboog** vervangen (art. 1). De bestuurszaken en beslissingen werden meer in handen gelegd van een beperkt aantal mensen. Dit blijkt uit het feit dat de maandelijkse vergaderingen, waaraan alle aktieve leden tot dan toe moesten deelnemen, werden afgeschaft (art. 3) en dat ereleden geen stemrecht meer hadden (art. 4).

In 1908 wordt het reglement anders ingedeeld maar niet ingrijpend gewijzigd (21).

- I. Doel.
- II. Leden.
- III. Bestuur.
- IV. Feesten en schietingen.
- V. Algemene schikkingen.

Ook in 1925 werden geen noemenswaardige wijzigingen doorgevoerd (22).

In de vijftiger jaren maakte griffier Hegman een meer diepgaande studie van de tradities en gebruiken der middeleeuwse kruisbooggilden en dat had zijn gevolgen. Voor de naam van de maatschappij werd teruggegrepen naar het middelnederlands: **Koninglyke Kruisboogmaetschappij St.-Rochus**. Ook de doelstelling was middeleeuws geïnspireerd: **het onderhouden van de middeleeuwse kunst van het kruisboogschieten en de bevordering ervan** (art. 23).

Tevens maakte men voor het eerst een onderscheid tussen **Statuten en Reglement** (23).

In de nieuwe rubriek **statuten** werden de vijf hoofdstukken van de oude Reglementen (1875, 1890, 1925) ondergebracht en enigszins uitgebreid. De werkende leden kregen stemrecht in de algemene vergadering (art. 7). Om deel uit te maken van de maatschappij moest men nu door twee leden worden voorgedragen (art. 8) en een proeftijd van één maand hebben doorgemaakt (art. 11). Als inschrijvingsrecht werd de helft van de jaarlijkse bijdrage geëist (art. 18).

De Eed, nieuwe benaming voor het bestuur, was uit elf leden samengesteld, waaronder vier kommissarissen (art. 22) d.i. één per tien leden (24).

Naast de Eed bestond ook de gilderaad, een konsultatief orgaan, geleid door een deken, en samengesteld uit een griffier en alle aftredende koningen (art. 45).

Naast de koningsschieting, een jaarlijks terugkomende traditie, werd er een gildekampioenschap georganiseerd (art. 51). Wekelijks gingen er op zaterdag en maandag blazoen- en gaaischietingen door (art. 52). Elke schutter die voor de eerste maal in één reeks zes of twaalf opeenvolgende rozen schoot, kreeg hiervoor een medaille (art. 54).

Bij elke officiële plechtigheid was het gewenst dat de leden, die er recht op hadden, hun waardigheidstekens droegen (art. 59). Jaarlijks werd er een statutaire algemene ledenvergadering samengeroepen (art. 60). In geval van ontbinding van de maatschappij zouden het vaandel en het keizerlijk halssnoer in het Museum voor Volkskunde te Gent gedeponneerd worden. In 1952 kwam er bovendien een totaal nieuw hoofdstuk met **Reglement** als titel, waarin de plichtplegingen qua sportactiviteiten binnen en buiten de gilde voor de eerste maal nauwgezet werden omschreven. Elk lid of erelid in regel met de maatschappij

kon aan alle schietingen deelnemen (art. 1). Onder de gewone schietingen werden gerekend de serie- of blazoenschietingen op zaterdag en maandag (art. 22) en de gaaischietingen enkel op maandag (art. 31). Een schietreeks bestond uit zes na elkaar volgende schoten in dezelfde baan (art. 27), terwijl het schieten naar gaaien gebeurde "bij afwisseling van baan" waarbij elke schutter in iedere baan één schot loste (art. 33).

Bij het schieten op blaoenen werden de punten toegekend naargelang de plaats waar de pijl terecht kwam (art. 23, 24). Elk bekomen resultaat werd beloond met een waarde aan porselein en op het tegoed van de schutter geplaatst (art. 11).

De inleg per schietbeurt werd door de Eed vastgelegd (art. 2) en wie niet betaalde, verrichtte een ongeldige beurt (art. 3). De deelnemingsgelden werden aangewend om de kosten te dekken en het porselein aan te kopen (art. 4).

Nog steeds was er de traditionele koningsschieting, waarbij werd geschoten naar een rood koperen buisje van acht millimeter binnen-diameter en vier centimeter lengte, door de aftredende koning in de doelkuip geplaatst (art. 40). Het gildekampioenschap liep over een periode van twaalf maanden (art. 44). Alle schietende leden werden hiervoor naargelang van hun gemiddeld aantal punten in hiërarchische categorieën verdeeld (art. 47). Via betere resultaten kon men naar een hogere categorie opklimmen. De schutter van de hoogste categorie die het meeste punten behaalde, werd tot kampioen der maatschappij uitgeroepen (art. 49).

Ook de reglementering aangaande jaarlijkse schietingen zoals carnaval-, gemeentekermis- en Sinterklaasschieting werden nader gestipuleerd (art. 56, 61, 62).

De modaliteiten voor schietingen in eigen lokaal met vreemde maatschappijen zouden door de Eed in overleg met de andere maatschappijen vastgelegd worden (art. 64).

Schietingen op verplaatsing met maatschappijen aangesloten bij de "Nationale Unie der Belgische Kruisboogschutters (NUKB)" geschieden volgens de regels van diezelfde Unie.

Wedstrijden met andere niet bij de NUKB aangesloten maatschappijen worden betwist volgens de modaliteiten van deze maatschappijen.

De maatschappij beschikte over materiaal om aan de schietingen deel te nemen (art. 6). Wie zich echter een eigen wapen wilde aanschaffen, kon op de maatschappij een beroep doen om materiaal tegen kostprijs te verkrijgen (art. 7). Alle onderhoud van wapens of vervanging na breuk waren ten laste van de maatschappij (art. 8).

Prijzen verworven door een individuele schutter werden zijn eigendom.

Prijzen door een groep schutters behaald werden eigendom van de maatschappij (art. 13).

Maakte men in 1952 slechts een onderscheid tussen **statuten** en **Reglement**, in 1956-1962 werden er twee hoofdstukken bijgevoegd: het **Schietreglement** en **Plechtigheden** (25).

Statutair werd de vereniging toen een V.Z.W. onder de benaming **Oude Koninglyke Gilde Sint-Rochus** (art. 1).

De gilde wordt verder beheerd door een Eed die uit tien leden bestaat. De koningen en de archivaris maken bij voorrecht deel uit van de Eed, zonder er enig stemrecht te hebben. De leden van de Eed worden door de algemene vergadering verkozen (art. 13) en hebben een uitgebreide macht voor het beheer van de zaken van de vereniging. Zij vergadert maandelijks.



23. Koningsbeker en -medailles; medailles voor zes of twaalf opeenvolgende rozen; zilveren lepels met initialen van de gilde als tegenwaarde voor de prestaties van de schutters. Verzameling J. Boon en P. Blanckaert.

De statutaire algemene vergadering zelf heeft plaats in de maand februari (art. 9a). Hierop kunnen de werkende leden alle punten, die zij aan bespreking en stemming wensen te onderwerpen, doen voorkomen wanneer ze tijdig op de agenda geplaatst worden (art. 9d). De bronnen van inkomsten zijn als volgt vastgesteld: de lidmaatschapsbijdragen, de inschrijvingsrechten voor wedstrijden en gewone schietingen, de opbrengst van de kantienuitbating, giften, subsidies ... (art. 16). Bij ontbinding van de maatschappij zullen het vaandel en de breuk van de Deken in het Museum voor Volkskunde te Gent gedeponeerd worden.

Het hoofdstuk **Inwendig Reglement** (vroeger **Reglement**) geeft naast de reeds in 1952 aangehaalde punten, een precieze omschrijving van de functie van elk bestuurslid (art. 4-13) Daarenboven wordt in de schoot van de Eed een **Kommissie van uitbating** samengesteld om de werking van de kanten te leiden (art. 15).

Bij het opmaken van het schietreglement werd een onderscheid gemaakt tussen de drie afstanden, zes, tien en twintig meter, waarbij de hoogte van de roos, de toegekende puntenwaarde en de schietwijze werden vastgelegd (art. 4-15).

Het gildekampioenschap loopt over elf maanden. Er moeten maandelijks minstens twee reeksen en dit op twee afzonderlijke dagen geschoten worden. De hoogste reeks van elke maand telt voor het kampioenschap (art. 18). Alle schietende leden worden in twee afdelingen ingedeeld naargelang van hun leeftijd. In elke afdeling zijn er bovendien nog twee categorieën afhankelijk van het resultaat in het vorige schuttersjaar behaald (art. 20). Om te mogen deelnemen aan de koningsschieting moeten de schutters minstens negen maanden in regel zijn met het gildekampioenschap (art. 21).

Waar voorheen de bijzondere schietingen beperkt bleven tot de carnaval-, gemeentekermis- en Sinterklaasschieting, komen er nieuwe prijsschietingen bij: trofee Anteunis, challenge G. Blanckaert, wisselstuk Sint-Joris/Sint-Rochus en de challenge Sint-Rochus (art. 27-33).

Een ander nieuw hoofdstuk behandelt de plechtigheden bij de aanstelling van nieuwe leden, van bestuursleden en gilderaadsleden. Ook de procedure bij de koningsschieting en de machtsoverdracht wordt nauwkeurig bepaald. Tenslotte wordt een beschrijving gegeven van alle waardigheidstekens, eretekens en medailles door de gilde aan bepaalde leden toegekend (art. 14-22).

In 1977 en 1981 werden de statuten, het inwendig reglement en het schietreglement nog meer uitgewerkt (26).

De Eed bestaat nu weer uit elf leden door toevoeging van de archivaris (1981 art. 11). Met uitzondering van de deken worden de andere leden rechtstreeks door de algemene vergadering verkozen. Bij ontbinding van de maatschappij zullen de vaandels en de waardigheidstekens in een stedelijk museum worden gedeponeerd (1981, art. 17).

Het inwendig reglement wordt vervangen door **Huishoudelijk Reglement**. In de schoot van de Eed wordt een kommissie lokaal en **patrimonium** opgericht samengesteld uit de baljuw, de geheimschrijver, de archivaris, de hofmeester en een doelmeester (1981, art. 18). Zij heeft als taak de Eed bij te staan bij het verzorgen van het uitzicht en de inrichting van het lokaal.

In het **schietreglement** worden veranderingen doorgevoerd in de puntenverdeling op de twintig meter schietschijf (1977, art. 4c, 5c).

Tegelijkertijd wordt op dezelfde afstand het aantal geldige schoten van zes op tien gebracht (1977, art. 6).

Voor het kampioenschap van de gilde heeft een herschikking plaats; voor de drie afstanden worden de schutters, nu volgens hun punten, in drie categorieën ondergebracht (1977, art. 20).

De trofee Anteunis wordt beëindigd en andere challenges worden aan de bijzondere schietingen toegevoegd: de challenge Deken V. Henau; Hoofdman A. Roels; Erehoofdman R. Dekoning; A. Valcke; Griffier G. Roegiers; Hofmeester C. De Geyter (1977, art. 31).

Uit de evolutie van de statuten en reglementen blijkt dat in recenter tijden de inbreng van de actieve leden beperkt blijft tot de algemene vergaderingen en dat de Eed in hoofdzaak de belangen van het gild behartigt.

Anderzijds is sinds 1952 en vooral sinds 1956-1962 een onmiskenbaar groeiende belangstelling merkbaar voor het sportieve aspect van het kruisboogschieten. Bewijs daarvan is de aandacht voor de reglementering en de bereidheid zich op dat vlak tevens aan nationale en internationale normen te onderwerpen.

Het is in de eerste plaats die belangstelling die aan de grondslag lag van Sint-Rochus' suksestocht naar de sportieve top.

- (1) SR, Verslagboek 1863-1893, 2
- (2) SR, o.c., 15
- (3) Dit gebeurde op 15 augustus 1864  
SR, o.c. 16
- (4) Beslist op de maandelijks zitting van 11 september 1864.  
SR, o.c., 17-18.
- (5) SR, A - 022, reglement van 1875
- (6) SR, A - 023, reglement van 1890
- (7) SR, A - 023, reglement van 1925
- (8) SR, A - 024, reglement van 1952.
- (9) Opperhoofdman : scharlakenrood, Hoofdman : scharlakenrood met wit biesje : Geheimschrijver : koningsblauw, Griffier : koningsblauw met wit biesje, Tesaurier : parelgrijs, Kamprechtters : wit, Kommissarissen : geel, Hofmeester : geel schouderlint, Deken : purper, leden van de Gilderaad : scharlakenrood schouderlint.  
De koning droeg een gouden kruisboogje opgespeld en een geborduurd erelint, nu nog in gebruik als waardigheidsteken van de keizer (afb. 25).  
SR, Jaarverslag 1959-1953.  
In 1961 ontwierp Jan Anteunis nieuwe waardigheidstekens. In tegenstelling met vroeger vielen de linten van de bestuursleden op door hun uniformiteit van kleur, het verschil zat hem in het insigne onderaan de stola bevestigd (zie hoofdstuk patrimonium).
- (10) Voorstel tot wijziging der "Statuten" en het "Inwendig Reglement".  
SR, A - 003.
- (11) Op de algemene vergadering van 10 december 1923 werd over de verdeling van de leden in werkende, bescherm- en ereleden gestemd en ze werd aangenomen.  
SR, Verslagboek, 1894-1942.



- (12) In 1875: zes frank per jaar;  
 In 1923: twintig frank per jaar;  
 In 1947: veertig frank per jaar;  
 In 1951: honderd frank per jaar;  
 In 1971: driehonderd frank per jaar;  
 In 1984: dertienhonderd frank per jaar.
- (13) In 1923 betaalden ze vijftien frank en in 1934 vijftewintig.
- ((14) A. ROECK, *De Schuttersgilden*, in: *Culturele Geschiedenis van Vlaanderen*, dl. 1. *Vlaamse Volkscultuur*, Deurne, 1982, 92.
- (15) RUG, Handschriftenzaal, fonds *Vliegende Bladen*, I.A. 92 1: 3 augustus 1908
- (16) SAG, *modern Archief*, reeks W3 nr. 36: 23 juli 1838.
- (17) SR, *Verslagboek 1863-1893*, p. 25: 12 maart 1865.
- (18) SR, nr. A - 022.
- (19) Vanaf 1908 werd het ontwerp van F. Coppejans, getekend voor de koningsmedaille (cfr. hoofdst. "Het Koningschap") ook hiervoor aangewend. SR, *Verslagboek 1893-1942*, 18 juli 1908.  
 We vermoeden dat het hier gaat om de nog gekende ronde (diameter: 1,5 cm) en klokvormige (h: 2,9 en br: 2,3 cm) medailles met een voorstelling van het oudstgekende gildebلازoen, aangevuld met een ronde doelschijf en op de balansboog voorgesteld. De ronde medailles kunnen verwerkt worden in een knoopsgatgarnituur, dasspelden, hangertjes e.a. In goud worden ze momenteel verleend aan de schutter die op twintig meter voor de eerste maal twaalf rozen schiet. De klokvormige medailles stellen een ragfijn uitgewerkt poortje voor, duidelijk geïnspireerd op de in die tijd gangbare nieuwe stijl. Daarin werd de zopas beschreven ronde medaille geplaatst en onderaan de tekst St. Roch Gent aangebracht (afb. 23).
- (20) SR, nr. A - 023
- (21) SR, o.c.
- (22) SR, nr. A - 023 en nr. A - 025
- (23) SR, nr. A - 24
- (24) In 1939 werd het aantal werkende leden tot veertig beperkt.  
 SR, *Verslagboek 1893-1942*, bestuurszitting 26 oktober 1939.
- (25) *Oude Koninglyke Gilde Sint-Rochus*, Gent, 1956-1962.
- (26) Deze wijzigingen werden nog niet in boekvorm uitgegeven.  
 SR, nrs. A - 003 en A - 004.

## F. Het Koningschap, de hoogste Eer voor elke Gildebroeder.

Zoals in alle schuttersgilden is in Sint-Rochus de koningsschieting het hoogtepunt van het schuttersjaar en die dag wordt daarom, terecht, Sint-Rochusdag genoemd. Zoals overal gaat dit feest met veel ceremonieel, gebonden aan eeuwenoude tradities, gepaard.

Op de morgen van deze hoogdag begeven de leden van de gilde zich in uniform (1) en voorzien van de kentekens van hun waardigheid, naar de kerk voor een herdenkingsmis in herinnering aan de afgestorven leden. Na de plechtigheid verenigen zij zich in de raadszaal of gildezaal van hun lokalen voor de algemene vergadering. Deze wordt geopend door de hoofdmán. Na het sportverslag van de griffiersportvoorzitter kunnen de leden reageren op voorstellen van de eednopens zaken die de kruisboogsport of het gildeleven aanbelangen. Opmerkingen inzake **statuten** en **reglementen** zijn voorbehouden voor de jaarlijkse statutaire algemene vergadering in februari. Na een slotwoord door de deken wordt het Sint-Rochuslied gezongen en de vergadering ontbonden. Na het middagmaal komen de broeders opnieuw bijeen, om te strijden voor de koningstitel op de zes, tien en twintig meter banen.

De hofmeester gaat eerst over tot de uitloting van de schietbeurten onder de aanwezige schutters. Nadat men onder eed bevestigd heeft de schietingen in alle eerlijkheid te zullen laten verlopen, begeven de aftredende koningen zich naar de respectievelijke doelen om het koningsbuisje aan te brengen. De doelmeesters en moniteurs treden op als getuige.

Er wordt geschoten naar een hol rood koperen buisje van:

- 1) vier millimeter binnendoormeter en twee centimeter lengte op de zes meter baan;
- 2) zes millimeter binnendoormeter en drie centimeter lengte voor de tien meter baan;
- 3) acht millimeter binnendoormeter en vier centimeter lengte voor de twintig meter baan (2).

Dit buisje wordt haaks in de klei van de doelblokken geduwd en afgedekt met een wit papieren cirkeltje ter grootte van de diameter van het buisje. Dit papiertje vormt het enige doelwit binnen het doelvlak.

Koning wordt degene die zodanig heeft geschoten dat het buisje over de pijlpunt zit. De aftredende koningen nemen als eerste plaats in de schietstand en openen de koningsschieting. Nadien volgen de andere schutters in de volgorde van hun uitloting. Elk heeft slechts recht op één schot. Heeft iedereen éénmaal geschoten zonder resultaat dan begint men weer in dezelfde volgorde aan een nieuwe reeks. Dit gaat zo door tot iemand in het buisje schiet. De reeks, waarin dit gebeurt, wordt nog beëindigd, opdat iedereen zijn kans zou kunnen wagen, doch nieuwe reeksen komen er niet meer. Zijn er meer schutters in dezelfde reeks die een koningsschot hebben gegeven, dat moeten deze onderling een kampschot op een blazoen verrichten om uit te maken wie koning wordt.

Wanneer de nieuwe koningen bekend zijn, worden ze ter plekke in hun waardigheid gehuldigd. Dit gaat als volgt: de koningen van het voorbije jaar nemen plaats op de koningstroon, terwijl de nieuwe koningen de raadszaal worden binnengebracht. De hoofdmán stelt ze voor en de baljuw begeleidt ze één voor één naar het vaandel voor de eed van trouw. Daarna omhangt de aftredende koning zijn opvolger met de versierselen van zijn waardigheid.

De deken brengt hulde aan de oude en nieuwe koningen en verzoekt de afgetreden koningen de eed als gilderaadslid af te leggen. Na het slotwoord van de hoofdmán wordt de plechtigheid met het gildeliéd beëindigd (3).

De koningen worden nogmaals gehuldigd op het jaarlijks koningsbanket, te hunner eregehouden. Naar oude traditie worden hun op die dag geschenken aangeboden. Ook in het verleden was dit het geval. Zo ontving J. Santy ter gelegenheid van zijn koningschap op elf juli 1865 een borstbeeld (4).



24. Karel De Bosscher in 1929 keizer van de gilde.

Eveneens om hulde te brengen aan de nieuwe koningen werden deze vanaf 1877 met hun waardigheidsteken gefotografeerd. Deze portretten werden in de wapenzaal uitgehangen als eerbetoon. Tot op heden bleef men deze traditie trouw. Vanaf 1909 ontving de koning daarenboven een gouden "breloque" of hanger ontworpen door kunstschilder Frans Coppejans, deken van de Sint-Jorisgilde (5). We vermoeden zeer sterk dat deze hangertjes nog dezelfde zijn als de klokvormige eretekens die momenteel nog verleend worden aan de schutters die zes of twaalf rozen op zijn naam schrijft (voor beschrijving cf. hoofdstuk "Struktuur van de Gilde", noot nr. 19). Dit vermoeden is gesteund op het feit dat amper één jaar na de goedkeuring van het ontwerp van Coppejans (1908) de eerste gouden "breloque" met, volgens de verslagboeken, een voorstelling van het gildeblozen, aan de koning werd uitgereikt. Vanaf 1920 waren het geen gouden maar zilveren hangertjes en tot 1928 maakt het verslagboek telkenjare trouw melding van de uitreiking ervan. P. Blanckaert, het oudste nog levende lid van de gilde, ontving in 1927 het klokvormig hangertje voor zes rozen. Drie jaar later kreeg hij een identiek ereteken voor zijn koningschap. (afb. 23). Welnu bij de bestuurszitting van achttien juli 1908 was beslist voor het behalen van een koningstitel en het schieten van zes rozen eenzelfde medaille, met het ontwerp van Fr. Coppejans, te gebruiken. Voor de koning zou de medaille in goud worden uitgevoerd en voor de rozen in zilver, hetgeen zo geschiedde.

Pas na 1950 ging men over tot de uitreiking van tinnen bekers, waarbij aanvankelijk het motief van het schuttersporslein uit die tijd (zie verder), een aangepaste versie van het ontwerp van Fr. Coppejans, werd overgenomen (afb. 23). Ook nu nog bekommt de koning twintig meter een tinnen beker maar met een meer gestileerd gildeblozen.

Voor de koningen tien en zes meter ontwierp Jan Anteunis in 1961 een plakket (6). De samenwerking in goede verstandhouding met de in 1906 heringerichte Sint-Jorisgilde kwam nogmaals tot uiting tijdens de Wereldtentoonstelling van 1913. Oude kruisbogen, bekers, vlaggen en kunstvoorwerpen werden door toedoen van beide gilden in een gereconstrueerde vergaderzaal samengebracht. Tijdens een koningsschietsing aldaar gehouden werd Georges De Klerck, lid van Sint-Rochus (7), tot koning van Oud-Vlaanderen uitgeroepen, een uniek koningschap waarop de maatschappij trots kan zijn (8).



*25. Keizer Jan Vanderhaegen  
in sportkleding met het waardigheidsteken  
van zijn keizerschap.*

Vanaf 1936 werd het de gewoonte jaarlijks een blad van het guldenboek aan de koningsschietsing te wijden (9).

Wie zich drie opeenvolgende jaren op dezelfde afstand koning schiet wordt tot keizer van de maatschappij uitgeroepen.

Zo heeft de gilde in zijn geschiedenis amper twee keizers mogen huldigen: Karel de Bosscher, na het omstreden koningschap van 1929 dat voorzitter G. Verhegge tot aftreden dwong (10) en Jean Vanderhaeghen dit in 1976 na drie opeenvolgende koningschappen als keizer tien meter met de blauwe stola (11) omhangen werd. In het jaar van zijn koning- of keizerschap mag de koning of keizer zonder stemrecht evenwel in de bestuursvergaderingen zetelen en maakt hij deel uit van het sportkomitee. Na zijn koningschap wordt de erefunctie bestendig door zijn opname in de gilderaad.

(1) Het uniform werd in 1962 ingevoerd en is sindsdien verschillende malen veranderd. Momenteel bestaat de sportkledij uit een donkerblauwe blazer met donkergrijze broek, wit hemd en blauw gestreepte das. Op het borstzakje wordt het wapenschild aangebracht.

(2) Artikel 23 van het Schietreglement.

(3) Sint-Rochusgildelied. Tekst J. Anteunis en O. Peeters. Muziek Paul Rutger. (zie bijlage IV).

Broeders reikt elkaar de handen,  
Laat het vuur in 't hart nu branden.  
Schuttersgild in 't oud verleden,  
Steeds met broedermin beleden,  
Zal met erezangen stralen  
Met 't blazoen de toekomst pralen.

Broeders, reikt elkaar de handen.  
Eén, tot kloeke vriendschapsbanden.  
Laat ons aan de toekomst denken,  
Nieuwe luister aan 't Gild schenken.  
't Zal met erezangen stralen,  
Met 't blazoen de toekomst pralen.  
Broeders op dees schone dagen  
Laat ons 't Gild in 't harte dragen.  
Laat ons juichen, laat ons klinken,  
Laat ons op ons Gilde drinken.  
Met ons erezangen stralen,  
Met 't blazoen de toekomst pralen.

Refrein

Als schutterbroeders zijn w'in 't geweer  
Met pijl en boog zoals weleer.  
Voor Gent ons goede stede  
Werk nu allen met ons mede.  
Paraat de toekomst toegewijd,  
St.-Rochusgild ons heilzaamheid.

(4) SR, verslagboek 1863-1893, 30.

(5) SR, verslagboek 1893-1942, bestuurszitting van 2 juni 1907, 18 juli en 21 nov. 1908.

(6) De medaille heeft een diameter van negen centimeter en stelt op de voorzijde een atleet voor die in zijn ene hand een lauwerkrans houdt als teken van zijn overwinning; zijn andere hand rust op het nieuwe gildeblozen (cfr. hoofdstuk Patrimonium nr. 3). De datum en de koninklijke kroon begeleiden dit hoofdmotief. Jan Anteunis kopiëerde het motief van de challenge Roels die hij het jaar daarvoor ontworpen had (afb. 27). Op de keerzijde van de medaille wordt de naam van de koning en het jaar van het koningschap gegraveerd zoals ook gebeurde bij de oudere, klokvormige hangertjes. De matrijs van het plakiet is nog steeds in het bezit van de weduwe J. Anteunis.

(7) De Klerck was gildekoning in 1907: zie bijlage I.

(8) G. DREZE, *Livre d'or de l'exposition universelle et internationale de Gand*. Gent, 1913, 191, 336.

(9) SR, verslagboek 1893-1942, bestuurszitting van 27 augustus 1936.

(10) SR, verslagboek 1893-1942: 7 september 1930.

(11) De koningsblauwe stola werd in 1934 vervaardigd als waardigheidsteken voor de koning, ter vervanging van het gebruikelijke insigne in de vorm van een kruisboog (beschrijving in het hoofdstuk "patrimonium"). Deze stola werd slechts sporadisch gebruikt en in 1961 definitief voor een ander kenteken geruild. Pas bij het huldigen van een keizer werd ze geherwaardeerd.

### III. KRUISBOOGSCHieten, EEN ONDERGEWAARDEERDE SPORTTAK

#### A. Het groeien van een competitiegeest.

##### 1. De wekelijkse oefenstunden.

In elke sporttak, hoe klein ook, moet de kompetiviteit door oefening en vernieuwing onderhouden en aangescherpt worden. Dit is ook het geval bij het kruisboogschietsen. Daarom organiseert Sint-Rochus wekelijkse oefenavonden en dit op zaterdag en maandag. De reglementering hieromtrent is gegroeid uit enkele losse bepalingen die een vijftigtal jaar geleden in verschillende bestuurszittingen geformuleerd en aanvaard werden en sindsdien slechts in detail gewijzigd.

Bij de terugkeer naar het verder verleden constateren we dat de negentiende-eeuwse bronnen ons niet veel wijzer maken wat betreft de intensiteit van de oefeningen en de schietwijze van de schutters op dat ogenblik. Uit de aanvraag tot erkenning van 1838 en uit de kranten (1845-1860), registreerden we maandelijkse prijschietsingen en jaarlijkse toernooien in een lokaal. Op de toen gebruikelijke houten blokken werden blazoenen aangebracht ofwel werden er buisjes in gestoken. Men schoot op twaalf tot dertien meter, vermoedelijk met een balansboog. Vanaf 1896 werden er ook kleine maandelijkse prijschietsingen georganiseerd, beloond met porselein en zilveren lepels (1).

Pas in de eerste helft van de twintigste eeuw, bij de oprichting van diverse afdelingen, krijgen we een overzicht van de schietgewoonten in de maatschappij. De afdeling maandagschutters ontstond in 1906 maar werd pas in 1938 gereguleerd (2). Achteraf bleek deze afdeling zo succesvol te zijn dat een groot deel van de moederkas gevuld werd door inkomsten van maandagschutters. Volgens het reglement werden er 's maandags houten vogels of gaaien stuk- geschoten. Men onderscheidde gewone vogels, drie in één doelkuip (3) geplaatst en kampvogels, één vogel in het midden van de kuip opgesteld. Een en dezelfde ronde werd op dezelfde baan geschoten. De volgorde van de schutters werd uitgeloot; wie het laatst werd geloot, moest de ronde inzetten. Prijzen werden toegekend voor de laatste vogel van elke ronde, te beginnen met de laatste vogel van de laatste ronde. In principe bleef de schietwijze ook na 1952 dezelfde (4): de gaai werd op een ijzeren pin gestoken en men voerde ook gipsen figuurtjes in, die aan een haak werden gehangen. Nu bracht men telkens twee gaaien aan. Het schieten gebeurde op verschillende banen, waarbij iedere schutter in iedere baan één schot loste tot de gaaien volledig waren weggeschoten. Men kon toen naar keuze nieuwe gaaien aanbrengen of gewoon ophouden. Alle schoten naar gaaien werden als een schietbeurt aangerekend. Prijs halen was niet zo eenvoudig, want de gaai werd op naam geschreven van de schutter die het laatste stukje hout van de spil afschoot. De waarde van elke gaai was afhankelijk van de totale som aan inleggelden, waarvan de onkosten die elke schieting met zich meebracht, afgetrokken werden en van het aantal afgeschoten gaaien.

Indien bijvoorbeeld zestien schutters één frank inleg betaalden, de kosten vijftig centiemmen bedroegen en er slechts twee gaaien afgeschoten werden, was elke gaai vier frank waard. Prijzen werden echter enkel in waarden uitgereikt, d.i. in porselein. Het gaaischietsen was dus een zeer attractief kansspel waarmee men ook andermans inleg kon afsnoepen, maar zou toch meer en meer in de schaduw van de serieschietsingen op blazoenen komen te staan.

In 1952 vinden we nergens nog een vermelding van de term maandagschutters. Omstreeks 1960 werden er nog maar sporadisch gaaischietingen georganiseerd (5) en in de reglementaanpassing van 1977 is er nog maar sprake van één eerste gaai-schieting (6), eens per jaar verschoten, nl. op de eerste maandag van het kalenderjaar.

De afdeling **zaterdagschutters** kwam vanaf 1923 bijeen en werd in 1934 gereglementeerd (7). Deze afdeling was minder succesvol dan de vorige, kwam verscheidene malen in moeilijkheden en werd geherstructureerd.

Volgens het reglement van 1934 kon elke schutter na een inleg van één frank en vijftig centiemen betaald te hebben twee reeksen van zes schoten op blazoen verrichten. Van de eerste reeks werden de rozen opgeteld om in aanmerking te komen voor een jaarlijkse prijs voor het grootste getal rozen. Van de tweede reeks zouden de punten opgeteld worden, en naargelang van het aantal in porselein omgezet. Daarnaast werkte er ook een afdeling **zondagschutters** waarvan we enkel weten dat ze 's zondags op blazoen schoten.

In 1935 ontstond voor de eerste maal een afdeling **blazoenschutters** die zowel op zaterdag als op zondag schietstonden hielden (8) en de twee vorige afdelingen (zaterdag- en zondagschutters) opslochten. Volgens de nieuwe reglementering werden er in de loop van een schuttersjaar reeksen van twaalf schoten op gewoon blazoen verricht. Op het einde van elk jaar werden er drie prijzen toegekend: voor het hoogste aantal reeksen, het hoogste aantal rozen en het hoogste aantal punten. Om de drie maanden werden bovendien tussenklassementen opgemaakt en prijzen toegekend voor het hoogste aantal rozen en dito punten. Het was telkens de eerste geschoten reeks van de oefenstonden die in aanmerking kwam voor de prijzen, bv. een medaille. Bovendien kon men per reeks een bedrag winnen dat in porselein werd uitbetaald. Op aandringen van enkele leden werd in bestuurszitting van achtentwintig april 1937 de vroegere afdeling zaterdagschutters opnieuw van de blazoenschutters ontkoppeld (9). Deze schieting was louter als oefening bedoeld en de volledige inleg werd in porselein uitgekeerd zonder dat, zoals gebruikelijk, andere onkosten werden afgetrokken. Hoewel de afdeling ditmaal meer succes kende, werd ze in 1940 door oorlogsomstandigheden, en ditmaal definitief, met de afdeling blazoenschutters versmolten (10). Omstreeks 1950 bemerken we dat ook deze afdelingen niet meer onder hun oorspronkelijke benaming voorkomen. Vanaf dan werd er gesproken van serieschietingen, de voorloper van de huidige reeksen op zes, tien en twintig meter afstand.

In 1952 werden de blazoen- of serieschietingen ook tot de maandag uitgebreid en werd de zondag voorbehouden voor het richten en in orde stellen van de wapens (11). Door de toenemende belangstelling voor het kruisboogschietsen als sport werd een meer technische beschrijving van de schietschijf en de puntenkwotering naar voren gebracht. Toen ook werd voor het eerst een **Schietreglement** gedrukt.

Zo stipuleerde men dat rond de roos van het blazoen een stalen ring van zeventwintig millimeter binnenzijde was aangebracht. Binnen de ring schoot men roos en bekwam men tegelijkertijd zes punten. De andere cirkels op het blazoen werden op vier, twee en één punt(en) gekwoteerd.

Na twee proefschoten werden zes geldige schoten gelost om de reeks af te werken. Indien daarenboven de zes schoten ook zes rozen waren, mocht verder geschoten worden voor een maximaal aantal rozen.

Dit rozen-surplus werd echter niet in punten uitgedrukt. Het ging hier namelijk louter om een persoonlijke rekordpoging, waarvoor een medaille kon worden gewonnen. (Beschrijving cfr. hoofdstuk "Structuur van de Gilde").

Nog te vermelden is dat men tot in 1954 op één afstand schoot, eerst op dertien en later op zeventien meter. In 1954 werd de kleine kolfkruisboog en de zes meter afstand ingevoerd. Pas twee jaar later werd een eerste koningschap in deze discipline betwist (12). Wanneer vanaf 1960 op drie afstanden, zes, tien en twintig meter geschoten wordt, krijgen we konkrete richtlijnen per afstand.

Volgens de discipline varieert de hoogte waarop de roos wordt aangebracht:

zes meter: 145 cm; tien meter: 120 cm; twintig meter: 50 cm.

Op zes en tien meter afstand was en is nog altijd een houten blok het doel. De roos wordt gevormd door een wit papieren cirkeltje van respectievelijk vijftien en twintig millimeter doorsnede. Achter dit roosje in het doelhout bevindt zich een hol buisje van dezelfde diameter, dat is opgevuld met een plastische massa. Het papiertje wordt bovenop die massa geplakt en vervangen telkens het beschadigd is, d.w.z. telkens er een roos is geschoten.

In die roos schieten symbolizeert een puntenwaarde van vijftientwintig. De cirkelvormige strook, het dichtst bij de roos aangebracht, levert de schutter twintig punten op en de randstrook is goed voor vijftien punten. Een reeks bestaat uit zes schoten, voorafgegaan door vier fakultatieve proefschoten.

Voor schietingen op twintig meter wordt geschoten naar een kartonnen schijf bedrukt met koncentriscche cirkels. Zij wordt aangebracht bovenop de klei van een doelkuip. De roos van een twintig meter schietschijf, zwart van kleur, werd in 1960 eveneens begrensd door een stalen ring van achtentwintig millimeter doorsnede, die over de roos werd geschoven na het aanbrengen van de kaart. Wanneer de pijlpunt binnen die ring terecht kwam, kreeg men vijftientwintig punten. Schoten binnen de andere cirkels werden beloond met een puntenwaarde van achtereenvolgens twintig, vijftien, tien, vijf en één punt. In een eerste fase bestond een reeks, zoals op de andere afstanden, uit zes schoten, maar nu slechts met twee fakultatieve proefschoten.

In 1977 werd de reglementering inzake de twintig meter schietingen vereenvoudigd. De roos van de schietschijf werd van vijftig centimeter hoogte naar vijfenzeventig centimeter gebracht. De ring werd afgeschaft en de inslag van de pijlpunt, zichtbaar op de kaart, werd bepalend voor het toekennen van een roos. Elke roos was nu tien punten waard en naarmate de pijl verder van het centrum terecht kwam, werden kwoteringen van negen tot één toegekend.

Na de gebruikelijke maar niet verplichte proefschoten, werd het aantal geldige schoten op twintig meterbanen tot tien uitgebreid. Deze regels waren al enige tijd gebruikelijk in de Kempense schuttersgilden en benaderden ook beter de reglementering van de NUKB, inzake nationale en internationale ontmoetingen.

Voor alle reeksen en op de drie afstanden worden inleggelden betaald en komen de behaalde punten enerzijds in aanmerking voor het gildekampioenschap en worden anderzijds nog altijd omgezet in waarden zoals kristal en porselein.

De schutter ontvangt dus deze prijzen omwille van zijn persoonlijke prestaties en brengt ze als decoratie van een kast of een schoorsteen in zijn woonkamer aan. Doordat ze zijn eigendom worden, behoren ze niet tot het gildepatrimonium en worden aldaar ook niet beschreven. Zo verdween het grootste deel van de oude serviezen in privéhanden zodat we ze niet meer konden achterhalen. Enkel het porselein van de huidige schuttersgeneratie is nog bekend en werd beschreven. De oudst bewaarde exemplaren zijn meer dan zestig jaar oud. De verschillende serviezen kunnen in twee reeksen gekatalogeerd worden. Vóór 1968 werd het op het wit of crèmekleurig porselein aangebrachte motief geïnspireerd op het oudste blazoën, aangevuld met een ronde schietschijf en bovenop een balansboog geplaatst. Het geheel is afgewerkt met takken laurier en een opschriftband **maatschappij St. Roch Gent**. Het motief is egaal groen of driekleurig (rood, geel, groen) (afb. 26). Toen in 1968 dit porselein "vershoten" was en niet meer kon verkregen worden bij de handelaars, werd er een nieuw model servies gekozen en ontwierp



men tegelijkertijd een meer gestileerd motief, gebaseerd op het toen pas goedgekeurde blazoen (cfr. hoofdstuk Patrimonium inventaris nr. 4). (afb. 26). In 1975 veranderde het servies nogmaals van vorm, het motief echter bleef identiek (afb. 26).

De kristallen glazen, na 1960 aan de prijzen toegevoegd, waren aanvankelijk versierd met een variante van het Sint-Rochusembleem: een kruisboog, twee pijlen, 1820, de koningskroon en als tekst: St. Rochus Gent (afb. 29). Voor het embleem op het huidige kristal werd het gildebldzoen gekopieerd.



26. Schuttersporselein en sierborden.

## 2. Het Gildekampioenschap.

Elke schutter die goed en regelmatig presteert kan sinds 1952 in aanmerking komen voor de titel van gildekampioen, wanneer hij althans de reglementering dienaangaande in acht neemt. Een gelijkaardige wedstrijdreglementering werd reeds in 1938 opgemaakt bij de invoering van de zesmaandelijkschen serieprijskamp en dit tot aanmoediging der oefening van het kruisboogschieten (13). Gedurende zes opeenvolgende maanden, van oktober tot maart, moesten de deelnemende schutters elke maand twee reeksen van zes schoten op gewoon blazoen afwerken. Deze reeksen moesten bovendien op verschillende dagen verschoten worden. De inleg van één frank vijftig centiemen per reeks en per schutter werd gespreid over verscheidene posten van uitgaven: de vergoeding voor de bode/pijlentrekker, het wapenonderhoud, de kostprijs van het avondmaal dat aangeboden zou worden op de dag van de prijsuitreiking. Van de twaalf reeksen van elke deelnemer werd een gemiddelde berekend om de schutters in categorieën te kunnen onderbrengen. Per categorie zouden de deelnemers na het afsluiten van de competitie, in april een kampreeks van zes schoten moeten geven om de winnaar van elke categorie te kennen.

De winnaars kozen zelf hun prijzen, waarbij uiteraard de kampioen van de hoogste categorie de eerste keuze had.

In 1952 werd een gelijksoortige wedstrijdreglementering ingevoerd over een periode van twaalf maanden en de kampstrijd werd omgedoopt tot gildekampioenschap. Hoewel er eveneens twee reeksen per maand moesten worden geschoten, kwam slechts de beste reeks in aanmerking. Als inleg werd vier procent van de gewone inleg geheven, dat volledig voor de aankoop van de prijzen bestemd was.

Naargelang van de punten werden de deelnemers in drie categorieën gerangschikt. De winnaar van de eerste categorie werd tot **kampioen van de maatschappij** uitgeroepen. Bij gelijkheid van punten beslisten de kampschoten.

Het "Schietreglement" van 1956-1962, bracht de looptijd van het kampioenschap op elf maanden terug. Nieuw was ook een opsplitsing in twee afdelingen volgens leeftijd, plus of min vijftig jaar. Elke afdeling werd op haar beurt onderverdeeld in twee categorieën. Wie het vorige schuttersjaar een bepaald puntengetal had bereikt of overschreden, kwam in de eerste categorie terecht. Wie onder dat getal was gebleven, belandde in de tweede categorie. Voor de rest bleef de reglementering identiek. In 1977 werden de afdelingen opgedoekt en beperkte men het aantal categorieën tot maximum drie per afstand. Deze categorieën zijn gebaseerd op het gemiddelde punt van de best geschoten reeks per maand en per schutter. Dit gemiddelde punt wordt jaarlijks, op advies van het sportkomitee door de Eed vastgelegd (14).

Vanaf 1983 werd de looptijd van het kampioenschap nogmaals teruggebracht. Gedurende tien maanden moest men minstens drie reeksen per maand op twee verschillende oefenavonden schieten. Nu telde niet alleen meer de beste reeks, maar alle drie reeksen waardoor men de moeilijkheidsgraad aanzienlijk vergrootte.



27. Boven (v.l.n.r.): Challenge Roels 1960 en plakiet gilde kampioen.  
Onder (v.l.n.r.): medailles koning 1961 en gildekampioen

Op advies van het sportkomitee besliste de Eed in juni 1984 de volgende wijzigingen uit te vaardigen: het gildekampioenschap wordt opnieuw over twaalf maanden geschoten. De schutter dient per trimester minstens zes reeksen te schieten, waarvan de drie beste in aanmerking komen voor het eindresultaat. Deze beschikkingen worden vanaf één september 1984 toegepast.

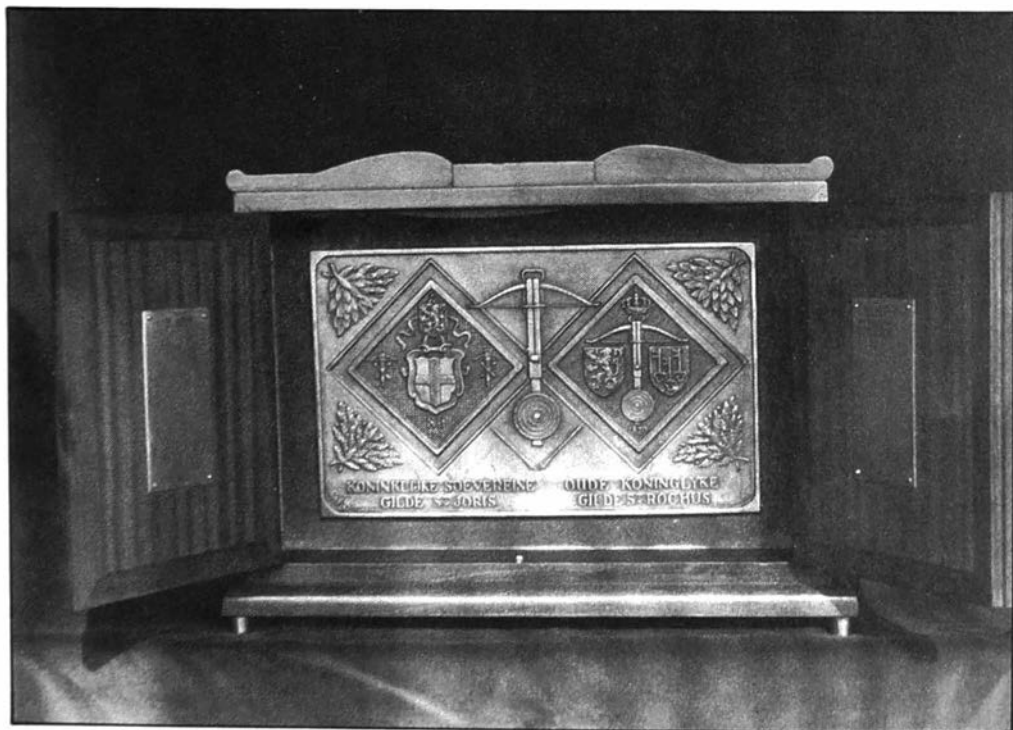
Op basis van de uitslagen van dit kampioenschap kan het sportkomitee zich ook gemakkelijker uitspreken bij het selekteren van schutters voor nationale en Europese kampioenschappen. Traditiegetrouw worden de gildekampioenen samen met de koningen gehuldigd op het jaarlijks banket.

Bovendien ontvangen ze in februari op de algemene vergadering een gouden, zilveren of bronzen plakket, naargelang ze de titel verwierven op twintig, tien of zes meter afstand.

Het betreft hier een plakket met een diameter van zes centimeter. Op de voorzijde wordt de kop van een gekroonde overwinnaar afgebeeld met in zijn handen een ronde doelschijf; een kruisboog en lauriertakken begeleiden het centrale thema. Bovenaan werd als tekst aangebracht: **Kampioenschap St. Rochus** en onderaan wordt een ruimte vrijgemaakt voor het aanbrengen van de naam van de kampioen. Op de keerzijde worden de afstand en het jaartal gegraveerd. Een vergroting van deze medaille, met een typisch Anteunis motief, werd in het gildelokaal aangebracht. (afb. 27).

### 3. Andere prijschielingen.

Voor wie nog geen genoeg neemt met de wekelijkse oefenstunden en de deelname aan het gildekampioenschap zijn er de wedstrijden voor trofeeën of challenges en voor de wisselstukken. Een trofee of een challenge is een waardevol voorwerp, door een lid aan de gilde geschonken, en waarvoor jaarlijks een wedstrijd volgens specifieke richtlijnen gehouden wordt.



28. Challenge St.-Rochus/St. Joris, 1960



29. Kast (1962) met schuttersporselein, kristal, prijsbekers en -schalen.

De winnaar krijgt het voorwerp niet mee naar huis. Het blijft in het gildelokaal. Wel wordt telkenmale een plaatje, met de naam van de winnaar erop gegraveerd, in de nabijheid ervan aangebracht. De schutter ontvangt enkel een herinnering bijvoorbeeld in de vorm van een medaille. Deze schietingen werden vanaf 1956/1962 officieel in het **Schietreglement** opgenomen. Dat er voorheen dergelijke schietingen werden gehouden, is ongetwijfeld een feit; ze bleven echter beperkt tot een éénmalige gebeurtenis waarbij de inleg de maatschappijkas vulde en de prijs aan de overwinnaar geschonken werd. Als voorbeeld noteren we de **prijsschieting voor vier taferelen**, op twee juli 1882 door Ferdinand Kinsoen aangeboden (15). Daarnaast bestaan er ook wisselstukken in de vorm van siervoorwerpen, door een of meer maatschappijen aangekocht om gedurende een bepaalde periode onderling te verschieten. Wie het tenslotte haalt op de punten, verwerft definitief het kostbare kleinood. Sint-Rochus bekampte en versloeg op die wijze driemaal de Gentse Soevereine Gilde Sint-Joris.

De inzet was een bronzen plakiet (afb. 28), een zilveren beker en een zilveren schotel. (hoofdstuk patrimonium, inventaris nr. 23, 25 en 26). De gilde won tevens de Sint-Rochus challenge, bronzen miniatuurklokjes door Jan Anteunis ontworpen, op zes en op twintig meter, maar verloor aan **Help u zelf** uit Leuven deze trofee op tien meter (1968). Tenslotte bestreden ze ook gedurende ettelijke jaren **Sint-Sebastiaan-Gooreind**, de sterke schuttersploeg uit de Kempen. Twee wisseltrofeeën waren de inzet, nl. trofee J. Van Staay (1974-1978) en trofee J. Boon (1979-1984). Na een nek aan nek race verloor Sint-Rochus beide trofeeën.

Dergelijke ontmoetingen bevorderen niet alleen de samenhang en broederlijkheid onder de gildeleden; ze hebben ook hun belang om het competitieniveau van de tegenpartij af te wegen, wat in nationale kampioenschappen van bijzonder nut kan zijn.

- (1) Bestuurszitting van 26 januari 1896 en van 7 maart 1897.  
Uit deze laatste vergadering blijkt dat deze prijsschietingen sukses kenden.  
SR, verslagboek 1893-1942.
- (2) SR, Verslagboek 1893-1942, 24 februari 1938.
- (3) Een doelkuip is een houtenvat dat de potaarde of de plastische materie bevat waarin de pijlen belanden. Doelkuipen zijn sinds 1920 in voege gekomen, waren aanvankelijk rond en sinds 1976 vierkant van vorm. Voorheen schoot men op houten blokken.
- (4) SR, A - 024.
- (5) **Oude Koninglyke Gilde Sint-Rochus**, Gent 1956-1962, 21-22.
- (6) SR, A - 004
- (7) Aangenomen door de Algemene Vergadering van 3 februari 1934.  
SR, ongenummerd.
- (8) Beslist in de bestuurszitting van 28 februari 1935.  
SR, Verslagboek 1893-1942.
- (9) SR, Verslagboek 1893-1942.
- (10) SR, o.c., 24 oktober 1940.
- (11) SR, A - 024, 11-12.
- (12) De zes meter discipline werd na moeizame onderhandelingen ingevoerd.  
Een eerste aanvraag (21 september 1952) werd verworpen (26 maart 1953). Een nieuw verzoek (30 september 1954) werd toegestaan na het in acht nemen van bepaalde voorwaarden: er mocht geen nieuwe maatschappij en ook geen afzonderlijk bestuur gevormd worden. Op 25 november 1954 werd beslist een zes meter boog aan te kopen en op 14 oktober 1956 ging de eerste koningsschieting op zes meter door.  
SR, Bestuursverslagen 1952-1956.
- (13) SR, Verslagboek 1893-1942, 28 juli 1938.
- (14) SR, A - 004, art. 20.
- (15) SR, Verslagboek 1863-1892.

## B. Nationale en internationale wedstrijden met traditionele wapens.

Om nationale en internationale ontmoetingen mogelijk te maken is een centraal organisme nodig dat kruisboogmaatschappijen groepeerd en wedstrijden volgens bepaalde normen organiseert. In de negentiende eeuw, toen kruisboogschieten louter als een uiting van traditionele volkscultuur te zien was, had men nog zo geen behoefte aan een dergelijk organisatie.

Nochtans bestond er in het Gentse omstreeks 1875 wel een schuttersbond, waarvan diverse Gentse schuttersmaatschappijen lid waren. Door het opdoeken van de meeste maatschappijen zou deze schuttersbond in het begin van de twintigste eeuw tenslotte uiteenvallen. In 1938 was er opnieuw sprake van de oprichting van een schuttersfederatie, ditmaal op nationaal plan. Verenigingen uit Eupen, Visé, Brussel en Gent zetten zich hiervoor in. Als promotor in Gent melden we Frans Coppejans, deken van de Sint-Jorisdigle en sinds 1921 ook lid van Sint-Rochus. Belangstelling voor ontmoetingen op nationaal vlak bewijst eveneens in 1938, een wedstrijd ter gelegenheid van het zeshonderdvijftigste bestaan van Sint-Joris.

Veertien maatschappijen uit Leuven, Merksem, Brussel, Loenhout, Meerle, Poperingen, Alveringem, Dottenijs, Wuustwezel, Vilvoorde, Oudenaarde, Eupen en Gent dongen naar de prijzen. Hoger op Leuven met de familie Lafortune als topschutters behaalde de eerste prijs. Sint-Rochus werd vierde ondanks het feit dat schieten op twintig meter voor de schutters een hele aanpassing vergde. Jammer genoeg verbrak de tweede wereldoorlog de nog zo broze kontakten tussen de verschillende verenigingen.

Pas in 1950 ging men opnieuw en voorgoed van start met de oprichting van de Nationale Unie der Kruisboogschutters (NUKB). Gemeenteraadslid en Sint-Rochushoofdman Alfons Roels behoorde tot de initiatiefnemers.

De doelstellingen van deze unie waren zeer verscheiden. In de eerste plaats wilden ze de verenigingen die het kruisboogschieten beoefenden groeperen en bevoordelen. Zij zou uitslagen homologeren, geschillen beslechten, Belgische kampioenschappen en internationale schietingen organiseren. Belangrijk was dat de unie éénvormige richtlijnen samenstelde voor alle nationale ontmoetingen in de diverse disciplines.

Met het oog op dergelijke manifestaties legde Sint-Rochus in haar reglementaanpassing van 1952 voor de eerste maal meer nadruk op het technische aspekt van de schietoefeningen en op de bepalingen inzake wedstrijden met andere maatschappijen. Ook de schutter onderging stilaan een mentaliteitsverandering en ging zich fysiek en materieel beter op wedstrijden buitenhuis voorbereiden. Onmiddellijk na de oprichting van de NUKB zou Sint-Rochus zich actief inzetten voor de kruisboogsport. Mede dank zij de Gentse kruisboogschutters (Sint-Joris en Sint-Rochus) kon in 1951 het eerste kampioenschap van België georganiseerd worden in het Gravensteen. In 1956 werd dit nog eens overgedaan in de Handelsbeurs op de Kouter. In 1958 ging zowel het kampioenschap van België als het eerste Europese kampioenschap in Gent door (2), en greep ook de eerste vergadering van de Internationale Unie van kruisboogschutters hier plaats. Verscheidene schutters van Sint-Rochus behaalden op nationaal vlak diverse individuele titels (zie bijlage I). Ook per ploeg behaalde de Gentse maatschappij vooral op twintig meter enkele opmerkelijke resultaten. Een topjaar was 1962 toen Sint-Rochus in Oostende kampioen van België werd in de drie disciplines en bovendien Julien Hoste als individueel kampioen op tien meter mocht huldigen.

Wie momenteel een dergelijke, individuele kampioenstitel met het traditionele wapen in de wacht wil slepen, is verplicht in de loop van het jaar minstens zes selectiewedstrijden te schieten, telkens op andere plaatsen, welke jaarlijks door de NUKB worden vastgelegd. Om aan de finale deel te nemen moet men over het totaal van de vijf beste van die wedstrijden minstens een bepaald minimum aantal punten gehaald hebben.

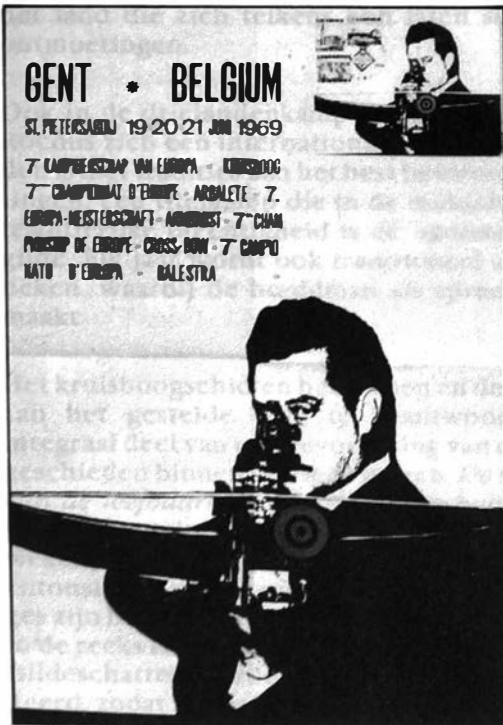
- (1) SR, Verslagboek 1893-1942: 23 oktober 1938.
- (2) Deze manifestatie greep plaats in het Sportpaleis en stond in het teken van het "Internationaal Sportfestival" georganiseerd door het Gentse stadsbestuur.

### C. Europese en Wereldkampioenschappen met gestandaardizeerde wapens.

Stilaan kende ook het moderne matchwapen op dertig meter (roos: veertien millimeter) en een verkleinde uitvoering ervan: de Trophy op tien meter (roos: één milimeter) een algemene verbreiding. Deze precisiekruisbogen van Zwitserse of Duitse makelij worden altijd gehanteerd bij Europese en wereldkampioenschappen. In de drielandenwedstrijden, België-Frankrijk-Nederland, nemen ze sinds 1964 een plaats in naast de traditioneel gebouwde wapens.

Ook op nationaal gebied winnen deze wapens veld. Sinds 1959 is er het dertig meter matchwapen in gebruik en vanaf 1981 werd in het programma van de Belgische kampioenschappen een wedstrijd tien meter Trophy ingelast.

In het totaal werden er tot hertoe elf Europese kampioenschappen betwist. Gent organiseerde er op verzoek van de NUKB en onder toezicht van de IAU (Internationale Armbrust Union) twee van (1).



30. Affiche en postkaart ontworpen ter gelegenheid van het zevende Europees kampioenschap te Gent, 1969.

### Uitslagen Europese kampioenschappen 1958-1977

| Jaar | plaats                  | aantal deelnemende landen | Rangschikking België |
|------|-------------------------|---------------------------|----------------------|
| 1958 | Gent (B)                | 7                         | 4                    |
| 1959 | Zundert (Ndl)           | 6                         | 4                    |
| 1961 | Parijs (Fr)             | 6                         | 4                    |
| 1963 | Romanshorn (Zw)         | 6                         | 4                    |
| 1965 | München-Allach (D)      | 6                         | 4                    |
| 1967 | St-Johann in Pongau (O) | 6                         | 4                    |
| 1969 | Gent (B)                | 6                         | 4                    |
| 1971 | Zundert (Ndl)           | 6                         | 4                    |
| 1973 | Turbenthal (Zw)         | 6                         | 4                    |
| 1975 | München (D)             | 5                         | 5                    |
| 1977 | Frutigen (Zw)           | 6                         | 6                    |

Sinds 1979 worden er regelmatig wereldkampioenschappen georganiseerd. Telkenmale was bij dergelijke manifestaties Sint-Rochus vertegenwoordigd, wat eens te meer bewijst dat zij ook in de moderne disciplines haar man kan staan.

(1)In 1969 gingen de kampioenschappen door op de binnenplaats van de voormalige Sint-Pietersabdij. Voor de gelegenheid werden affiches, postzegels met een gelegenheidsstempel, prentkaarten en programmaboekjes gedrukt en verspreid (afb. 30).

SR, dossier **Europees Kampioenschap te Gent 1969**.



# BESLUIT

Uit de gegevens blijkt duidelijk dat sport en traditie in het kruisboogschieten sterk verweven zijn.

De Oude Koninglyke Gilde Sint Rochus heeft zich tot doel gesteld de middeleeuwse kunst van het kruisboogschieten te onderhouden en te bevorderen; aldus luidt de maatschappelijke regel vastgelegd in de statuten van de vereniging zonder winstoogmerk.

In deze stelregel kunnen we drie luiken onderscheiden:

- 1) het onderhouden van het kruisboogschieten betekent de sport beoefenen zowel als hobby als in competitie;
- 2) het bevorderen ervan betekent het propageren van de kruisboogssport in eigen kring en door het naar buiten treden;
- 3) het geheel verwijst naar de middeleeuwse kunst van het schieten, waarop het gildeleven geïnspireerd is, met zijn rijkdom aan tradities en aan geschiedenis.

Beide elementen, sport en traditie, zijn in Sint-Rochus terug te vinden.

Op het sportieve vlak is de gilde steeds aanwezig waar het de deelname aan de Belgische kampioenschappen betreft. Werden in het verleden alle drie de traditionele afstanden, zes, tien en twintig meter betwist, dan is de aandacht nu vooral gekoncentreert op de twintig meter. Anderzijds blijkt de belangstelling voor de nieuwe disciplines, dertig meter matchwapen en tien meter Trophy. Sinds het tweede Europese kampioenschap in 1959 is Sint-Rochus de enige vereniging in het land die zich telkens kon laten selekteren voor dergelijke internationale ontmoetingen.

Ook in de drielandenkamp en zelfs in de wereldkampioenschappen heeft Sint-Rochus zich een internationale carrière opgebouwd. Dat de sport nauw verbonden is met tradities kan het best bewezen worden door de jaarlijkse koningsschietingen, een titelkamp die in de middeleeuwen haar oorsprong vindt. Een ander traditierijke plechtigheid is de opname van nieuwe leden in de schoot van de gilde. Elk jaar wordt ook traditioneel ingezet met het nieuwjaarsbezoek aan de deken, waarbij de hoofdman als spreekbuis van alle leden, zijn wensen overmaakt.

Het kruisboogschieten beoefenen en de tradities beleven volstaan echter niet om aan het gestelde doel te beantwoorden. De bevordering ervan maakt er integraal deel van uit. Bevordering van de kruisboogssport dient eerst en vooral te geschieden binnen de eigen muren. *De wekelijkse schietingen zijn het beste bewijs van de leefbaarheid van de maatschappij en zijn een voorname faktor voor de bevordering der verbroedering van de leden* (jaarverslag 1937-1938). Naast deze wekelijkse trainingen, zijn er de vele challenges en prijsschietingen die het enthousiasme van de schutters voor hun sport levendig houden. Sommige challenges zijn bovendien echt een verrijking van het gildepatrimonium. De jongste telg in de reeks is de mooie stola in 1981 geschonken door tesaurier M. Reynvoet. Gildeschatten werden ook in de middeleeuwen fel begeerd en hoog gewaardeerd, zodat het behoeden ervan in Sint-Rochus ook in dit verleden haar wortels vindt.

In hetzelfde kader passen ook de niet zozeer sportieve dan wel kulturele of culinaire initiatieven die genomen worden om de belangstelling van de leden te trekken en te bestendigen. Hiertoe kunnen de tentoonstelling van schuttersporselein op Sint-Rochusdag 1981 en de diverse etentjes, waarop de leden en hun dames in het lokaal uitgenodigd worden, gerekend worden.

Tenslotte wordt ook de aandacht van niet leden getrokken door rondleidingen te organiseren voor verenigingen van diverse pluimage en door de jaarlijkse opendeurdagen, waarop buitenstaanders met het wapen kunnen kennismaken. Sinds 1983 beperkt Sint-Rochus zich niet tot manifestaties in eigen lokaal maar treedt ze ook naar buiten; tentoonstelling in het Stadhuis (1983), opendeurdag-schieting in het Gravensteen (1984). De ruime belangstelling die deze manifestaties mochten kennen, bewijst dat we deze nieuwe aanpak als succesvol kunnen bestempelen.

Tenslotte is de gilde vertegenwoordigd in het bestuur van de Gentse Sportraad, van de NUKB en van de Landelijke Unie der Kruisboogschutters, zodat zij ook het nationaal beleid van de kruisboogsport mede kan bepalen.

# Bijlagen

## Bijlage I. LIJST DER KONINGEN 1863-1984

| Jaar | 13, 17 of 20 m          |      |                         |
|------|-------------------------|------|-------------------------|
|      |                         | 1908 | G. Cleemput             |
|      |                         | 1909 | Felix De Wette          |
|      |                         | 1910 | Hippoliet De Cavel      |
| 1863 | Jn Santy 13 m           | 1911 | Ernest Crommelinck      |
| 1864 | Jn Santy                | 1912 | Maurits Van De Weghe    |
| 1865 | J. Bertels              | 1913 | Karel De Cavel          |
| 1866 | M. Dhont                | 1914 | August Declercq         |
| 1867 | Louis Hesters           | 1915 | geen schietingen        |
| 1868 | Eug. Ripaux             | 1916 | id.                     |
| 1869 | Jacques Verwee          | 1917 | id.                     |
| 1870 | Constant Vandeweghe     | 1918 | id.                     |
| 1871 | Th. Herman              | 1919 | Gustaaf Verhegge        |
| 1872 | L. Slimbroeck           | 1920 | Louis De Brauwer        |
| 1873 | C. Leybaert             | 1921 | Victor Vande Vijver     |
| 1874 | J. Van Coppenolle       | 1922 | Georges Vermeeren       |
| 1875 | J. Santy                | 1923 | Emiel Rasschaert        |
| 1876 | Eug. Hardy              | 1924 | Karel 't Kindt          |
| 1877 | Constant Vandeweghe     | 1925 | Theodoor Van Herreweghe |
| 1878 | Amede Temmerman         | 1926 | Jozef Peers             |
| 1879 | E. De Brydel, vader     | 1927 | Karel De Bosscher       |
| 1880 | Camille Goeminne        | 1928 | Karel De Bosscher       |
| 1881 | Jacob de Geunter        | 1929 | Karel De Bosscher(1)    |
| 1882 | L. Kinsoen              | 1930 | Pierre Blanckaert       |
| 1883 | Camille Goeminne        | 1931 | Jozef Peers             |
| 1884 | Alex Bekaert            | 1932 | Edmond Smessaert        |
| 1885 | Frans Demeyer           | 1933 | E. Boussemaere          |
| 1886 | Ernest Lambrecht        | 1934 | E. Boussemaere          |
| 1887 | Herman Van De Winckel   | 1935 | Ernest Laplanche        |
| 1888 | Ernest Lambrecht        | 1936 | Edward Smessaert        |
| 1889 | Edmont Verlot           | 1937 | Pierre Blanckaert       |
| 1890 | Carolus Temmerman       | 1938 | Medard De Waele         |
| 1891 | Charles de Rudder       | 1939 | Jozef Peers             |
| 1892 | Charles de Rudder       | 1940 | Jozef Peers             |
| 1893 | Felix De Wette          | 1941 | Jules de Wispelaere     |
| 1894 | Camille Goeminne        | 1942 | R. Verhegghen           |
| 1895 | Theodoor Moerman        | 1943 | Julien Cornelis         |
| 1896 | Louis Hardy             | 1944 | A. De Rijcke            |
| 1897 | L. Mollet               | 1945 | A. De Rijcke            |
| 1898 | Felix De Wette          | 1946 | Georges Bouckaert       |
| 1899 | Gustaaf Westendorp      | 1947 | A. De Rijcke            |
| 1900 | Theodoor Moerman        | 1948 | Julien Cornelis         |
| 1901 | Ferd. Demeyer           | 1949 | Pierre Blanckaert       |
| 1902 | Gustaaf Westendorp      | 1950 | Georges Bouckaert       |
| 1903 | Karel Vandeweghe        | 1951 | Octaaf Peeters (2)      |
| 1904 | Isidoor Van Der Haeghen | 1952 | Georges Roels           |
| 1905 | Isidoor Van Der Haeghen | 1953 | Pierre Blanckaert 17 m  |
| 1906 | Willem De Smet          | 1954 | René De Jaegher         |
| 1907 | Georges De Klerck       |      |                         |

| jaar | 13, 17 of 20 m      | 10 m                   | 6 m                  |
|------|---------------------|------------------------|----------------------|
| 1955 | Robert Dekoning     |                        |                      |
| 1956 | Georges Bouckaert   |                        | Armand Mervilde      |
| 1957 | Julien Hoste (3)    |                        | Julien Hoste         |
| 1958 | André De Meese      |                        | G. Seghers           |
| 1959 | Julien Hoste        |                        | Jan Anteunis         |
| 1960 | Julien Hoste 20 m   |                        | Jan Anteunis         |
| 1961 | Johan Faveere       | Charles Chemay         | Stany Vanderhaeghen  |
| 1962 | Charles Chemay      | Julien Hoste           | Julien Hoste         |
| 1963 | Armand Mervilde     | Octaaf Peeters         | Cyrille De Geyter    |
| 1964 | Joseph Boon (4)     | Stany Vanderhaeghen    | Firmin Van Heule     |
| 1965 | Rudo Vuits          | Cyrille De Geyter      | Firmin Van Heule     |
| 1966 | Jean-Pierre Laute   | Joseph Boon            | Gilbert Roegiers     |
| 1967 | Julien Hoste        | Cyrille De Geyter      | Charles Chemay       |
| 1968 | Joseph Boon         | Stany Vanderhaeghen    | Gilbert Roegiers     |
| 1969 | Julien Hoste        | Charles Chemay         | Gilbert Roegiers     |
| 1970 | Jean-Pierre Laute   | Charles Chemay         | Robert Van Aelst     |
| 1971 | Marc Reynvoet       | Julien Hoste           | Julien Hoste         |
| 1972 | Joseph Boon         | Stany Vanderhaeghen    | Armand Mervilde      |
| 1973 | Octaaf Peeters      | Marc Reynvoet          | Walter Vanden Berghe |
| 1974 | Stany Vanderhaeghen | Jean Vanderhaeghen     | J.P. Laute           |
| 1975 | Robert Vanaelst     | Jean Vanderhaeghen     | J. Vanderhaeghen     |
| 1976 | Dirk Van De Wiele   | Jean Vanderhaeghen (1) | W. Vanden Berghe     |
| 1977 | Cyrille De Geyter   | Julien Hoste           | J. Vanderhaeghen     |
| 1978 | Julien Hoste        | Walter Vanden Berghe   | J. Vanderhaeghen     |
| 1979 | Stany Vanderhaeghen | Gaston Lottefier       | Robert Van De Wiele  |
| 1980 | Johan Hoste (5)     | Stany Vanderhaeghen    | J. Vanderhaeghen     |
| 1981 | Jean Vanderhaeghen  | Gaston Lottefier       | Marc Reynvoet        |
| 1982 | Julien Bauters      | Gaston Lottefier       | Julien Hoste         |
| 1983 | Gilbert Roegiers    | Julien Hoste           | J. Vanderhaeghen     |
| 1984 | Marc De Walsche     | Stany Vanderhaeghen    | J. Vanderhaeghen     |

(1) Keizer na drie opeenvolgende koningschappen.

(2) kampioen van België in 1954 (20 m)

(3) kampioen van België in 1958, 1959, 1962, 1974 en 1978. (6, 10 en 20 m)

(4) kampioen van België in 1972 (20 m)

(5) kampioen van België in 1981 (20 m)

## Bijlage II Ledenlijst 1984

|                             |                 |
|-----------------------------|-----------------|
| 1. Walter Antheunis         | Geheimschrijver |
| 2. Valère Baetslé *         |                 |
| 3. Johan Bauters            |                 |
| 4. Julien Bauters           | Doelmeester     |
| 5. Paul Bauters             | Moniteur 20 m   |
| 6. Pierre Blanckaert        |                 |
| 7. Michel Boon              |                 |
| 8. Georges Bouckaert *      |                 |
| 9. Camille Broché           |                 |
| 10. Frank Broché            | Moniteur 6 m    |
| 11. André Buckens           |                 |
| 12. Charles Chemay          |                 |
| 13. Maurice Cognaux         |                 |
| 14. Cyrille De Geyter       | Baljuw          |
| 15. Robert Dekoning         | erehoofdman     |
| 16. Hugo De Man             |                 |
| 17. André De Meese          |                 |
| 18. Charles De Raedt *      |                 |
| 19. Joseph De Schepper      | Deken           |
| 20. Leon De Vetter          |                 |
| 21. Marc De Walsche         |                 |
| 22. Achilles Durieux **     |                 |
| 23. Geert Geenens           |                 |
| 24. Octaaf Geenens          |                 |
| 25. André Geirnaert *       |                 |
| 26. Johan Hoste             |                 |
| 27. Julien Hoste            | Doelmeester     |
| 28. Firmin Janssens         |                 |
| 29. Jean-Pierre Laute       |                 |
| 30. Octaaf Peeters          | Hoofdman        |
| 31. Carlos Reyniers         |                 |
| 32. Joseph Reyniers         |                 |
| 33. Marc Reynvoet           | Tesaurier       |
| 34. Roland Roegies          |                 |
| 35. Gilbert Roegiers        | Griffier        |
| 36. Jean-Paul Roegiers      |                 |
| 37. Georges Rogge           |                 |
| 38. Carlo Schollaert        | Moniteur 10 m   |
| 39. Robert Steenbeke        |                 |
| 40. Lucien Teetaert         |                 |
| 41. Philippe Teetaert       |                 |
| 42. Albert Valcke           |                 |
| 43. Robert Van Belle *      |                 |
| 44. André Vandecaveye       |                 |
| 45. Walter Vanden Berghe    |                 |
| 46. Roland Van Den Bossche  |                 |
| 47. Dirk Vande Papeliere    |                 |
| 48. Christian Vanderhaeghen |                 |
| 49. Jean Vanderhaeghen      |                 |
| 50. Stany Vanderhaeghen     | Wapenmeester    |
| 51. Dirk Van De Velde       |                 |
| 52. Firmin Van Heule        |                 |

53. Eric Van Hecke  
 54. Maurits Van Parys  
 55. Jan Van Schoote \*\*  
 56. Etienne Van Wilder  
 57. Arsene Van Wijnsberge  
 58. Leon Verbraeken  
 59. Firmin Vermeulen  
 60. Etienne Verniers  
 61. Albert Ylen  
 62. Robert Van De Wiele  
 63. Peter Van De Wiele  
 64. Edgard Wijckaert  
 65. Rafaël Gevaert  
 66. Willem Vermeulen  
 67. André De Boes  
 68. Robert Van Aelst †  
 \* erelid  
 \*\* steunlid

Hofmeester

Archivaris

### Bijlage III Evolutie in het ledenaantal 1820-1984 (1).

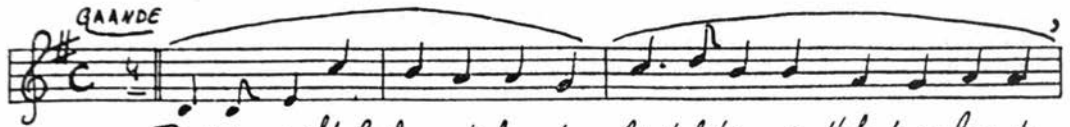
|            |           |                                  |
|------------|-----------|----------------------------------|
| 1820 : /   | 1933 : 44 |                                  |
| 1838 : 28  | 1934 : 36 | 30 werkende leden<br>6 ereleden  |
| 1864 : 81  |           |                                  |
| 1865 : 76  | 1935 : 30 |                                  |
| 1866 : 90  | 1936 : 34 |                                  |
| 1881 : 38  | 1937 : 37 |                                  |
| 1883 : 45  | 1938 : 38 |                                  |
| 1887 : 65  | 1939 : 39 |                                  |
| 1908 : 113 | 1940 : 36 |                                  |
| 1910 : 92  | 1946 : 28 | 25 werkende leden<br>3 ereleden  |
| 1911 : 79  |           |                                  |
| 1912 : 73  | 1947 : 25 |                                  |
| 1913 : 81  | 1949 : 31 | 28 werkende leden<br>3 ereleden  |
| 1922 : 112 |           |                                  |
| 1923 : 108 | 1951 : 43 |                                  |
| 1924 : 110 | 1952 : 39 |                                  |
| 1925 : 115 | 1954 : 41 |                                  |
| 1926 : 104 | 1959 : 32 |                                  |
| 1927 : 94  | 1960 : 85 |                                  |
| 1928 : 93  | 1963 : 59 |                                  |
| 1929 : 88  | 1964 : 52 | werkende leden                   |
| 1930 : 72  | 1972 : 80 | werkende leden                   |
| 1931 : 61  | 1973 : 86 | werkende leden                   |
| 1932 : 47  | 1984 : 68 |                                  |
|            |           | 35 werkende leden<br>12 ereleden |

(1) Deze cijfers werden sporadisch teruggevonden, vooral in de verslagen van de jaarlijkse Algemene Vergaderingen. Door de vele hiaten kunnen geen globale konklusies getrokken worden. Krisisjaren (1880-1890) of bloeiperioden (1921-1930) worden echter soms duidelijk weerspiegeld en daarom willen we U de cijfers niet onthouden.

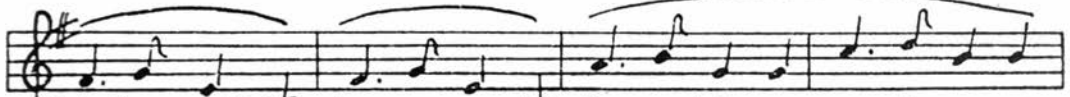
# Bijlage IV

# Sint-Rochuslied.

Tekst J. Anteunis en O. Peeters. Muziek Paul Rutger (Roger Pauwels, Mariakerke 1933-1981)



Broe-ders reikt el-kaar de han-den Laat het nuur in 't hart nu han-den,  
 Broe-ders reikt el-kaar de han-den Een tot klo-ke vrien-ds-aps-ban-den,  
 Broe-ders op dees scho-ne da-gen Laat ons 't gild in 't hart te dra-gen.



Schutters gild in 't oud ver-ke-den Steeds met broe-der min be-le-den,  
 Laat ons aan de toe-komst den-ken Nieu-we lui-s-ter aan 't gild xlen-ken  
 Laat ons juichen, laat ons bliken Laat ons op ons Gilde drinken

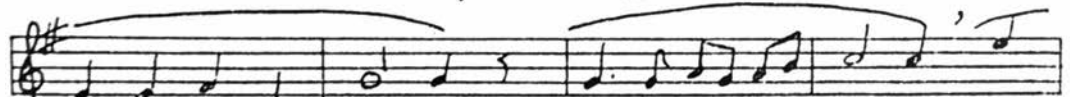


Zal met ere - zangen stralen met 't bla-zen de toe-komst pra-len.  
 't Zal met ere - zangen stralen met 't bla-zen de toe-komst pra-len.  
 Met ons ere - zangen stralen met 't bla-zen de toe-komst pra-len.

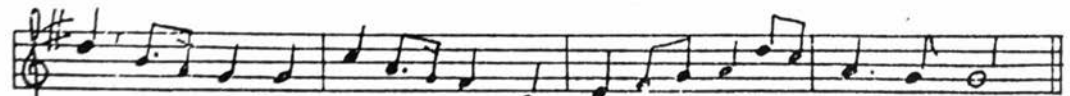
## Refrein



Als schuttersbroen rij-n' in 't ge-weer met pijl en boog zo-als wel-ken, Voor



Gent ons ope-ole ste-de Werk nu allen mit ons me-ole, Pa-



raat de toe-komst toe ge-rijd it Ro-chus gild ons heil-raam-heid,

## BOEKBESPREKING

### *Liber Memorialis* Prof. P. J. VANDENHOUTE (1913-1978)

Seminarie voor etnische kunst, H.I.K.O., Rijksuniversiteit Gent, 1983, 440 Blz. Prijs: 750 F. verzendingskosten inclusief; buitenland 815 BF. Bestellen: Seminarie voor etnische kunst, afd. volkskunde, t.n.v. Dr. R. Haeseryn, Blandijnberg 2, B-9000 Gent.

Het lag in de bedoeling van de vele collega's en vrienden van Prof. Dr. P. J. Vandenhoute een *Liber Amicorum* te laten verschijnen ter gelegenheid van zijn 65<sup>e</sup> verjaardag in 1978. Het huldebetoon en het verschijnen van het boek heeft Prof. P. J. Vandenhoute niet mogen beleven. Hij overleed schielijk op 7 mei 1978 te Smuid. (prov. Luxemburg). Zijn bevriende vakgenoten en enkele voormalige studenten hebben dan ook niet gearzeld om het voorgestelde *Liber Amicorum* te laten verschijnen onder de titel *Liber Memorialis*. Een lijvig gedenkboek dat qua inhoud de weerspiegeling is van de werkterreinen waarmee Prof. P. J. Vandenhoute vertrouw was. Zijn wetenschappelijke activiteit bestreek een uitgebreid terrein met vele bijdragen van artikelen in binnen- en buitenlandse tijdschriften, vooral gewijd aan de studie van de etnologie, en zeer in het bijzonder aan het masker. Prof. Vandenhoute was in leven ook bestuurslid van de Kon. Bond van Oostvlaamse Volkskundigen.

Het *Liber Memorialis* bevat zesentwintig bijdragen, rijk geïllustreerd.

Herman BURSENS. P. Jan Vandenhoute. Een bio-bibliografische schets en een persoonlijke appreciatie. (blz. 5-43). Prof. Vandenhoute behaalde de doctorstitel met de grootste onderscheiding op een proefschrift "Het masker in de kunst en de cultuur van het Boven-Cavallygebied (Ivoorkust)". Het thema "masker" is steeds zijn geliefkoosd onderwerp geweest en vormt een belangrijk deel van zijn wetenschappelijk oeuvre. Ook velen van zijn studenten heeft hij weten te bezielen voor deze studie, en voor de etnologie in het algemeen. Zijn activiteiten op het gebied van de volkskunde werden vroeger reeds belicht door Dr. R. Haeseryn in een "In memoriam" verschenen in *Oostvl. Zanten* (jg. LIII, 1978, 135-136).

Ze werden door Herman Bursens aangehaald en verder uitgediept. (I.B.2. Personalie classificatiesysteem Hoffmann Craeyer).

A. CLAERHOUT. Prof. Dr. P. J. Vandenhoute en het museum- en tentoonstellingsbedrijf. (blz. 45-49). Prof. Vandenhoute verleende zijn medewerking aan de organisatie van talrijke tentoonstellingen en musea. Een bijzondere verwezenlijking op het tentoonstellingsgebied is het Museum voor oudheidkunde en etnografische verzamelingen in het Hoger Instituut voor kunstgeschiedenis en archeologie te Gent. Vermelden we nog dat hij aan het Hoger Instituut de cursus Museumkunde doceerde en lid was van de International Council of Museums en van de Belgische Museumverenigingen. (I.B.I.d. Musea).

Daniel P. BIEBUYCK. *Lega Spoons*. (blz. 51-66). Studie gewijd aan de symbolische betekenis en rituele gebruiken van de lepel in de Legacultuur en -kunst. Het studieterrein ligt in Zaïre.

Gerda BORREMANS-DE BATIST. *Moeder-en-kindbeelden bij de Baule (Ivoorkust)* (blz. 67-87). Stijlkenmerken. Herkomst en ouderdom. Voorstelling. Sculpteur en techniek. Iconografie. Besluit. De functie van de beelden in de Baule-gemeenschap is moeilijk met zekerheid te achterhalen. Uitgaande van de literaire bronnen, zouden het ofwel voorouderfiguren, of portret- of vruchtbaarheidsbeelden kunnen zijn. Persoonlijk is de schrijfster van oordeel dat de moeder-en-kindbeelden over het algemeen van recente datum kunnen zijn, en dat de meeste wellicht portretbeelden zijn zonder diepe religieuze betekenis.

E. BRUYNINCK. *Enkele merkwaardige ijzerplastieken uit N.W.-Tanzania*. (blz. 89-106). Vervaardigers. Morfologie, koploze runderfiguren vroeger gebruikt in jachtrituelen. Functie. De koploze runderen zijn op te vatten als substituut van de in werkelijkheid geselecteerde dieren uit de koninklijke kudde. De ijzeren figuren staan in functie van de algemene, evenwichtige ontplooiing van het koninkrijk. Afwezigheid zou ontreding en bestuurloosheid binnen het rijk meebrengen.



**Maria CAREMANS. Eneogwa: visionaire sculptuur van een Idoma-Vrouw.** (blz. 107-127). De bijdrage heeft tot doel een reeks beelden te presenteren die aangetroffen werden in het zuidelijk gelegen Igumale, bewoond door Idoma-groepen. Eneogwa's sculpturen mag men situeren in de algemene sfeer van geestencultus.

**Gilbert J. M. CLAUS. The pastoral Ghrib of the north-western Tunisian Sahara, Causes and effects of the transition from nomadism to sedentariness.** (blz. 129-143). De overgang van de Ghribs, een herdersstam, van een nomade naar sedentaire bevolkingsgroep.

**J.A.L. DE MEYERE. Het swastika-motief in enkele Vlaamse schilderijen uit de vijftiende eeuw.** (blz. 145-164). Theorieën over de symbolische betekenis van het swastika-motief, ook hakenkruis genoemd. Het motief mag niet worden bestudeerd als een geïsoleerd detail. Het heeft wel een specifiek karakter en functie. Een studieterrein dat nog braak ligt en waarop de auteur de aandacht heeft willen vestigen. (V.B.3. Tekens).

**Patricia DEMOOR - VAN DEN BOSSCHE. Stijlaspekten en context van een boomvarenbeeld uit de collectie van het Seminarie voor etnische kunst van de R.U.G.** (blz. 165-175). Antropomorfe figuren in boomvaren, volpastiek en paalvormig uitgewerkt, gemaakt ter gelegenheid van de Suque-ceremoniën. Suque is een genootschap waarvan de leden sociale, religieuze en politieke voorrechten genieten. De beelden worden opgesteld binnen het sacrale gedeelte van de dansplaats omheen het mannenhuis.

**Firmin DE SMIDT. Een waardevol devotieschilderijtje.** (blz. 177-189). Een postume bijdrage van de eminente hoogleraar. Het schilderijtje behoort tot de kunstverzameling van het St.-Lukasklooster te Gent. Het verbeeldt de passievoorwerpen: een nagel met monogram IHS en een doornenkroon. Het is te dateren begin zestiende eeuw. (XII. D. 4 Volksdevotie)

**Francina FORMENT. Pou Hakanononga, god van de tonijnvissers.** (blz. 191-209). Het is een groot stenen mannenbeeld, dat in de late prehistorie als oriëntatiepunt heeft gediend bij de tonijnvangst. Beschrijving van het beeld. Herkomst. Naam en betekenis. Stijl. Datering.

**A.A. GERBRANDTS. (Leiden). Spiegelen, uitklappen en omkeren. Een aspect van etnocommunicatie.** (blz. 211-220). Twee-dimensionale afbeeldingen van mens- of

dierachtige wezens. Een probleem uit de visuele communicatie.

**R. HAESERYN. Een communiegebruik: het schenken van uittrekkers.** (blz. 221-241). Uitslaande prentkaarten die opengaan door vooraan het steunvlak uit te trekken, waardoor een diepteperspectief verkregen wordt. De composities worden met chromolithografische prentjes, ook "posekens" genoemd, beplakt. Dr. R. Haesseryn geeft een nauwkeurige beschrijving van acht uittrekkers: zes uit de verzameling van het Museum voor Volkskunde te Gent (fig. 1), twee uit de collectie van J. De Vriendt. Er bestaan ook uittrekkers met profane voorstelling. Alle zijn voorbeelden van populaire grafiek, behorend tot de volkskunst in de cyclus van de wieg tot het graf. (VI. B. 2 Prentkunst. X.B.3. Zeden en gebruiken. Kinderjaren).

**Frank HERREMAN. Buffelmaskers bij de Mumuye in het Benue-gebied, Oostelijke deelstaat Gongola, Nigeria.** (blz. 243-257). De Mumuye beschouwen hun buffelmaskers als een geschenk van de god La. Het bezit bovennatuurlijke eigenschappen. Het is de bemiddelaar tussen de levenden en de god La. Het masker treedt op bij offerrituelen en als bewaker der velden.

**John JACOBS. Weefkunst van de Hamba (Republiek Zaïre).** (blz. 259-268). Het raf-fiakledingstuk wordt uitsluitend vervaardigd door wevers die behoren tot de gesloten genootschap van de Meesters van het Woud. Elk kledingstuk is voorzien van een tekening, geïnspireerd uit dieren- en plantenwereld.

**Johan JANSSENS. De betekenis van de alruin in het volksgeloof.** (blz. 269-278). De alruin, ook mandragora genoemd, dankt haar reputatie als magische plant aan de vorm van de wortelstok, die veel gelijkenis vertoont met de menselijke figuur. De alruin heeft een belangrijke rol gespeeld in het volksgeloof. De plant symboliseert o.a.: het zinnebeeld van de roeping; vruchtbaarheid bij steriele vrouwen; het Mysterium Christi; het zinnebeeld van heidense volkeren. (XIV.B.2. Volkswetenschap. XIII. Volksgeneeskunde).

**Albert MAESEN. Een ongewoon architectonisch detail: de figuratieve gevelroosters van de Gbato (Z.W. Centrale Senofo).** (blz. 279-290). Het merkwaardige van de figuratieve voorstelling ligt op het vlak van de figuraal-plastische versieringen en in de symboliek van de voorstelling.



Fig. 1. Uittrekker. Museum Volkskunde Gent V.G. 73-112-13.

Eddy MUYLAERT. *Of hoe de kermis er vandaag de dag uitziet.* (blz. 291-311). Kermis als handelsmarkt, kermisartiesten en -attracties. De versiering van de kermiskramen, hoofdzakelijk de beschrijving. Deze versiering is een illustratief tijdsdocument dat ook van uit esthetisch standpunt kan worden bekeken. Wel heeft deze versiering zich vlug weten aan te passen aan de blikvangers van onze moderne tijd. De waarde ervan berust meer op economische dan wel op cultuurhistorische motieven. (VI.G.2. Foren. X.B.10.a, Kermissen).

Marga PETERS. *Enkele aspecten van het maskerwezen bij de Guro: de gyè.* (blz. 313-330). De gyè-maskers hebben bekendheid verworven wegens hun rijke kleurenrijkdom. Ze nemen deel aan alle activiteiten van het maatschappelijk leven: rechtspraak, ontspanning, begrafenissen, versterking dualistische spanning tussen mannelijke en vrouwelijke leefgemeenschap.

Jean-Pierre ROSSIE - Gilbert J.M. CLAUS. *Imitation de la vie féminine dans les jeux des filles Ghrib (Sahara Tunisien).* blz. 331-347). Het artikel beschrijft de kinderspelen. Hoofdzakelijk bestaan ze uit het nabootsen van de meisjes- of vrouwelijke bezigheden in de gemeenschap, o.a. de pop als huwelijksfiguur, het weefgetouw, de drilboor, de tent, de slaapplaats, de handmolen, het tapijt, keukentjespelen. Al deze voorwerpen en/of spelen hebben niet enkel een recreatieve rol te vervullen maar ook een educatieve bij de opleiding van het kind naar de volwassenheid.

Bert SCHEPENS (Nojorkam). *De herkomst der Lappenvolkeren.* (blz. 349-363). De auteur komt tot de conclusie dat de Lap behoort tot het Alpine type: gedrongen gestalte, kleine neus, blanke huid die rood en bruin werd door de zon. Hij vindt dat zowel in Nederland, Ierland, Frankrijk, als hier bij ons, talrijke identische types terug te vinden zijn.

Frieda SORBER. Textielmuseum Vrieselhof, Oelegem. *Batiks en afrikadruk in de Gentse katoendrukkerij Voortman.* (blz. 365-373). De Gentse firma Voortman (sinds 1876 S.A. Texas) was een van de laatste drukkerijen waar, omstreeks 1870, overgeschakeld werd op imitatie van batiks en Westafrikaanse stoffen. De klanten van Voortman waren Europese handelaars die exporteerden naar Azië en Afrika.

S. TOP. *Wezen en belang van de repertoireanalyse. Een nieuwe impuls voor de volksverhaalstudie.* (blz. 375-390). Schrijver brengt een nieuw geluid in de studie van het volksverhaal. Zijn benadering houdt uitsluitend verband met het levend volkskundig materiaal dat heden ten dage nog bij onze mensen bestaat en van mond tot mond aan een volgende generatie kan worden overgeleverd. Hij omschrijft en legt de nadruk op het begrip repertoireanalyse. Repertoire = het is een (lieft zo volledig mogelijk) geheel van bepaalde gegevens (liederen, verhalen, enz.), die zich doorheen de jaren met de zegspersoon hebben ontwikkeld en waarvan de persoon in kwestie (geregeld) gebruik maakt om met anderen in contact te komen. Een belangrijk deel van de bijdrage is gewijd aan de toepassing van de repertoirestudie in de praktijk. Een repertoire evolueert voortdurend. Het orale karakter is van primordiaal belang. De methode is een vernieuwing die niet enkel onze aandacht wekt maar ook de toepassing ervan ten volle verdient. (I.C.Z. Methodiek. XVIII.C. Volksverhaal)

Roeland VAN DE WALLE. *Spreeuwputten. Een volkskundige en archeologische studie.* (blz. 391-405) Een spreeuwspoot is een nestgelegenheid van aardewerk. De term is algemeen verspreid. De iconografie van de spreeuwput vindt men terug op miniatuur en schilderijen van de zestiende eeuw. Ook in de literatuur is de naam niet onbekend bij Jacob Cats en Pater Poiretters. Roeland Van de Walle geeft een klare beschrijving van een achttal spreeuwputten. (Fig. 2).

Over de datering van deze voorwerpen tast men in het duister bij gebrek aan voldoende studiemateriaal en gegevens over vindplaatsen en verspreidingsgebied. Ook in Frankrijk en Duitsland zijn spreeuwputten bekend. (IV.C.4. Voorwerpen. Roerend. VI.B.4. Pottenbakkerskunst)

G. VAN GEERTRUYEN. *Figurative sculpture Kuranko Country.* (blz. 407-419). Kuranko is een dorpscentrum in de kuststad Sierra-Leone (West-Afrika).

De auteur beschrijft twee maskers, houten ovaal aangezicht met baard in rafia-vezel.

Eigenaardig is wel het feit dat de Kuranko niet vertrouwd zijn met de figuratieve kunst. De eigenaars van de twee maskers beschouwen ze als beschermingsvoorwerpen tegen onheil.

J. VAN HAVER. *Reinaert en Isengrimus, volkskundig vergeleken.* (blz. 421-438). Naar het oordeel van J. Van Haver zouden de volkskundige gegevens in de *Reinaert* (einde 12de eeuw) veel talrijker en authentischer zijn dan in de oudere *Isengrimus* (midden 12de eeuw). De *Reinaert* is een spiegel van het middeleeuwse volksleven met o.a.: de bestendige bedreiging van het duivelsgevaar, de schatsage, zweren op relieken van heiligen, aansteken van offerkaars, begeleiden van dode (kip) door magen en burens, strohalm als symbool van overdracht eigendom, kwijtschelden van straf, verzoening. Zelfs de formule van wild gebed ontbreekt niet in de *Reinaert*: "Confiteor pater mater/dat ic den otter ende den cater/ende alle dieren hebben mesdaen". In de *Isengrimus* blijken de volkskundige elementen minder spontaan te zijn. Ze zijn gezocht, geleerder, kunstmatiger dan die van de *Reinaert*. Vooral uit enkele benaderingen van het volksgeloof kan worden afgeleid hoe anders de werkwijze is van Nivardus in zijn *Isengrimus*. Hoe hij vrijwel onmiddellijk de natuurlijke context van gegevens uit het volksleven loslaat en ze gebruikt voor zijn eigen fantasie. Een uitzondering op deze regel zijn de spreekwoorden die Nivardus een tiental keren gebruikt. J. Van Haver is van oordeel dat men de volkskundige gegevens van de *Isengrimus* moet kunnen relativeren; de volkskundige waarde ervan mag niet worden overschat. (XVIII.B.3.a. Diersprookjes. XX.B.1.a. Studie volksliteratuur).

Uit dit beknopt overzicht van het *Liber Memorialis* blijkt onmiddellijk, dat vele medewerkers, zowel die uit binnen- als die van buitenland, reeds naam en faam verworven hebben op het gebied van de etnologie en de volkskunde. Het gedenkboek is een waardevol boek, dat in geen enkele wetenschappelijke bibliotheek zou mogen ontbreken.

Als volkskundig tijdschrift behoort het tot onze taak in deze boekbespreking, de belangrijkheid van deze uitgave te beklemtonen. Het gedenkboek is een studiebron die verdient vermeld te worden in de bio- en bibliografische studies van de volkskunde. Om die reden, hebben we dan ook niet gearzeld om na elke bijdrage die hiervoor in aanmerking kon komen, de indexerij te vermelden van het internationaal systematisch classificatiesysteem Hoffmann-Kraeyer.

Ten slotte willen we nog een dankwoord sturen aan het Redactiecomité: Prof. Dr. H. Burssens, Dr. E. Bruyninx en Dr. R. Haeseryn. Uit ervaring weten we welke inspanningen, arbeid en risico's aan het uitgeven van boeken verbonden zijn. Ze verdienen een bijzonder woord van waardering voor de realisatie en de grafische verzorging. Het is een nieuwe aanwinst voor de reeks "Uit het Seminarie voor Volkskunde van de Rijksuniversiteit Gent" uitgegeven met de steun van het Universiteitsvermogen van de R.U.G. Redactieleden en medewerkers betuigen we hiermede onze oprechte waardering en dank.

M. Daem.

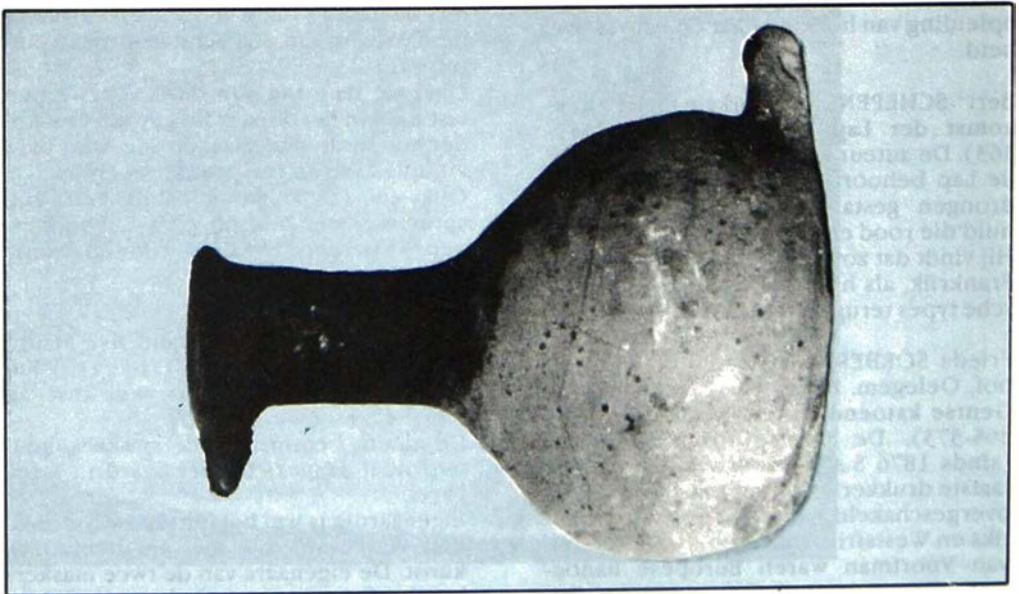


Fig. 2. *Spreeuwpot, Volkskunde Museum, Antwerpen.*